

Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas: turizmo skatinimas

(Galutinės vertinimo ataskaitos 3 priedas)

2019 m. vasario 1 d.
(2019 m. balandžio 5 d. redakcija)

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Dokumentą parengė UAB „PricewaterhouseCoopers“.
Vertinimas atliktas pagal 2018 m. liepos 31 d. paslaugų teikimo sutartį Nr.
14P-45 tarp Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir ūkio subjektų
grupės UAB „PricewaterhouseCoopers“ UAB „ESTEP Vilnius“

TURINYS

1	TIKSLAI IR UŽDAVINIAI	3
1.1	DABARTINIAI VALSTYBĖS TIKSLAI	3
1.2	ESAMOS SITUACIJOS ANALIZĖ	11
1.3	TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ TINKAMUMO IR TARPUSAVIO SUDERINAMUMO VERTINIMAS	29
1.4	SIŪLOMI TIKSLAI IR UŽDAVINIAI LAIKOTARPIUI PO 2020 M.	34
2	FINANSAVIMO MASTO ANALIZĖ	38
3	INTERVENCIJŲ VERTINIMAS	41
3.1.	INTERVENCIJOS, SKIRTOS MAŽINTI TURIZMO INFRASTRUKTŪROS SPRAGŲ SKAIČIŲ (1 TIKSLAS)	41
3.1.1.	<i>Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas</i>	41
3.2.	INTERVENCIJOS, SKIRTOS DIDINTI LIETUVOS ŽINOMUMĄ, STIPRINTI TURISTINĮ ĮVAIZDĮ, DIDINTI RINKODAROS EFEKTYVUMĄ (2 TIKSLAS)	47
3.2.1.	<i>Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas</i>	47
3.3.	INTERVENCIJOS, SKIRTOS DIDINTI TURIZMO VALDYMO EFEKTYVUMĄ (3 TIKSLAS)	51
3.3.1.	<i>Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas</i>	51
3.3.2.	<i>ES fondų investicijų vertinimas</i>	54
3.4.	INTERVENCIJOS, SKIRTOS DIDINTI DARBUOTOJŲ MOTYVACIJĄ IR PASIRENGIMĄ DARBUI (4 TIKSLAS)	56
3.4.1.	<i>Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas</i>	56
3.4.2.	<i>ES fondų investicijų vertinimas</i>	58
3.5.	INTERVENCIJOS, SKIRTOS GERINTI ŠALIES JUNGLUMĄ ORO TRANSPORTU (5 TIKSLAS)	58
3.5.1.	<i>Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas</i>	58
3.5.2.	<i>ES fondų investicijų vertinimas</i>	59
3.6.	PASIŪLYMAI DĖL PRIKLAUSOMYBĖS NUO ES SF FINANSAVIMO MAŽINIMO 2021–2027 M. LAIKOTAPRIU	60
1	PRIEDAS. NPP RODIKLIŲ TURIZMO VIEŠOSIOS POLITIKOS SRITYJE PASIEKIMAS	63

1 TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Šiame skyriuje pateikiama analizė pagal šiuos Techninėje specifikacijoje (toliau – TS) suformuluotus ir papildomus (toliau – P) vertinimo klausimus:

TS 9.1.1. Kokie valstybės tikslai yra nustatyti atskirose viešosios politikos srityse? Ar tikslai aktualūs ir atitinka ekonominę–socialinę Lietuvos situaciją ir demografines tendencijas? (1.1 ir 1.2 poskyriai)

TS 9.1.2. Ar nustatyti tikslai valstybės viešosios politikos srityse atitinka ES, EBPO ir kitų tarptautinių organizacijų rekomendacijas, direktyvas bei tarptautinių susitarimų tikslus? (1.2 ir 1.3 poskyriai)

TS 9.2.2. Kokie turėtų būti viešosios politikos sričių strateginiai tikslai, siekiant tvaraus visuomenės gyvenimo kokybės augimo užtikrinimo vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu? (analizė tik viešosios politikos srities lygiu – 1.3 ir 1.4 poskyriai; išvados šalies mastu bus pateiktos galutinės ataskaitos projekto bendrojoje dalyje)

P1. Kokios yra svarbiausios problemos, kylantys iššūkiai, kuriuos šalis turėtų spręsti ilguoju laikotarpiu atitinkamoje srityje? Kodėl? Problemų analizė turėtų būti pagrįsta statistiniais rodikliais, kiek įmanoma naudojant Lietuva 2030 ir NPP jau nustatytus rodiklius. (1.2 poskyris)

P2. Kokie yra svarbiausi veiksniai (priežastys), kurie sąlygoja nurodytas problemas, iššūkius atitinkamoje srityje? (1.2 poskyris)

P3. Ar ir kiek dabartiniai valstybės tikslai šioje viešosios politikos srityje yra tinkami siekiant išspręsti kylančius iššūkius ir problemas? Kodėl? Jeigu ne, kaip šie tikslai (įskaitant ir NPP nustatytus tikslus) turėtų būti koreguojami siekiant atspindėti siekiamą pokytį? (1.3 ir 1.4 poskyriai)

1.1 DABARTINIAI VALSTYBĖS TIKSLAI

Turizmo viešosios politikos srities (toliau – VPS) bendrieji tikslai nustatyti ilgos trukmės strateginio planavimo dokumentuose – Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“¹ (toliau – strategija „Lietuva 2030“) ir Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje² (toliau – NDVS). Be turizmo, kaip ekonomikos šakos, augimo, kiti su turizmu plėtra labiausiai susiję valstybės pažangai aktualūs lūkesčiai kyla iš bendresnio poreikio a) užtikrinti aplinkos apsaugą ir išteklių racionalų naudojimą; b) išsaugoti nacionalinį tapatumą bei sustiprinti piliečių istorinę savimonę ir savigarbą; ir c) padidinti regioninę sanglaudą (žr.1 lentelė.).

Turizmas kaip ekonominė veikla, pagrįsta po visą šalį pasklidusių gamtinių ir kultūrinių išteklių pristatymu šalies ir užsienio lankytojams, turi didelį potencialą prisidėti prie aukščiau minėtų ilgalaikių valstybės pažangos tikslų. Visų pirma, kaip teigiama NDVS, turizmo sukurto BVP didėjimas daro mažesnę nei kitų ūkio šakų neigiamą poveikį aplinkai. Antra, turizmas sukuria ekonomines sąlygas paveldo objektų išsaugojimui ir tuo pačiu aktualizuoja juos, tokiu būdu sukurdamas galimybes permąstyti kultūros ir paveldo vertę bei prisidėdamas prie tradicijų tęstinumo ir piliečių istorinės savimonės ir savigarbos sustiprinimo ir nacionalinio tapatumo puoselėjimo. Galiausiai, turizmas leidžia atskleisti regionų savitumą ir gali pagerinti verslo bei įsidarbinimo galimybes visuose regionuose, taip prisidėdamas prie regionų depopuliacijos stabdymo ir gyvenimo lygio skirtumų mažinimo. Taigi, darnaus vystymosi kontekste turizmas yra susijęs su visomis strategijoje „Lietuva 2030“ išskirtomis pokyčių sritimis – sumania ekonomika, sumania visuomene ir sumaniu valdymu. Platus, ilgalaikis ir kritiškas požiūris į turizmo daromą poveikį, o taip pat – atsakomybės prisiėmimas imtis konkrečių priemonių daro darnųjį/atsakingą turizmą skirtingu nuo turizmo kaip įprastai (angl. „business as usual“)³.

---

¹ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015.

² Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1247 redakcija).

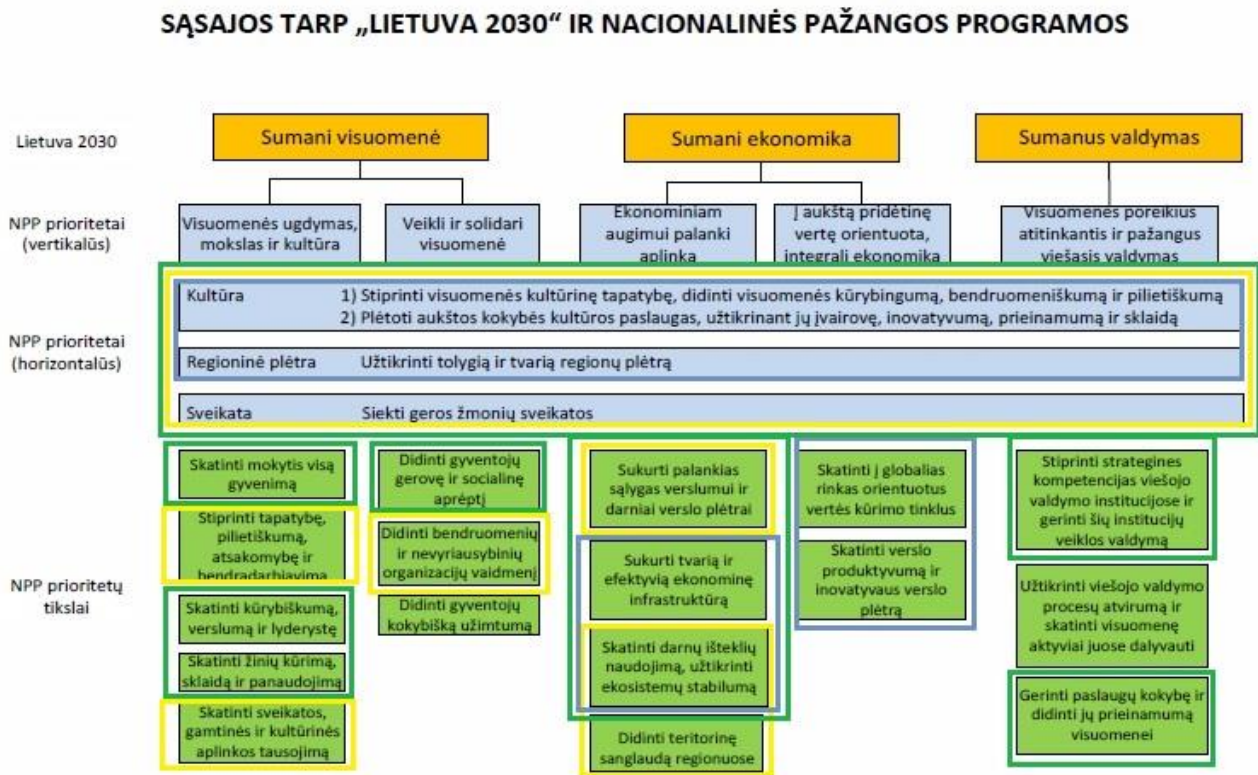
³ Darnusis turizmas – kuris pilnai atsižvelgia į jo dabartinį ir būsimą ekonominių, socialinių ir aplinkosauginį poveikį ir tenkina lankytojų, verslo, aplinkos ir lankytojus priimančių bendruomenių poreikius. Pastangos padaryti turizmą labiau darniu turi apimti turizmo planavimą, vystymą ir vykdomą veiklą. Tokia prieiga yra pritaikoma visoms laisvalaikio ir verslo turizmo formoms (Making Tourism More Sustainable - A Guide for Policy Makers, UNEP and UNWTO, 2005, p.12.)

1 lentelė. Turizmo VPS bendrieji tikslai

	Ekonomikos augimas	Aplinka, išteklių	Tapatumas, savimonė	Teritorinė sanglauda
Lietuva 2030	SUMANI EKONOMIKA	SUMANI VISUOMENĖ		SUMANUS VALDYMAS
		Vienos iš pokyčio sričių – <i>Sumanios visuomenės</i> – kontekste: „Lietuva garsėja turtinga gamta ir kultūra, sukuriančia palankias sąlygas gyventi ir dirbti. Mums turi būti svarbu išsaugoti bei plėtoti gamtos ir kultūros paveldą, išmintingai naudoti išteklius.“	Vizija: „Siekiamo pažadinti visuomenės ir kiekvieno jos nario kūrybiškumą, susitelkti prie idėjų, kurios padėtų Lietuvai tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi.“	Vienos iš esminių pokyčių iniciatyvų – <i>Visuomenės poreikius atitinkantis valdymas</i> – kontekste: „Užtikrinti aukštą gyvenimo kokybę ir įsidarbinimo galimybes visos šalies gyventojams (nesvarbu, kurioje vietovėje jie gyventų), modernizuojant ir kuriant infrastruktūrą bei skatinant smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą skirtinguose šalies regionuose.“
	Sumanios ekonomikos kontekste: „Negalime pamiršti ir mus supančios aplinkos, kuri yra pridėtinės vertės, stabilumo ir ilgalaikės pažangos kūrimo visose ūkio šakose pagrindas. Turime plėtoti technologijas, kurios darytų kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai ir užtikrintų darnų, išteklius tausojantį augimą.“			
	Vienos iš esminių pokyčių iniciatyvų – <i>Solidarios visuomenės</i> – kontekste: „Stiprinti piliečių istorinę savimonę ir savigarbą, [...] užtikrinant kultūros paveldo, tautinio paveldo objektų išsaugojimą, kartu jį sumaniai pritaikant visuomenės reikmėms.“			
Nacionalinė darnaus vystymosi strategija		Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų ir principų kontekste: „Pagrindinių ūkio šakų (transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, būsto, turizmo) poveikio aplinkai mažinimas didinant ekologinį jų efektyvumą ir įtraukiant aplinkos interesus į jų vystymosi strategijas – itin svarbus Lietuvos darnaus vystymosi prioritetasis.“	Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų ir principų kontekste: „Ekonominiai ir socialiniai Lietuvos regionų skirtumai pastaruosius metus ne tik nesumažėjo, bet dar padidėjo, taigi regionų gyvenimo lygio skirtumo mažinimas išsaugant jų savitumą – vienas Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų.“	
		Kultūros savitumo išsaugojimo galimybių kontekste: „Kaimo turizmo plėtra skatina raiškesnę kultūros vertybių ir tradicijų tęstinumą, eksponavimą ir palaikymą. Kultūros paveldo įtraukimas į turizmo [...] programą ir projektus padeda spręsti jų apsaugos ir naudojimo problemas.“		Teritorijų vystymosi silpnųjų kontekste: „Lietuvoje susiformavo teritorijos, kurių gyventojai susiduria su rimtomis socialinėmis problemomis. Tai dar labiau menkina regionų, kuriuose yra tokių teritorijų, ekonominio vystymosi galimybes.“
			Darnaus vystymosi vizijos kontekste: „Kaimiškuosiuose regionuose bus sėkmingai reformuota žemės ūkio gamyba, skatinama kurti naujus verslus ir paslaugas, plėtoti kaimo turizmą, labai sumažės šių regionų depopuliacija.“	

2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa⁴ (toliau – NPP), nustatanti prioritetus, tikslus ir uždavinius strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimui, detalizuoja ir turizmo VPS tikslus bei uždavinius. Dėl turizmo viešosios politikos sričiai būdingo „horizontalumo“, su šia VPS susijusių tikslai ir uždaviniai randami tarp visų NPP prioritetų (žr.1 pav.).

1 pav. Pažangos strategijoje ir NPP nustatyti turizmo VPS prioritetai ir tikslai

Šaltinis: <https://www.lietuva2030.lt/lt/apie-lietuva-2030>

Žymėjimas	Reikšmė
Pilka	Turizmo VPS tikslai ir uždaviniai, nukreipti į turizmo masto ir efektyvumo didinimą
Geltona	Turizmo VPS tikslai ir uždaviniai, nukreipti į poveikio kitoms VPS gerinimą
Žalia	Kitų VPS tikslai ir uždaviniai, prisidedantys prie turizmo VPS tikslų ir uždavinių

Su turizmo VPS susijusius NPP tikslus ir uždavinius, dėl jų didelio skaičiaus, tikslinga išskirti į kelias sąlygines jų grupes: a) aiškiai nustatyti ir numanomi turizmo VPS tikslai ir uždaviniai, nukreipti į turizmo masto ir efektyvumo didinimą; b) numanomi turizmo VPS tikslai ir uždaviniai, nukreipti į poveikio kitoms VPS gerinimą; ir c) kitų VPS tikslai ir uždaviniai, prisidedantys prie turizmo VPS tikslų ir uždavinių. Toks tikslų ir uždavinių grupavimas yra sąlyginis, nes tie, kurie priskiriami prie nukreiptų į turizmo masto ir efektyvumo didinimą, daro netiesioginį poveikį ir kitoms VPS ir atvirkščiai – tie, kuri priskirtini prie tokių, kurie yra nukreipti į poveikio kitoms VPS gerinimą, ilguoju laikotarpiu prisideda ir prie turizmo masto ir efektyvumo didinimo.

Pirmąją tikslų grupę galima dar padalinti į du pogrupius. Pirmąjį pogrupį (A1) sudaro pačia siauriausia prasme suprantami turizmo VPS tikslai ir uždaviniai – tokie, kurių pavadinime arba krypties detalizavime yra aiški nuoroda į turizmą. Tokių yra vos trys (žr.2 lentelė.).

⁴ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482.

2 lentelė. NPP prioritetai, tikslai ir uždaviniai aiškiai ir tiesiogiai susiję su turizmo VPS

Prioritetas	Tikslas	Uždavinys
3. EKONOMINIAM AUGIMUI PALANKI APLINKA	3.2. SUKURTI TVARIĄ IR EFEKTYVIĄ EKONOMINĘ INFRASTRUKTŪRĄ	3.2.4. Plėtoti turizmo infrastruktūrą , įskaitant kultūros ir gamtos paveldą
6. HORIZONTALUSIS PRIORITETAS KULTŪRA	6.1. STIPRINTI VISUOMENĖS KULTŪRINĘ TAPATYBĘ, DIDINTI VISUOMENĖS KŪRYBINGUMĄ, BENDRUOMENIŠKUMĄ IR PILIETIŠKUMĄ	6.1.1. Išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą , pritaikyti jį visuomenės ugdymo, jos kultūrinės tapatybės stiprinimo, kultūrinio ir pažintinio turizmo poreikiams.
7. HORIZONTALUSIS PRIORITETAS REGIONINĖ PLĖTRA	7.1. UŽTIKRINTI TOLYGIĄ IR TVARIĄ REGIONŲ PLĖTRĄ	7.1.2. Modernizuoti bazinę, vietos bendruomenėms svarbią infrastruktūrą, diegti aplinkos gerinimo ir aplinkos apsaugos priemones (savivaldybių turizmo infrastruktūros vystymas ir rinkodara)

Pirmosios grupės antrąjį pogrupį (A2) sudaro tikslai ir uždaviniai, kurie yra nukreipti į bendrai verslo plėtrą, todėl atitinkamai gali būti aktualūs ir turizmo verslui (žr.3 lentelė.):

3 lentelė. NPP prioritetai, tikslai ir uždaviniai nukreipti bendrai į verslo plėtrą, todėl aktualūs ir turizmo verslui

Prioritetas	Tikslas	Uždavinys
3. EKONOMINIAM AUGIMUI PALANKI APLINKA	3.2. SUKURTI TVARIĄ IR EFEKTYVIĄ EKONOMINĘ INFRASTRUKTŪRĄ	3.2.2. Kurti pažangią ir saugią informacinių ir ryšių technologijų (IRT) infrastruktūrą ir sprendimus
	3.3. SKATINTI DARNŲ IŠTEKLIŲ NAUDOJIMĄ, UŽTIKRINTI EKOSISTEMŲ STABILUMĄ	3.3.2. Užtikrinti darnų energijos išteklių naudojimą
4. Į AUKŠTĄ PRIDĖTINĘ VERTEĮ ORIENTUOTA, INTEGRALI EKONOMIKA	4.1. SKATINTI Į PASAULINĖS RINKOS ORIENTUOTUS VERTĖS KŪRIMO TINKLUS	4.1.1. Skatinti vertės kūrimo tinklų kūrimą, plėtrą ir integraciją į tarptautinius tinklus
		4.1.3. Skatinti eksportą
	4.2. SKATINTI VERSLO PRODUKTYVUMĄ IR INOVATYVAUS VERSLO PLĖTRĄ	4.2.1. Skatinti verslo procesų ir technologinių pajėgumų tobulinimą

Antroji grupė (B) – atvirai nesuformuluoti, tačiau numanomi turizmo VPS tikslai ir uždaviniai, nukreipti į poveikio kitoms VPS gerinimą ir tuo pačiu teigiamai veikiantys turizmo VPS (žr.4 lentelė.).

4 lentelė. NPP prioritetai, tikslai ir uždaviniai, kur yra numanomas turizmo indėlis į kitas VPS ir tuo pačiu teigiamai veikiančios turizmo VPS

Prioritetas	Tikslas	Uždavinys	Poveikis kitoms VPS	Nauda turizmo VPS	
1. VISUOMENĖS UGDYMAS, MOKSLAS IR KULTŪRA	1.2. STIPRINTI TAPATYBĘ, PILIETIŠKUMĄ, ATSAKOMYBĘ IR BENDRADARBIAVIMĄ	1.2.1. Stiprinti ir plėtoti Lietuvos piliečių ir lietuvių kilmės užsienio gyventojų nacionalinę tapatybę globalizacijos sąlygomis	Didesnis su Lietuvos valstybingumu ir Europos vienijimusi susijusių „atminties vietų“ lankomumas pasitarnaus jų įtvirtinimui pilietinėje atmintyje	Didesnis užsienyje gyvenančių lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių tautinių grupių įsitraukimas į Lietuvos gyvenimą, bei tampresnių ryšių su kaimyninėmis ir kitomis Europos valstybėmis palaikymas prisidės prie vietinių ir atvykstančių turistų skaičiaus augimo.	
		1.2.2. Išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą ir ugdyti sąmoningumą	Turizmas, atvesdamas vartotojus ir sudarydamas sąlygas keliauti po tokius objektus, suteikia ekonominį pagrindą paveldo objektų išsaugojimui ir aktualizavimui.	Aktualizuoti kultūros paveldo objektai didina turistų vykimo vietų patrauklumą ir Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą.	
	1.5. SKATINTI SVEIKATOS IR GAMTINĖS APLINKOS TAUSOJIMĄ	1.5.1. Ugdyti sveikos gyvensenos savimonę	Gyventojų įtraukimas į įvairias atsakingo keliavimo ir poilsio gamtoje formas ugdo jų sveikos gyvensenos ir ekologinę savimonę.		Sveikos gyvensenos savimonės ugdymas skatina dalyvauti įvairiose aktyvaus poilsio, tame tarpe – vietinio turizmo – veiklose.
		1.5.2. Ugdyti ekologinę savimonę			Ekologinės savimonės ugdymas prisideda prie turizmui kritiškai svarbių gamtinės aplinkos ir natūralių išteklių tausojimo.
2. VEIKLI IR SOLIDARI VISUOMENĖ	2.2. DIDINTI BENDRUOMENIŲ IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VAIDMENĮ	2.2.1. Gerinti bendruomenių veiklos sąlygas	Bendruomenių pagrindu vystomas turizmas (angl. <i>community based tourism</i>) padeda telkti bendruomenes ir spręsti joms aktualias vietos problemas	Aktyvesnis privačių kultūros paveldo objektų savininkų ir bendruomenių įsitraukimas į kultūros paveldo objektų priežiūrą ir tvarkymą ir vietos plėtros strategijų įgyvendinimą bei glaudesnis bendradarbiavimas su kultūros įstaigomis prisideda prie bendruomenių pagrindu vystomo turizmo iniciatyvų kūrimo ir tokiu būdu didina vykimo vietų patrauklumą ir Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą.	
		2.2.2. Stiprinti nevyriausybinių sektoriaus vaidmenį	Turizmo rinka gali padėti realizuoti NVO kuriamas socialines inovacijas (pvz. kavinės "Mano Guru" ir "Pirmas blynas" yra puikus socialinio verslumo svetingumo sektoriuje pavyzdys.)	NVO kuriamos socialinės inovacijos (socialinis verslumas, socialiniai klasteriai) svetingumo sektoriuje didina vykimo vietų patrauklumą ir gerina Lietuvos turizmo (svetingumo) sektoriaus veiklos etosą.	

*Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimo paslaugos:
Turizmo skatinimas*

		2.2.3. Plėtoti savanorišką veiklą ir ugdyti visuomenės socialinę atsakomybę	Turizmo sektorius, ypač susijęs su viešosiomis paslaugomis, dėl savo kompleksiško gali pasiūlyti labai daug įvairių galimybių savanorystei.	Savanorystė turizmo (svetingumo) sektoriuje gali paskatinti sąmoningai rinktis su svetingumo susijusią profesiją, tokiu būdu prisidedama prie šiuo metu opios žmoniškųjų išteklių problemos mažinimo.
3. EKONOMINIAM AUGIMUI PALANKI APLINKA	3.1. SUKURTI PALANKIAS VERSLUMO IR DARNIOS VERSLO PLĖTROS SĄLYGAS	3.1.3. Diegti darnaus vystymosi principus versle	Darnaus vystymosi principų platesnis taikymas turizmo versle: indėlis į aplinkai palankios kultūros ugdymą bei verslo socialinės atsakomybės ir bendruomeniškumo skatinimą.	Gerėsnė aplinkos kokybė ir didesnė socialinė sanglauda gerina turizmo verslo aplinką.
	3.3. SKATINTI DARNŲ IŠTEKLIŲ NAUDOJIMĄ, UŽTIKRINTI EKOSISTEMŲ STABILUMĄ	3.3.1. Tausoti gamtos išteklius, išsaugoti biologinę įvairovę ir kraštovaizdį	Turizmas prisideda prie gamtos išteklių ir biologinės įvairovės tausojimo per ekonominės vertės suteikimą ir lankytojų ekologinio sąmoningumo ugdymą.	Geros būklės gamtos ištekliai, biologinė įvairovė ir kraštovaizdis yra baziniai ir kritiškai svarbūs ištekliai Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumui užtikrinti.
	3.4. DIDINTI TERITORINĘ SANGLAUDĄ REGIONUOSE	3.4.1. Spręsti tikslinėms teritorijoms (gyvenamosioms vietovėms) būdingas problemas – didinti jų konkurencingumą ir gyvenamosios vietos patrauklumą, skatinti jų ekonomikos augimą 3.4.2. Gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką (kompleksinis kaimo vietovių vystymasis ir plėtra)	Santykinai mažų investicijų reikalaujantys turizmo produktai ir vietovių pasiūlymų atvėrimas lankytojų rinkai gali padėti įveikti ydingą priklausomybių ratą, taip paskatindami probleminių teritorijų regeneraciją.	Kompleksinės investicijos į gyvenamųjų ir kaimo vietovių viešąją infrastruktūrą prisideda prie jų kaip vykimo vietų patrauklumo didinimo ir gerina turizmo verslo jėgą aplinką.

Paskutinę, grupę (C) sudaro tradiciškai kitoms VPS priskiriami tikslai ir uždaviniai, palankūs ar netgi kritiškai svarbūs turizmo VPS tikslams, pvz. darbuotojų rengimas, šalies pasiekiamumas, palanki mokestinė aplinka ir pan. (žr.5 lentelė.).

5 lentelė. NPP prioritetai, tikslai ir uždaviniai, kur yra numanomas turizmo VPS indėlis į kitas VPS ir tuo pačiu teigiamai veikiančys turizmo VPS

PRIORITETAS	TIKSLAS	UŽDAVINYS	AKTUALUMAS TURIZMO VPS
1. VISUOMENĖS UGDYMAS, MOKSLAS IR KULTŪRA	1.1. SKATINTI MOKYTIS VISĄ GYVENIMĄ	1.1.3. Sukurti suaugusiųjų mokymosi sąlygas ir paskatas	Darbuotojų trūkumas – viena iš opiausių turizmo ir bendriau – svetingumo sektoriaus problemų
	1.3. SKATINTI KŪRYBIŠKUMĄ, VERSLUMĄ IR LYDERYSTĘ	1.3.2. Skatinti dalyvavimą kultūrinėje veikloje	Didesnis dalyvavimas kultūrinėje veikloje kažkuria dalimi reiškia ir didesnę dalyvavimą veiklose, priskiriamose vietiniam turizmui.
	1.4. SKATINTI ŽINIŲ KŪRIMĄ, SKLAIDĄ IR NAUDOJIMĄ	1.4.3. Skatinti bendradarbiavimą plėtojant MTEP 1.4.5. Skatinti tyrimų metu įgytų žinių nekomercinį naudojimą	Tarpsektorinis ir tarpinstitucinis MTEP bendradarbiavimas, o taip pat viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas vykdam mokslinius tyrimus gali paskatinti inovacijas turizmo ir su juo susijusiuose sektoriuose, pvz. kurortologijoje.
2. VEIKLI IR SOLIDARI VISUOMENĖ	2.1. DIDINTI GYVENTOJŲ GEROVĘ IR SOCIALINĘ APRĖPTĮ	2.1.4. Didinti viešųjų paslaugų prieinamumą	Didesnis viešųjų paslaugų prieinamumas (dėl universalios dizaino principų taikymo, modernizuotos viešojo transporto infrastruktūros, optimizuoto viešųjų erdvių tinklo, modernizuotos kultūros įstaigų fizinės ir informacinės infrastruktūros bei valdymo, netradicinių erdvių pritaikymo kultūros paslaugoms, viešojo saugumo paslaugų infrastruktūros tobulinimo) didina atskirų turistų vykimo vietų patrauklumą ir bendrą Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą.
3. EKONOMINIAM AUGIMUI PALANKI APLINKA	3.1. SUKURTI PALANKIAS VERSLUMO IR DARNIOS VERSLO PLĖTROS SĄLYGAS	3.1.1. Užtikrinti augimui palankią reguliacinę aplinką	Turizmo sektoriui ypatingai aktualus PVM klausimas. Sumažinus ar išlaikant mokesčių ir teisinio reguliavimo našą tokia lygyje, kad ji nebūtų didesnė nei kaimyninėse šalyse, tai prisidėtų prie Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumo didinimo.
		3.1.2. Skatinti verslumą ir verslo plėtrą, įskaitant tiesiogines užsienio investicijas	Valstybės investicijos į verslumo skatinimą, naujo verslo kūrimą ir esamo plėtrą, prisidės prie naujų verslų steigimo ir esamų verslų plėtojimo turizmo sektoriuje, kas prisidės prie didesnio Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumo.
	3.2. SUKURTI TVARIĄ IR EFEKTYVIĄ EKONOMINĘ INFRASTRUKTŪRĄ	3.2.1. Plėtoti modernią transporto infrastruktūrą ir darnų judumą	Didesniam Lietuvos turizmo konkurencingumui yra būtinas geresnis šalies pasiekiamumas oro transportu
	3.3. SKATINTI DARNŲ IŠTEKLIŲ NAUDOJIMĄ, UŽTIKRINTI EKOSISTEMŲ STABILUMĄ	3.3.3. Tobulinti vandentvarkos, atliekų ir oro kokybės valdymo sistemas	Saugus geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas, gatvių valymo ir atliekų šalinimo sistemų tinkamas funkcionavimas yra Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumui kritiškai svarbios komunalinės paslaugos.
5. VISUOMENĖS POREIKIUS ATITINKANTIS IR PAŽANGUS VIEŠASIS VALDYMAS	5.1. STIPRINTI STRATEGINES KOMPETENCIJAS VIEŠOJO VALDYMO INSTITUCIJOSE IR GERINTI ŠIŲ INSTITUCIJŲ VEIKLOS VALDYMĄ	5.1.1. Diegti į rezultatus orientuotą ir įrodymais grįstą valdymą	Į rezultatus orientuoto ir įrodymais grįsto valdymo priemonių platesnis naudojimas, tarpinstitucinio ir tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimas, sutarimo kultūros skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumo didinimo priemonės prisidės prie geresnio turizmo planavimo ir turistų vykimo vietų valdymo.
		5.1.2. Didinti viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumą	
	5.3. GERINTI PASLAUGŲ KOKYBĘ IR DIDINTI JŲ PRIEINAMUMĄ VISUOMENEI	5.3.1. Gerinti paslaugų kokybę taikant subsidarumo principą ir kuo aktyviau į tai įtraukiant visuomenę	Optimalios teikiamų paslaugų apimties nustatymas, teikiamų paslaugų tikslingumo įvertinimas, bei sąlygų pačiai visuomenei įsitraukti į paslaugų kūrimą, tobulinimą ir teikimo procesus sudarymas leidžia užtikrinti viešųjų paslaugų kokybę, esant ribotiems finansiniams ištekliams. Turizmo

		sektoriuje tai aktualu pavyzdžiui turizmo informacijos ir rinkodaros paslaugų atveju.
--	--	---

Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programoje⁵ (toliau – LTPP), siekiant strateginio tikslo – didinti Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą, numatyti 3 tikslai ir 10 uždavinių, kurių dauguma patenka į aukščiau aptartą siauriausiai suprantamų NPP nustatytų turizmo VPS tikslų ir uždavinių grupę: turizmo infrastruktūros plėtra, turizmo maršrutų kūrimas, rinkodara, paslaugų pasiūlos plėtra. Taip pat LTPP identifikuoja tris su kitoms VPS susijusius, bet turizmo viešosios politikos sričiai aktuales tikslus ir uždavinius – šalies pasiekiamumo gerinimą, specialistų kompetencijos tobulinimą, kultūrinių renginių ir pramogų pasiūlos didinimą. Tuo tarpu LTPP visiškai nenumato jokių intervencijų, susijusių su NPP tikslais ir uždaviniais, nukreiptais į turizmo įmonių procesų tobulinimą, vertės kūrimo tinklų kūrimą ir pan. Poveikio kitų VPS gerinimui, kas atitiktų LTPP deklaruojamą nuostatą vadovautis darnaus vystymosi principais, skirtas vienas uždavinys – skatinti turizmo paslaugas teikiančių įmonių akreditaciją ir (arba) sertifikavimą (žr.6 lentelė.).

6 lentelė. LTPP tikslai ir uždaviniai ir jų atitikimas NPP tikslams ir uždaviniams

Tikslai	Uždaviniai	Atitikimas NPP turizmo VPS tikslams ir uždaviniams (pagal jų grupes)
1. Plėtoti turizmo infrastruktūrą ir gerinti paslaugų kokybę	1.1. Plėtoti kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir ekologinio turizmo viešąją ir privačią infrastruktūrą prioritetuose turizmo plėtros regionuose	A1
	1.2. Kurti ir populiarinti turizmo maršrutus, kultūros kelius, turizmo trasas	A1
	1.3. Gerinti Lietuvos Respublikos pasiekiamumą	C
	1.4. Tobulinti turizmo sektoriuje dirbančių specialistų kompetenciją	C
	1.5. Skatinti turizmo paslaugas teikiančių įmonių akreditaciją ir (arba) sertifikavimą	B
2. Didinti Lietuvos Respublikos, kaip turizmo valstybės, žinomumą ir gerinti jos įvaizdį	2.1. Skatinti kurti ir įgyvendinti elektroninės rinkodaros projektus	A1
	2.2. Vykdyti kompleksinę rinkodarą prioritetuose atvykstantojo turizmo rinkose.	A1
	2.3. Bendradarbiauti su kaimyninėmis valstybėmis, įgyvendinant bendrus tarptautinius turizmo rinkodaros projektus	A1
3. Mažinti turizmo paslaugų sezoniškumą	3.1. Didinti kultūros renginių ir pramogų pasiūlą ne per turizmo sezoną	C
	3.2. Didinti ir plėsti kaimo turizmo paslaugų pasiūlą ne tik per turizmo sezoną	A1

XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo plane⁶, galima išskirti dvi tikslų, uždavinių ir priemonių grupes – tokių, kurie yra tiesiogiai priskirtini turizmo VPS (ir/ar kitoms VPS); ir kitų, kurie nors ir priskiriami kitoms VPS (sprendžiant pagal nurodytą atsakingą valstybės instituciją), tačiau yra aktualūs ir turizmo VPS. Pirmąją – siaurai suprantamų tikslų, uždavinių ir priemonių – grupę sudaro: IV prioriteto „Darni ir konkurencinga ekonomikos plėtra“ 4.2 kryptis „Verslo sąlygų ir investicinės aplinkos gerinimas, vartotojų teisių apsaugos stiprinimas“ pagal kurią numatyta rinkodaros priemonėmis skatinti konferencinio turizmo paslaugų plėtrą bei parengti ir priimti turizmo įstatymo pakeitimus, siekiant patobulinti turizmo paslaugų teikėjų priežiūrą ir turistų apsaugą; 4.4 kryptis „Infrastruktūros jungčių su ES plėtra“ pagal kurią numatyta, kad EIMIN kartu su SM parengs ir taikys

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 238 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. lapkričio 30 d. nutarimo Nr. 1206 redakcija).

⁶ Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167.

veiksmingą maršrutų plėtros schemą, siekiant didinti pasiekiamumą oro transportu ir tiesioginių skrydžių į Lietuvos oro uostus skaičių; V prioriteto „Saugi valstybė“ 5.5 kryptis „Valstybės interesų įgyvendinimo tarptautinėje bendruomenėje užtikrinimas“ pagal kurią numatyta patvirtinti ir įgyvendinti Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendradarbiavimo keliose srityse, tame tarpe ir turizme, planus, 2020 m. suorganizuoti Baltijos jūros regiono šalių turizmo forumą bei kelioms valstybės institucijoms (LRVK, URM, KM, ŪM) sukurti ir įdiegti bendrą Lietuvos pristatymo užsienyje koordinacinį modelį.

Antrąją grupę – turizmo VPS aktualių, bet jai tiesiogiai nepriskirtų – uždavinių ir priemonių grupę sudaro: pagal I prioritetą „Darni, atsakinga ir sveika visuomenė“ numatyta stiprinti bendruomenes ir vykdyti kūrybiškos vietokūros veiklą, inicijuojant kūrybines partnerystes, skatinant vietos verslumą, paveldo aktualizavimą ir įsitraukimą į vietos kultūrinį gyvenimą (atsakingi KM, ŽŪM, SADM; eksperto pastaba – tai galėtų paskatinti turistus priimančių bendruomenių tinklaveiką ir padidinti vykimo vietų vadybos ir rinkodaros efektyvumą); pagal II prioritetą „Švietimo, kultūros ir mokslo paslaugų kokybės bei efektyvumo didinimas“ numatyta sukurti, išbandyti ir įgyvendinti moksleivių ir socialinę atskirtį patiriančių piliečių nemokamo muziejų lankymo modelį (atsakingi – KM, ŠMM, SADM; eksperto pastaba – tikėtina, kad tai paskatins vietinių turistų ir vienos dienos lankytojų skaičiaus augimą), suaktyvinti tradicinių tautinių bendruomenių kultūrinės ir kūrybines veiklas bei jų sklaidą per regioninius centrus savivaldybėse ir šalies kultūros įstaigas (atsakingi – KM, ŠMM, eksperto pastaba – tikėtina, kad tai paskatins vietinių ir atvykstančių turistų domėjimąsi tradicinių tautinių bendruomenių paveldu), modernizuoti kultūros paslaugų infrastruktūrą regionuose, inicijuoti Nacionalinės koncertų salės statybą ir sukurti veiklas ir paslaugas kultūros paveldo objektuose (atsakingi KM, LR VK, VRM, ŠMM, SADM), plėtoti europinius, nacionalinius ir regioninius kultūros kelius, inicijuojant ir įgyvendinant kultūros paveldo pažinimo, etninės kultūros puoselėjimo ir bendruomenių įtraukties projektus (atsakingi – KM, ŠMM, VRM, ŽŪM, KAM, AM; eksperto pastaba – tikėtina, kad tai padidins kultūros išteklių paremtų keliavimo formų patrauklumą ir pagerins su tokiu keliavimu susijusių paslaugų verslo aplinką).

XVII Vyriausybės programoje⁷ yra ir daugiau nuostatų, susijusių su darnaus vystymosi principų taikymu įvairiose srityse, tame tarpe ir turizme, tačiau jos nebuvo išplėtos ir detalizuotos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane. Pavyzdžiui, programoje pabrėžiama, kad visuomenės sveikata bus laikoma horizontaliuoju, visas viešojo gyvenimo sritis apimančiu tikslu, tačiau vėliau nei šiame dokumente, nei jo įgyvendinimo plane nėra atskleista, kaip prie šio tikslo gali prisidėti kitos VPS, tame tarpe turizmas (pvz. toks poveikis galėtų būti per keliavimo, kaip aktyvaus gyvenimo būdo, propagavimą). Taip pat turizmo objektų prieinamumo didinimui aktualus ir universalus dizaino principų taikymas, tačiau programos įgyvendinimo plane nėra jokios su šia nuostata susijusios priemonės. Įgyvendinimo plane neatsispindi ir vyriausybės programoje darnios miškų politikos kontekste paminėti ketinimai išsaugoti ir puoselėti miškuose esančias istorines ir atmintinas vietas, kurios, galėtų tapti lankomais objektais. Įgyvendinimo plane taip pat neliko Vyriausybės programoje aplinkosauginio visuomenės sąmoningumo skatinimo kontekste deklaruoto noro skatinti ekologinį turizmą bei žuvininkystės sektoriaus pertvarkos kontekste užsibrėžto tikslo, kad ŽŪM imtųsi „įkurti veikiantį žvejybą, pramogoms bei turizmui pritaikytą nedidelį, efektyvų Šventosios uostą“.

1.2 ESAMOS SITUACIJOS ANALIZĖ

Toliau šiame skyriuje aptariama turizmo VPS esama situacija pagal Lietuvos turizmo plėtros programoje nustatytą intervencijos logiką, performuluojant LTPP nustatytus tikslus ir uždavinius į problemas ir analizei naudojant NPP ir LTPP nustatytus, o taip pat – ir kitus tinkamus rodiklius.

1.2.1. LTPP strateginio tikslo lygmens problema – žemas Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumas

LTPP strateginio tikslo – didinti Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą – rodikliai yra:

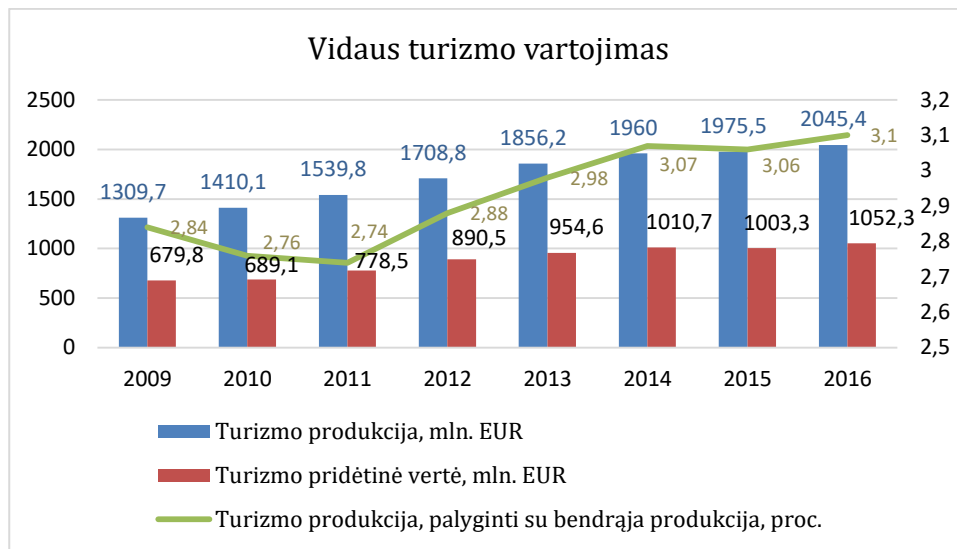
- a) pajamos iš (atvykstančio) turizmo;

⁷ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82.

b) kelionių ir turizmo konkurencingumo indeksas (angl. *Travel and Tourism Competitiveness Index*).

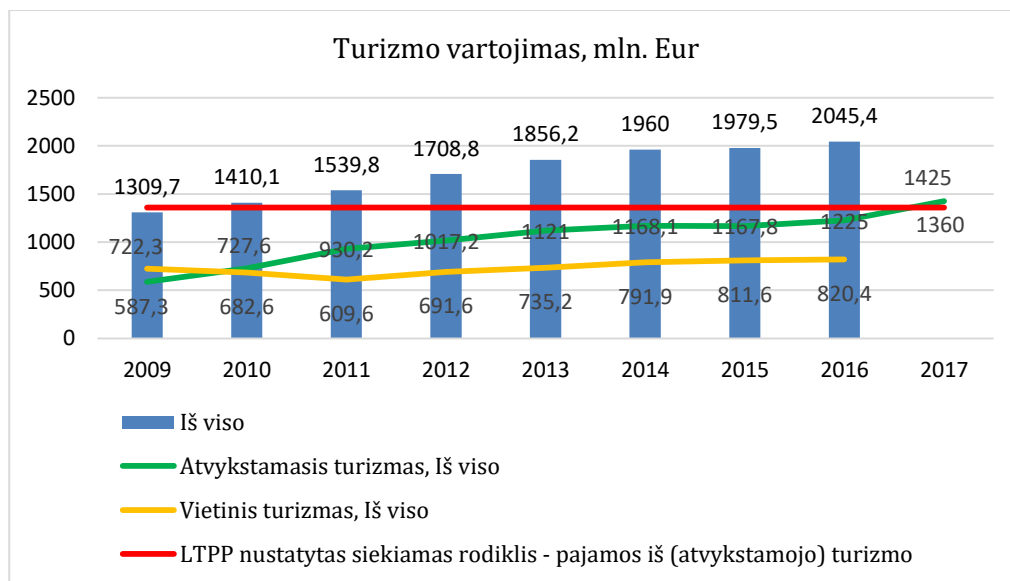
Lietuvos statistikos departamento duomenimis,⁸ metinis šalies **turizmo vartojimas** nuo 2009 m. iki 2016 m. išaugo 56 proc. (plg. visos šalies BVP per tą patį laikotarpį padidėjo 44 proc.) arba vid. 6,6 proc. per metus ir 2016 m. buvo didesnis nei 2 mlrd. Eur (žr. 2 pav.). Ypatingai sparčiai augo pajamos iš atvykstamojo turizmo, dėl ko LTPP nustatyta siekiama 2020 m. atitinkamo vertinimo kriterijaus reikšmė – 1,36 mlrd. Eur – buvo pasiekta ir viršyta jau 2017 m. (žr. 3 pav.). Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad NPP yra nustatytas išvestinis rodiklis – „pajamų iš turizmo pokytis, palyginti su praėjusiais metais (procentai)“. Pradinė šio rodiklio situacijos reikšmė 2013 m. nurodyta 0,9, o galutinis 2020 metų tikslas – 4,7. Tačiau, kaip rodo statistinių duomenų analizė, 2013 m. šio rodiklio reikšmė iš tiesų buvo 8,6 ir per nagrinėjamą laikotarpį niekada nebuvo mažesnė nei 0,99 (žr. 4 pav.; skaičiavimą žr. 1 priede).

2 pav. Lietuvos turizmo produkcija ir pridėtinė vertė, mln. Eur

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

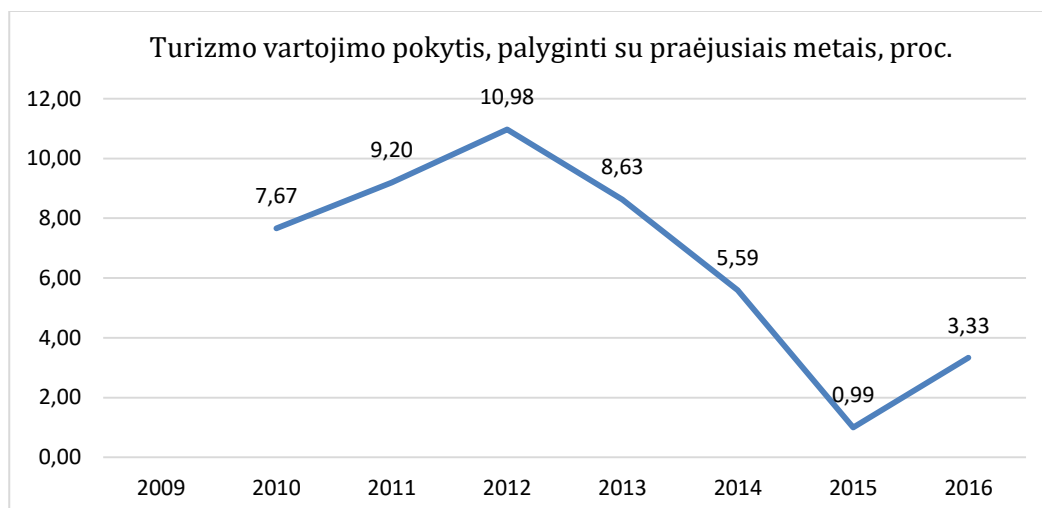
3 pav. Pajamos iš atvykstamojo ir vietinio turizmo

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos bankas

⁸ Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/>; Žr. 2019-03-19

4 pav. Pajamų iš turizmo pokytis, palyginti su praėjusiais metais

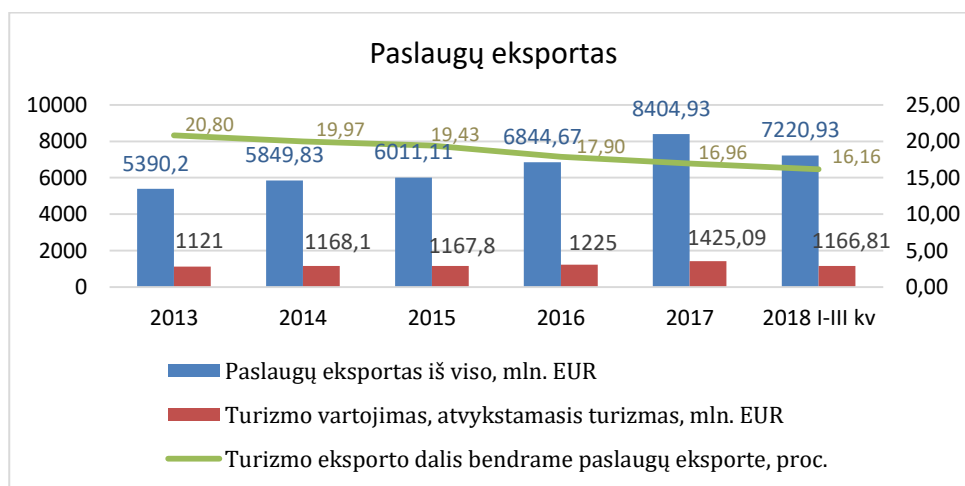
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Nors NPP ir LTPP nėra nustatyta, tačiau palyginimui su kitomis šalimis, verta analizuoti keletą kitų makroekonominių rodiklių – turizmo dalį BVP ir paslaugų eksporte bei turizmui priskiriamų darbo vietų dalį.

Turizmo produkcijos dalis bendroje šalies produkcijoje per paskutinius metus augo nuo 2,74 proc. 2011 m. iki 3,1 proc. 2016 m. (žr. 2 pav.), tačiau vis dar atsiliekame nuo ES ir EBPO šalių vidurkio (atitinkamai – 3,9 proc. ir 4,2 proc.)⁹.

Nepaisant turizmo paslaugų eksporto augimo, **turizmo dalis bendrame šalies paslaugų eksporte** per paskutinius 5 metus mažėjo ir 2017 m. sudarė apie 17 proc.¹⁰ (žr. 5 pav.). Palyginimui, EBPO šalių vidurkis – 21,7 proc.¹¹

5 pav. Lietuvos turizmo eksportas šalies paslaugų eksporto kontekste¹²

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos bankas

⁹ 2017 m. duomenys, šaltinis – Travel & Tourism Economic Impact 2018 European Union. WTTC, 2018, p.1; OECD Tourism Trends and Policies 2018, p. 26. Taip pat paminėtina, kad Pasaulio kelionių ir turizmo taryba (World Travel&Tourism Council) apskaičiuoja dar ir bendrą (tiesioginį ir netiesioginį) Lietuvos turizmo įnašą į šalies BVP – 5,3 proc. WTTC, cit. pagal OECD Tourism Trends and Policies 2018, p. 335.

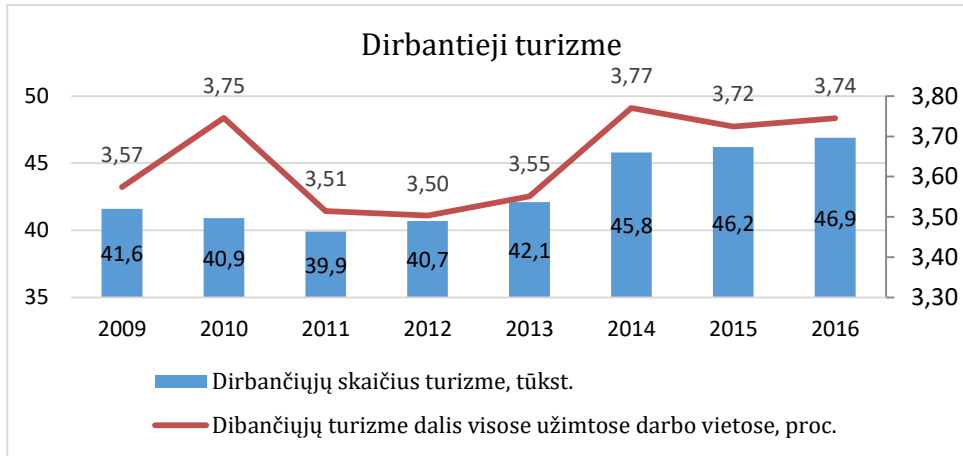
¹⁰ Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>; <https://www.lb.lt/lt/iso-res-sektorius-statistika-2> Žr. 2019-03-19

¹¹ OECD Tourism Trends and Policies 2018, p. 26.

¹² 2017 ir 2018 m. duomenys išankstiniai (šaltinis – Lietuvos bankas).

Dirbančiųjų skaičius turizme nuo 2009 m. iki 2016 m. išaugo 12,7 proc. 2016 m. turizmo srityje dirbo 46,9 tūkst. darbuotojų, kurie sudarė apie 3,7 proc. visų užimtų darbo vietų (žr. 6 pav.). Palyginimui, ES šalių vidurkis – 5,1 proc.¹³, EBPO šalių vidurkis – 6.9 proc.¹⁴ Ne toks spartus dirbančiųjų skaičiaus augimas palyginus su turizmo vartojimo didėjimu liudytų apie turizmo sektoriuje išaugusį darbo našumą.

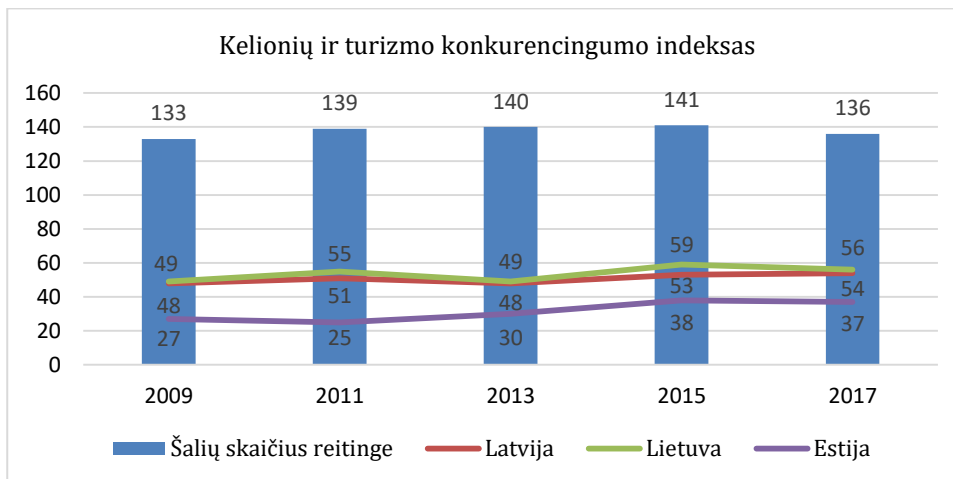
6 pav. Dirbantieji turizme

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Kelionių ir turizmo konkurencingumo indekse, kurį kas du metus sudaro Pasaulio ekonomikos forumas (angl. *World Economic Forum*), 2017 m. Lietuva užėmė 56 vietą iš 136 šalių.¹⁵ Palyginus su 2015 m., Lietuva pakilo per tris pozicijas, tačiau kitos Baltijos šalys visuomet būdavo įvertinamos geriau (žr. 7 pav.). Kita vertus, kaip rodo Lietuvos, Latvijos ir Estijos reitingo skirtingais metais palyginimas, nei vienai šaliai nepavyko nuosekliai gerinti ar išlaikyti turimas pozicijas, todėl LTPP nustatytą siekiamą rezultatą – nuo 2012 m. iki 2020 m. pakilti iš 49 į 44 reitingo vietą – bus sudėtinga ne tik pasiekti, bet ir išlaikyti. Tai iliustruoja, kad net ir pasiekus užsibrėžtus tikslus ir uždavinius, tam tikras intervencijas būtina toliau tęsti, kad didėjančios konkurencijos sąlygomis neprarasti pasiektų pozicijų.

7 pav. Baltijos šalys pagal Kelionių ir turizmo konkurencingumo indeksą

Šaltinis: World Economic Forum

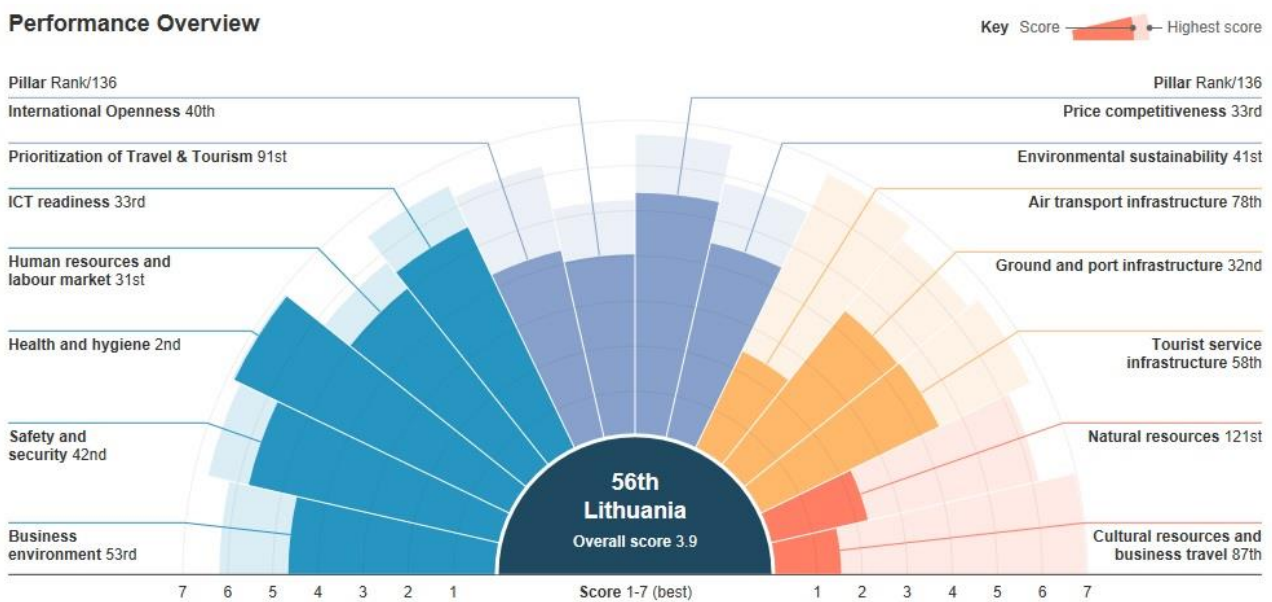
¹³ 2017 m. domenys, šaltinis – Travel & Tourism Economic Impact 2018 European Union. WTTC, 2018, p.1

¹⁴ OECD Tourism Trends and Policies 2018, p. 26.

¹⁵ World Economic Forum (2017). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. Paving the way for a more sustainable and inclusive future, p.9.

Kelionių ir turizmo konkurencingumo indeksą (toliau – KTKI) sudaro 4 subindeksai, įvertinantys 14 sričių pagal 90 individualių kriterijų. Visų 136 reitinguotų pasaulio šalių kontekste Lietuva ypatingai gerai įvertinta sveikatos ir higienos srityje – antra vieta po Vokietijos. Geriau nei vidutiniškai – saugumo, žmogiškųjų išteklių ir darbo rinkos, informacinių ir komunikacijos technologijų, tarptautinio atvirumo, sausumos ir uostų infrastruktūros, turizmo paslaugų infrastruktūros, kultūros išteklių ir verslo kelionių srityse. Vidutiniškai – verslo aplinkos, kainų konkurencingumo ir aplinkosauginio darnumo aspektais. Blogiau nei vidutiniškai įvertinti Lietuvos gamtiniai ištekliai, oro susisiekimo infrastruktūra ir valstybės skiriamas prioritetas kelionių ir turizmo sektoriui¹⁶ (žr. 8 pav.). Tarp Šiaurės Europos šalių, kurioms priskiriamos 5 Šiaurės šalys ir 3 Baltijos valstybės, Lietuvos bendras reitingas yra žemiausias: nors pirmaujame pagal sveikatos ir higienos vertinimą bei kainų konkurencingumą, tačiau pagal daugumą kitų kriterijų užimame paskutinę arba priešpaskutinę vietą. Detalesni vertinimai pagal atskirus vertinimo kriterijus aptariami žemiau.

8 pav. Lietuvos vertinimas pagal Kelionių ir turizmo konkurencingumo indeksą

Šaltinis: World Economic Forum (2017), p.220.

1.2.2. LTPP pirmojo tikslo problema – nepakankamai išvystyta turizmo infrastruktūra ir nepakankamai gera paslaugų kokybė

LTPP nustatyti du pirmojo tikslo – Turizmo infrastruktūros plėtra ir paslaugų kokybės gerinimas – pasiekimo rodikliai:

- turistų (užsienio) kelionių skaičius (milijonais);
- užsienio turistų, kurių lūkesčiai patenkinti per jų viešnagę Lietuvoje ir kurie vertina Lietuvą kaip patrauklią turizmui valstybę, dalis (procentais).¹⁷

Vietinių turistų skaičius per 2009–2017 m. laikotarpį padidėjo 4 proc., nepaisant to, kad gyventojų skaičius per tą patį laikotarpį sumažėjo beveik 12 proc. Tuo tarpu **užsienio turistų kelionių skaičius** išaugo 88 proc. ir jau 2016 m. beveik pasiekė, o 2017 m. 8,7 proc. viršijo LTPP nustatytą 2020 m. rodiklio reikšmę – 2,32 mln. (žr. 9 pav.). 2012–2016 m. užsienio turistų kelionių skaičius kasmet augo vidutiniškai 4,9 proc., o tai atitiko EBPO ir lenkė ES ir pasaulio vidurkius (atitinkamai – 4,9 proc., 4,5 proc. ir 4,4 proc.).¹⁸

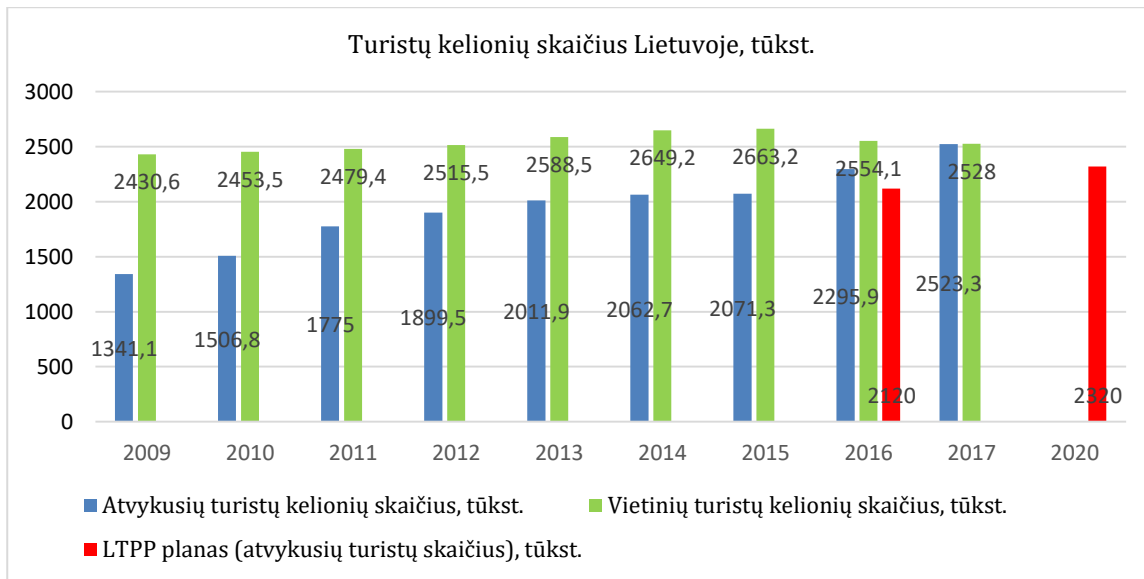
¹⁶ Palyginus 2015 m. ir 2017 m. Lietuvos įvertinimą pagal KTKI subindeksą „Kelionių ir turizmo prioretizavimas“ fiksuotas kritimas per 6 reitingo pozicijas. – iš 85 į 91 vietą.

¹⁷ Kas keturis metus vykdomą užsienio turistų pasitenkinimo tyrimą numatoma atlikti 2019 m., 2015 m. rodiklio reikšmė – 81 proc., siekiama 2020 m. rodiklio reikšmė – 85 proc.

¹⁸ OECD Tourism Trends and Policies 2018, p. 28.

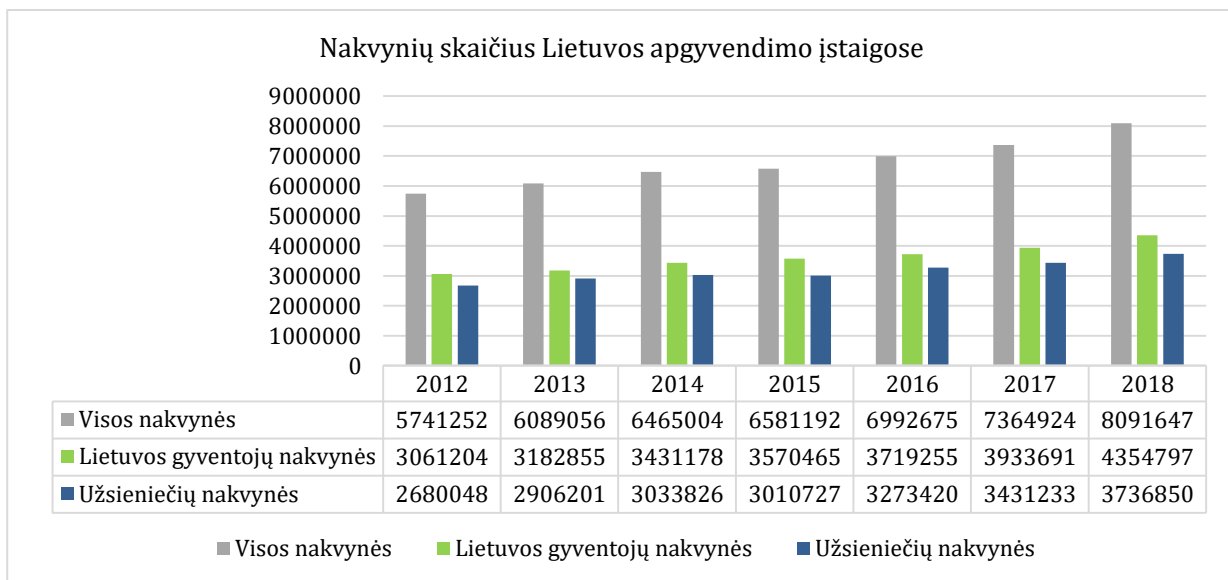
Panašiu tempu augo ir **nakvynių skaičius**. Nuo 2012 m. iki 2018 m. bendras nakvynių skaičius padidėjo 40,9 proc., t.y. kur kas ženkliau nei ES vidurkis (2012–2017 m. nakvynių skaičius augo 18,7 proc.¹⁹) (žr. 10 pav.).

9 pav. Užsienio turistų kelionių skaičius

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

10 pav. Nakvynių skaičius Lietuvos apgyvendinimo įstaigose

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

LTPP pirmasis tikslas apima uždavinius, susijusius su turizmo paslaugų infrastruktūra, šalies pasiekiamumu ir turizmo sektoriuje dirbančių specialistų kompetencijomis.

Remiantis KTKI atskirais vertinimo kriterijais, Lietuvos **turizmo paslaugų infrastruktūra** pasaulio šalių kontekste pasižymi geriausiu viešbučių kainų indeksu (2017 m. – 1 vieta pasaulyje), vidutine turizmo infrastruktūros kokybe (2017 m. – 55 vieta), mažesniu nei vidutiniu viešbučių skaičiumi, tenkančiu 100 gyventojų (2017 m. – 67 vieta) ir nei vieno didelio (daugiau nei 20 000 vietų) stadiono neturėjimu (2017 m. – 119 vieta). Taip pat paminėtina, kad viena iš sričių, kurioje Lietuva padarė didžiausią pažangą, palyginus 2015 m. ir 2017 m. KTKI vertinimą, tai būtent turizmo paslaugų

¹⁹ Šaltinis: Eurostat.

infrastruktūra (Lietuva pakilo per 13 reitingo pozicijų). Taigi, po kelis metus trukusių, palyginus didelių investicijų į turizmo infrastruktūros plėtrą, pereiname į kitą vystymosi stadiją, kurioje didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas ne apie bendrai infrastruktūros plėtrai, bet poreikiui šalinti sparčios plėtros metu atsiradusias spragas ir vis dar išlikusias kliūtis, siekiant didesnio turizmo paslaugų infrastruktūros prieinamumo ir geresnės vartotojų patirties (kompleksiškumo).

Šalies pasiekiamumą charakterizuoja pakankamai gerai išvystyta geležinkelio infrastruktūra (2017 m. – 24 vieta pagal geležinkelio infrastruktūros kokybę ir 32 vieta pagal geležinkelio tankumą) ir blogiau nei vidutiniškai išvystytas susisiekimas oro transportu (2017 m. – 69 vieta pagal oro transporto infrastruktūros kokybę, 72 vieta pagal skraidinančių oro linijų skaičių, 92 vieta pagal tarptautinių skrydžių keleivių vietas/kilometrus). Palyginus 2015 m. ir 2017 m. KTKI vertinimą, Lietuvos pasiekiamumas yra pagerėjęs (oro transporto infrastruktūra – per 8 reitingo pozicijas).

Vertinant situaciją **dirbančiųjų kvalifikacijos** kėlime galima matyti, kad darbuotojų mokymų mastas sparčiai didėja (2013 m. – 65 vieta, 2015 – 50 vieta, 2017 m. – 33 vieta), tačiau nepaisant to pastebima tendencija, kad vis sunkiau surasti kvalifikuotų darbuotojų (pagal tai, kaip lengva surasti kvalifikuotų darbuotojų 2013 m. ir 2015 m. – 95 vieta, o 2017 m. – 109 vieta).

Aptariant turizmo infrastruktūros ir paslaugų konkurencingumą verta paanalizuoti duomenis, rodančius regioninius skirtumus pačioje Lietuvoje, o taip pat – apžvelgti LTPP nustatytų prioritetinių turizmo rūšių – kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir ekologinio turizmo – situaciją.

Turizmo paslaugų infrastruktūros regioninius (ne)tolygumus galima analizuoti remiantis turistų apgyvendinimo numerių statistiniais duomenimis, kurie parodo infrastruktūros regioninės koncentracijos lygį, paslaugų pasiūlos ir paklausos santykį bei jų tendencijas.

Keturiose apskrityse – Vilniaus, Klaipėdos, Kauno ir Alytaus – yra virš 80 proc. visų šalies turistų apgyvendinimo numerių.²⁰ Žvelgiant į šiuos regionus dar detaliau, matyti, kad juose esančių šešių savivaldybių – Vilniaus, Palangos, Druskininkų, Kauno, Klaipėdos, Neringos ir Birštono – numeriai sudaro beveik du trečdalius visų šalies numerių. Taigi, būtent šiose apskrityse ir savivaldybėse yra geriausiai išvystyta turizmo paslaugų infrastruktūra. Analizuojant infrastruktūros plėtros tempus, matyti, kad spartesnis nei vidutiniškai šalyje apgyvendinimo numerių skaičiaus augimas 2012–2018 m. fiksuotas Vilniaus m., Palangos m. ir ypatingai Birštono savivaldybėse, o tai nulėmė ir atitinkamo rodiklio augimą Vilniaus, Kauno bei Klaipėdos apskričių mastu. Tuo tarpu kituose didžiuosiuose šalies miestuose – Kaune ir Klaipėdoje, bei Druskininkų ir Neringos kurortuose, numerių skaičius augo lėčiau nei vidutiniškai.

Apygyvendinimo paslaugų pasiūlos ir paklausos santykį atspindi numerių užimtumas. 2018 m. didesnį nei šalies vidutinį numerių užimtumą pasiekė visi trys didžiausi miestai ir Druskininkų bei Birštono kurortai, o pagal didžiausią užimtumo pokytį 2012–2018 m. išsiskyrė Kauno m. ir Birštono savivaldybės. Nuo lyderių gerokai atsilieka kiti regionai. Visgi, jų tarpe galima išskirti Marijampolės apskritį, kur nagrinėjamu laikotarpiu greičiau nei vidutiniškai augo apgyvendinimo numerių skaičius, ir Telšių apskritį, kur numerių skaičiaus augimas mažai atsiliko nuo šalies vidurkio, o numerių užimtumas nors ir nepasiekė šalies vidurkio, tačiau jo augimo tempas buvo antras greičiausias Lietuvoje. Tuo tarpu likusiuose šalies regionuose numerių skaičiaus augimas buvo lėtesnis, o užimtumo rodiklių pokytis buvo ne toks žymus arba netgi neigiamas (žr. 7 lentelė.).

---

²⁰ Įskaitant viešbučius, motelius, poilsio namus (namelius), nakvynės namus, sanatorijas ir reabilitacijos centrus, vaikų poilsio stovyklas, privatų turistų apgyvendinimą, kaimo turizmo sodybas, poilsinių transporto priemonių, priekabų aikštelės ir stovyklavietes.

7 lentelė. Numerių skaičius ir užimtumas Lietuvos apgyvendinimo įstaigose

	Numerių skaičius 2012 m., vnt.	Numerių skaičius 2018 m., vnt.	Numerių skaičiaus pokytis 2012–2018 m., proc.	Dalis šalies numerių skaičiuje 2012, proc.	Dalis šalies numerių skaičiuje 2018, proc.	Dalis šalies numerių skaičiuje pokytis 2012–2018, proc. punktų	Numerių užimtumas 2012 m., proc.	Numerių užimtumas 2018 m., proc. ²¹	Numerių užimtumo pokytis 2012–2018 m., proc. punktų
Lietuvos Respublika	26776	35188	31.42	100	100	0	45.2	55.2	10
Vilniaus apskritis	7436	10009	34.60	27.77	28.44	0.67	53.7	61.8	8.1
Klaipėdos apskritis	7358	9786	33.00	27.48	27.81	0.33	39.4	49.5	10.1
Kauno apskritis	3135	4599	46.70	11.71	13.07	1.36	45	62.4	17.4
Alytaus apskritis	3557	4151	16.70	13.28	11.80	-1.49	51.7	55.4	3.7
Utenos apskritis	1818	2223	22.28	6.79	6.32	-0.47	35.1	29.7	-5.4
Šiaulių apskritis	1079	1304	20.85	4.03	3.71	-0.32	30.6	43.9	13.3
Telšių apskritis	838	1092	30.31	3.13	3.10	-0.03	23.7	40.4	16.7
Panevėžio apskritis	816	1001	22.67	3.05	2.84	-0.20	24.5	34.9	10.4
Marijampolės apskritis	454	629	38.55	1.70	1.79	0.09	33.9	40.5	6.6
Tauragės apskritis	285	394	38.25	1.06	1.12	0.06	34.9	20.6	-14.3
Vilniaus m. sav.	5054	7145	41.37	18.88	20.31	1.43	58.8	64.7	5.9
Palangos m. sav.	4140	5593	35.10	15.46	15.89	0.43	34.3	44.2	9.9
Druskininkų sav.	2532	2859	12.91	9.46	8.12	-1.33	55.7	57.5	1.8
Kauno m. sav.	1594	1823	14.37	5.95	5.18	-0.77	45	69.3	24.3
Klaipėdos m. sav.	1223	1500	22.65	4.57	4.26	-0.30	51	60.4	9.4
Neringos sav.	1271	1354	6.53	4.75	3.85	-0.90	29.8	36.4	6.6
Birštono sav.	461	1342	191.11	1.72	3.81	2.09	44.5	59.4	14.9

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Lietuvos turizmo infrastruktūros ir paslaugų konkurencingumo analizę užbaigiama LTPP nustatytų prioritetinių turizmo rūšių – kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir ekologinio turizmo – situacijos apžvalga.

Kultūrinio turizmo konkurencingumas²²

Lietuvos vertinimas pagal KTKI subindeksą „Kultūros išteklių ir verslo kelionės“ 2013 m., 2015 m. ir 2017 m., naudojant skirtingą metodiką, nukrito iš 51 (2013 m.) į 87 vietą (2017 m.).²³ Iš atskirų subindekso kriterijų 2017 m. Lietuva geriausiai įvertinta pagal žodinio ir nematerialaus paveldo šedevrų skaičių bei Pasaulio paveldo kultūros vietovių skaičių. Tuo tarpu žemiausi balai skirti už didelių stadionų skaičių bei kultūros ir pramogų turizmo skaitmeninę paklausą.

Nacionalinėje plėtros programoje nustatyti ir Kultūros ministerijos stebimi keli kultūriniam turizmui aktualūs gyventojų kultūrinio aktyvumo rodikliai (žr. 8 lentelę). Visuomenės dalis, linkusi dalyvauti kultūrinėje veikloje, per paskutinius 7 metus išaugo daugiau nei du kartus ir jau gerokai viršijo 2020 m. nustatytą planą. Taip pat daugėja kultūros paveldo objektus ir konkrečiau – kultūros paminklus, istorines ar meno vietas, įžymius pastatus, archeologines vietas Lietuvoje – lankančių gyventojų. Kita vertus, 2017 m. fiksuota sumažėjusi gyventojų dalis, per metus bent kartą apsilankiusių muziejuose ir galerijose bei parodose.

²¹ Plg. EU-28 numerių užimtumo vidurkis 2017 m. – 55,8 proc (šaltinis: Eurostat)

²² Apibrėžimas pagal LLTPP: „Kultūrinis turizmas – turizmas norint pažinti kultūrinę aplinką, kraštovaizdžius, kultūros ir gamtos paveldą, tradicijas, išskirtinių vietos gyvenimo būdą, pamatyti vaizduojamojo ir scenos meno kūrinius, lankyti kultūros renginius, dalyvauti pramogose.“

²³ Plg. 2017 m. Estijos reitingas – 78, Latvijos – 98.

8 lentelė. Gyventojų kultūrinio aktyvumo rodikliai, aktualūs kultūriniam turizmui

Rodiklis	Reikšmė				
	2006	2012	2014	2017	Planas 2020 m. (NPP)
Visuomenės narių, kurie linkę dalyvauti vykdant kultūrinę meninę veiklą, dalis, proc.	n.d.	20	54,48	56,8	39,2
Gyventojų, per pastaruosius 12 mėnesių aplankusių kultūros paveldo objektą, dalis, proc.	30	n.d.	57,58	58,3	63,9
<i>lankęsi muziejuje Lietuvoje</i>	n.d.	n.d.	34	27,2	n.d.
<i>lankęsi galerijose ar parodose Lietuvoje</i>	n.d.	n.d.	30,27	18,9	n.d.
<i>lankę kultūros paminklus, istorines ar meno vietas, išymius pastatus, archeologines vietas Lietuvoje</i>	n.d.	n.d.	46,71	50,3	n.d.

Šaltiniai: NPP; SIC, ESTEP, 2014²⁴; SIC, Norstat, 2017²⁵.

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos iniciuotuose pasitarimuose dėl ilgalaikės turizmo strategijos identifikuotos šios kultūrinio ir religinio turizmo problemos²⁶:

- 1) Dėl koordinavimo stokos per lėtai vystomi Europos Tarybos kultūros keliai Lietuvoje;
- 2) Nepakankamai skatinamos vietos bendruomenių kultūrinio turizmo iniciatyvos;
- 3) Prioritetinių regionų nustatymas, priešingai nei tikėtasi, sumažino kaimyninių savivaldybių bendradarbiavimo galimybes, plėtojant turizmo maršrutus;
- 4) Nėra išsamios ir vartotojui draugiškos informacinės priemonės apie lankytojų laukiančius kultūros paveldo objektus bei kultūrinius ir edukacinius renginius.
- 5) Prie kai kurių restauruotų kultūros paveldo objektų nepakankamai išvystyta kita lankytoji reikalinga fizinė ir paslaugų infrastruktūra;
- 6) Dabar galiojanti tvarka nenumato galimybės į ES investicijų finansuojamas turizmo rinkodaros veiklas Lietuvoje įtraukti privataus verslo subjektus, o tai iš esmės yra nesuderinama su turizmo kaip ekonomikos šakos paskirtimi;
- 7) Ne visi turistinį potencialą turintys sakralinio paveldo objektai (ypatingai medinės bažnyčios) restauruoti ir pritaikyti lankymui; nepakankama religinio turizmo rinkodara.

Verslo turizmo konkurencingumas²⁷

Lietuvos banko duomenimis, 2009–2018 m. laikotarpiu pajamos iš atvykstantojo turizmo asmeninių kelionių išaugo daugiau nei dvigubai. Tuo tarpu dalykinių kelionių apimtys netgi šiek tiek sumažėjo. Kita vertus, nors pajamų dalis gaunama iš dalykinių kelionių susitraukė nuo 34 proc. iki 18,5 proc. vis dėlto verslo kelionės ir toliau išlieka reikšminga turizmo rūšimi Lietuvoje (žr. 11 pav.).

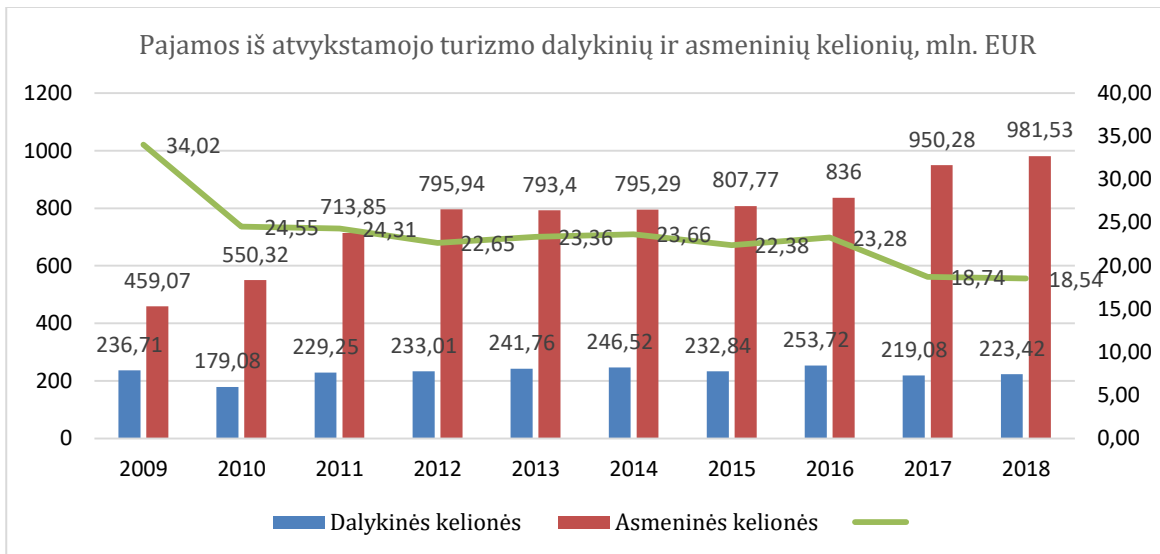
²⁴ Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „ESTEP Vilnius“, 2014.

²⁵ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis. Galutinė tyrimo ataskaita. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „Norstat, 2017.

²⁶ Čiužas, R. (2018) Dėl Lietuvos turizmo plėtros 2014-2020 m. programos vykdymo ir atnaujinimo (prezentacija); EIMIN Turizmo politikos skyriaus parengta ataskaita „Lietuvos turizmo plėtros 2014-2020 metų programos pirminė analizė ir pasiūlymai dėl naujos Lietuvos turizmo plėtros 2021-2025 metų programos rengimo“

²⁷ Apibrėžimas pagal LLTPP: „Verslo turizmas – turizmas profesiniais ar darbo tikslais, siekiant įgyti profesinių žinių ir jas papildyti. Apima dalyvavimą dalykiniuose susitikimuose, seminaruose, konferencijose, kongresuose, parodose ir panašiai“.

11 pav. Pajamos iš atvykstantojo turizmo dalykinių ir asmeninių kelionių

Šaltinis: Lietuvos bankas

Kitas šaltinis ir rodiklis, leidžiantys stebėti verslo turizmo pažangą – Tarptautinės kongresų ir konferencijų asociacijos (angl. *International Congress and Convention Association, ICCA*) renkami statistiniai duomenys ir sudaromas reitingas. Per 2012–2017 m. laikotarpį ICCA kriterijus atitinkančių renginių skaičius Lietuvoje išaugo 15 proc., o Vilniuje vos vienu renginiu. Pasaulyje sparčiai augant šalių ir miestų, priimančių tokius renginius, skaičiui, Lietuvos reitingas išliko nepakitęs, o Vilniaus – šiek tiek sumažėjo. Baltijos šalių kontekste, nors Lietuva ir Vilnius išlieka antroje pozicijoje po Estijos ir Talino, vis dėlto tenka konstatuoti, kad per nagrinėjamą laikotarpį Latvija šioje srityje padarė didesnę pažangą nei Lietuva, o Talinas ir ypatingai Ryga augimo tempais lenkė Vilnių (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Tarptautinių asociacijų susitikimų skaičius ir ICCA reitingas

	Renginių skaičius			Reitingas Pasulyje			Reitingas Europoje		
	2012	2017	Pokytis	2012	2017	Pokytis	2012	2017	Pokytis
Šalių skaičius reitinge				109	168	59	47	42	-5
Estija	58	68	10	43	45	-2	23	24	-1
Lietuva	41	47	6	53	53	0	28	28	0
Latvija	24	36	12	62	60	2	32	31	1
Miestų skaičius reitinge				389	658	269	209	229	20
Talinas	42	46	4	53	50	3	26	25	1
Vilnius	36	37	1	66	68	-2	34	35	-1
Ryga	20	32	12	111	84	27	58	47	11

Šaltinis: ICCA²⁸

EIMIN diskusijų metų identifikuotos šios verslo turizmo problemos:

- 1) Nepakankamai išvystyta didelių verslo ir pramoginių renginių infrastruktūra – trūksta virš 2500 vietų konferencijų salių;
- 2) Verslo kelionėms nepatogūs skrydžiai;
- 3) Trūksta patikimų verslo kelionių statistikos duomenų;
- 4) Nėra nacionalinio konferencijų biuro²⁹.

²⁸ Country & city rankings 2012. International Association Meetings Market. ICCA, 2013; ICCA Statistics Report Country & City Rankings 2017. Public Abstract. ICCA, 2018.

²⁹ VŠĮ „GO VILNIUS“ atlieka Vilniaus konferencijų biuro funkcijas.

Sveikatos turizmo konkurencingumas³⁰

Kaip minėta anksčiau, Kelionių ir turizmo konkurencingumo indekse Lietuva ypatingai gerai įvertinta sveikatos ir higienos srityje, tačiau išgilinus į reitingo sudarymo metodiką, matyti, kad tokį aukštą Lietuvos įvertinimą nulėmė iš esmės keturi rodikliai – maliarijos atvejų skaičius (reitingo vieta 2017 m. – 1), ŽIV paplitimas (reitingo vieta 2017 m. – 1), gydytojų skaičius (reitingo vieta 2017 m. – 7) ir lovų skaičius (reitingo vieta 2017 m. – 9). Paskutiniai du rodikliai yra ypatingai svarbūs, kaip vieni iš pagrindinių Lietuvos konkurencingumą sveikatinimo paslaugų rinkoje didinančių veiksnių (Ernst&Young, 2012).³¹ Papildomų tyrimų ir statistinių duomenų, leidžiančių analizuoti sveikatos turizmo mastą ir pažangą Lietuvoje bei konkurencingumą kitų šalių kontekste, nėra.

EIMIN diskusijų metų identifikuotos šios sveikatos turizmo problemos:

- 1) Nepakankama vykdomų kurortologinių tyrimų apimtis;
- 2) Gydytojų reabilitologų trūkumas kurortuose ir kurortinėse teritorijose;
- 3) Patikimos sveikatos turistų statistinės apskaitos nebuvimas;
- 4) Nepakankamos sveikatos turizmo rinkodaros priemonės, netikslus pozicionavimas;
- 5) Žemas turizmo objektų infrastruktūros pritaikymo neįgaliesiems ir spec. poreikių turintiems asmenims laipsnis (aktualu visoms turizmo rūšims).

Ekologinio turizmo konkurencingumas³²

Ekologinio turizmo analizės kontekste aktualūs du KTKI subindeksai – „aplinkosauginis darnumas“ ir „gamtiniai išteklių“ (pirmasis aktualus bendrai visam turizmui). Pagal šiuos subindeksus Lietuva 2013 m., 2015 m. ir 2017 m., skaičiuojant pagal šiek tiek pasikeitusią metodiką, nukrito atitinkamai iš 20 vietos (2013 m.) į 41 vietą (2017 m.)³³ ir iš 73 vietos (2013 m.) į 121 vietą (2017 m.).³⁴ Pagal abu kriterijus, ypatingai pagal pirmąjį, Latvija ir Estija 2017 m. buvo įvertintos kur kas geriau nei Lietuva. Didesnį dėmesį reikėtų atkreipti į kriterijų – „kelionių ir turizmo industrijos plėtros darnumas“, kuris nustatomas apklausos būdu ir kuriuo įvertinamos vyriausybės pastangos šioje srityje. 2017 m. Lietuva pagal šį kriterijų buvo 85 vietoje, Latvija – 31, o Estija, netgi viena iš pasaulio lyderių, buvo 15 vietoje.³⁵

Didžiausios galimybės ir poreikis plėtoti ekologinį turizmą yra saugomose teritorijose. Pagal žemyninių saugomų teritorijų užimamą dalį šalies teritorijoje Lietuva užima vieną iš paskutinių vietų ES (žr. 12 pav.). Taigi, esant ribotoms galimybėms konkuruoti su kitomis šalimis gamtos išteklių kiekybe, svarbu siekti tokių vertybių pristatymo lankytojams kokybės. Per paskutinius keletą metų Lietuvos nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose daug investuota į lankytojų centrus, ekspozicijas, apžvalgos bokštus, pažintinius takus. Šios investicijos pagerino sąlygas ir paskatino lankytis saugomose teritorijose. Tai atspindi augantis saugomų teritorijų lankytojų skaičius (žr. 13 pav.). Kitų tyrimų ir statistinių duomenų, leidžiančių analizuoti ekologinio turizmo mastą ir pažangą Lietuvoje bei konkurencingumą kitų šalių atžvilgiu, nėra.

³⁰ Apibrėžimas pagal LLTPP: „Sveikatos turizmas – turizmas siekiant gauti asmens sveikatos priežiūros (sveikatinimo) ir (arba) sveikatingumo paslaugų.“

³¹ Lietuvos medicinos turizmo plėtros ir medicinos paslaugų eksporto skatinimo galimybių analizė ir rekomendacijos. Ernst&Young, 2012.

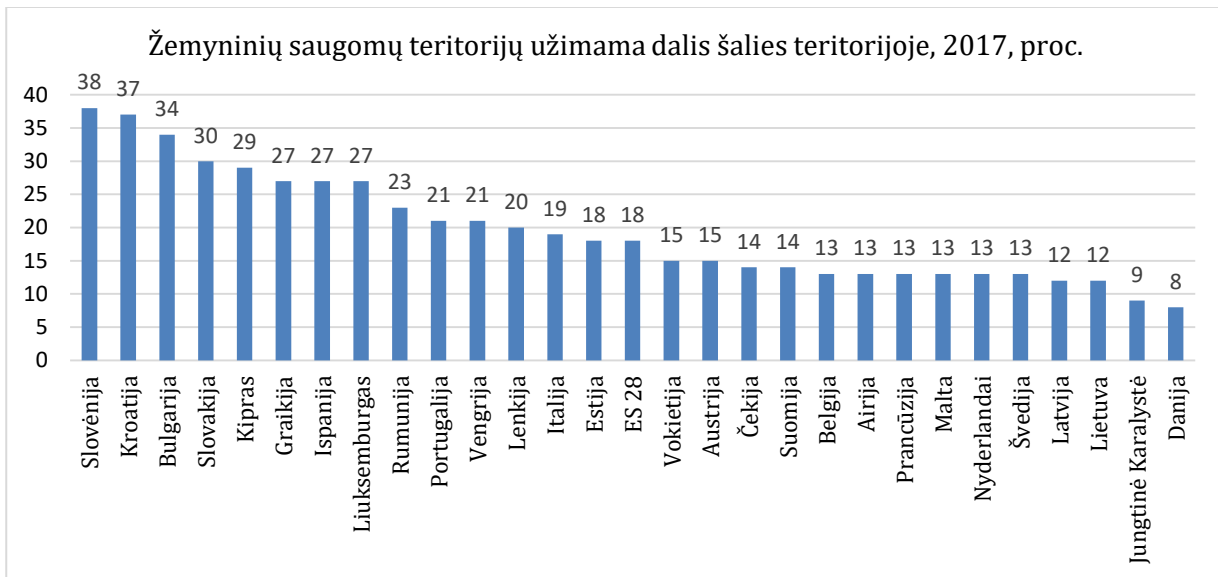
³² Apibrėžimas pagal LLTPP: „Ekologinis turizmas – turizmas tausojant aplinką ir suteikiant vietos gyventojams socialinės ekonominės veiklos galimybių. Apima pažintinį, aktyvųjį (dviračių, vandens, pėsčiųjų ir kitoki) turizmą ir kaimo turizmo paslaugas. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatyme ir jo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose vartojama pažintinio turizmo sąvoka.“

³³ Plg. 2017 m. Estijos reitingas – 12, Latvijos – 13.

³⁴ Plg. 2017 m. Estijos reitingas – 101, Latvijos – 108.

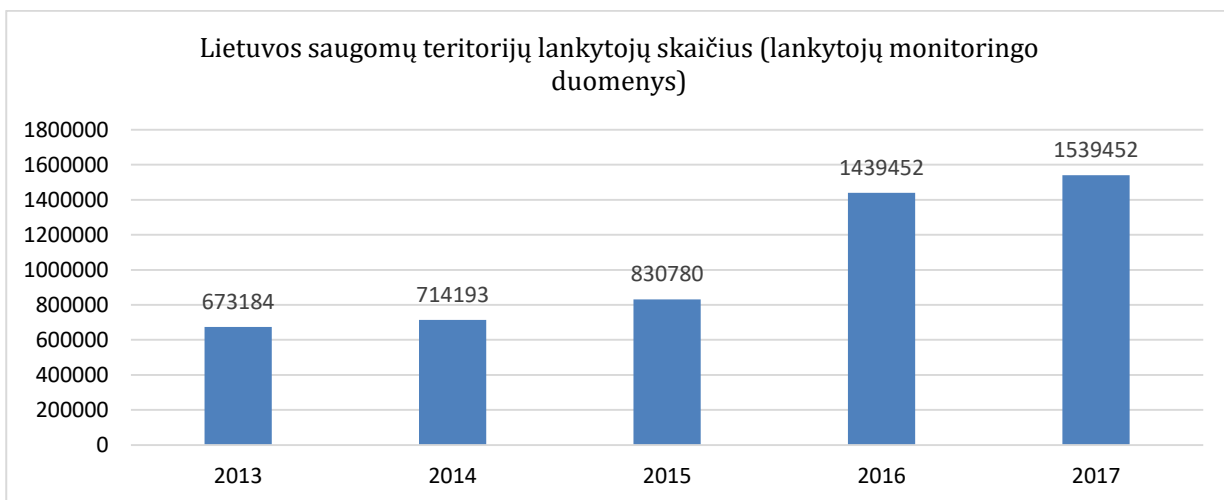
³⁵ World Economic Forum (2017). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. Paving the way for a more sustainable and inclusive future.

12 pav. Žemyninių saugomų teritorijų užimama dalis šalies teritorijoje, 2017 m., proc.

Šaltinis: Eurostat

13 pav. Lietuvos saugomų teritorijų lankytojų skaičius

Šaltinis: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba

EIMIN diskusijų metų identifikuotos šios ekologinio turizmo problemos:

- 1) Nepakankamai išplėtotas (fragmentiškas, neištisinis) dviračių takų tinklas;
- 2) Nepakankama ekologinio turizmo rinkodara.

1.2.3. LTTP antrojo tikslo problema - mažas Lietuvos, kaip turizmo valstybės, žinomumas, nepakankamai geras įvaizdis

LTTP 2 tikslo - Lietuvos, kaip turizmo valstybės, žinomumo didinimas, įvaizdžio gerinimas - pažangai matuoti numatytas rodiklis - Lietuvos, kaip atostogų valstybės, reputacija (indeksas). Tačiau iki šiol toks indeksas nėra apskaičiuotas, todėl analizėje remiamasi kitais tyrimais.

2015 m. UAB „Socialinės informacijos centras“ Valstybinio turizmo departamento užsakymu atliko turistų apklausą ir apskaičiavo Lietuvos rekomendavimo indeksą pagal *Net Promoter Score (NPS)* metodiką. Apklausos metu nustatyta bendra Lietuvos rekomendavimo NPS indekso vertė - +57 (rekomenduojančių ir nerekomenduojančių savo draugams ar pažįstamiems praleisti atostogas

Lietuvoje buvo atitinkamai 64 proc. ir 7 proc.), o pagal atskiras turistų kilmės šalis šis indeksas svyruoja nuo +16 (Norvegija) iki +78 (Estija).³⁶ Tokiu būdu apskaičiuotas indeksas nėra labai informatyvus, nes jis atspindi tik jau atvykusių turistų nuomonę (pvz., Kanados NPS Australijos gyventojų (ne turistų) tarpe yra +22³⁷). Siekiant didesnio informatyvumo, būtų tikslinga tyrimą vykdyti turistų kilmės šalyse, jį periodiškai kartoti, Lietuvos indeksą lyginti su kitų šalių atitinkamais rodikliais.

KTKI indekse yra du vertinimo kriterijai, susiję su rinkodara:

a) rinkodaros ir prekės ženklo sklaidos efektyvumas pritraukiant turistus (angl. *Effectiveness of marketing and branding to attract tourists*);

b) šalies prekės ženklo strategijos reitingas (angl. *Country brand strategy rating, CBS*).

Pirmasis rodiklis nustatomas apklausos būdu, klausiant vadovų, kiek, jų nuomone, yra efektyvios šalies rinkodaros ir prekės ženklo sklaidos kampanijos, pritraukiant turistus (2017 m. reitinge naudojami 2015–2016 m. apklausos duomenys). Tuo tarpu CBS reitingui KTKI adaptuoja įmonės Bloom Consulting sudaromą šalių turizmo prekės ženklo reitingą (Country Brand Ranking© Tourism Edition, CBR), o tiksliau – vieną iš šio reitingo kintamųjų, kuris vadinamas tuo pačiu pavadinimu – CBS.

CBS parodo nacionalinių turizmo organizacijų (NTO) rinkodaros strategijų tikslumą pagal tai, ar NTO akcentuoja būtent tuos prekės ženklo elementus (angl. *brandtags*), kuriais labiausiai domisi ir vartotojai. NTO gauna tuo aukštesnį įvertinimą, kuo ji labiau akcentuoja dalykus, kurie dominuoja ir interneto vartotojų paieškų užklausoje, susijusiose su ta šalimi (naudojamas „skaitmeninės paklauso“ įrankis, angl. *Digital Demand D2 tool*).

Pagal rinkodaros ir prekės ženklo sklaidos efektyvumą pritraukiant turistus 2013 m., 2015 m. ir 2017 m. Lietuva buvo 113–114 vietoje iš 136 šalių. O pagal CBS Lietuva 2015 m. buvo 88-a, 2017 m. – 94-a tarp 163 šalių³⁸. Pagal abu rodiklius Lietuva šiek tik atsilieka nuo Latvijos ir stipriai nuo Estijos (žr. 14 pav.).

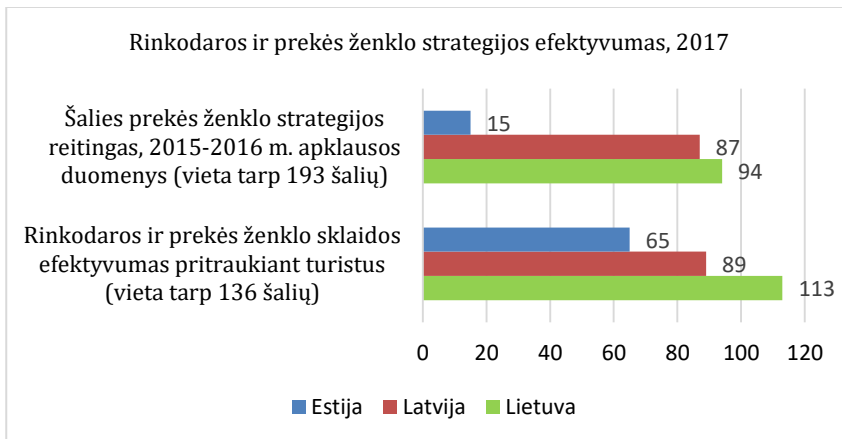
Kaip minėta, šalies prekės ženklo strategijos reitingui (CBS) apskaičiuoti KTKI adaptuoja įmonės Bloom Consulting sudaromą šalių turizmo prekės ženklo reitingą (Country Brand Ranking© Tourism Edition, CBR), kuris savo ruožtu apima CBS ir dar tris kintamuosius – turizmo sektoriaus ekonominius pasiekimus, skaitmeninę paklausą (angl. *Digital Demand D2*©), t.y. kaip aktyviai interneto vartotojai domisi šalimi turizmui, ir pasiekimus socialiniuose tinkluose (angl. *online performance*). Tokiame 2017–2018 m. reitinge Lietuva užima 95 vietą iš 193 valstybių. Reikia pastebėti, kad visų trijų Baltijos šalių reitingas nuo 2013 m. blogėjo, tačiau Lietuvos – lėčiausiai, todėl paskutiniuose dviejuose reitinguose Lietuva šiek tiek lenkia Latviją (2017–2018 m. – 104 vieta), Estijos atotrūkis taip pat yra sumažėjęs (2017–2018 m. – 81 vieta) (žr. 15 pav.).

³⁶ Lietuvos kaip šalies turizmui vertinimas. Užsienio turistų Lietuvoje apklausa 2015 liepa - rugpjūtis. UAB "Socialinės informacijos centras", 2015, p.79-80.

³⁷ Šaltinis https://www.destinationcanada.com/sites/default/files/archive/735-Global%20Tourism%20Watch%20-%20Australia%20-%202017/2017%20GTW%20Australia%20Summary%20Report_Public_English.pdf žr. 2019-03-22.

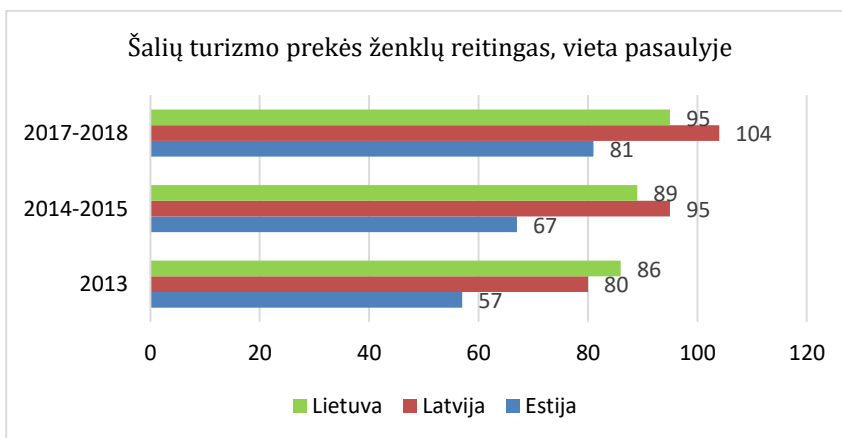
³⁸ Šaltinis: World Economic Forum (2017), p.221.

14 pav. Baltijos šalių turizmo rinkodaros ir šalių prekės ženklų strategijų efektyvumas, reitingas

Šaltinis: World Economic Forum (2017), p.221.

15 pav. Baltijos šalių turizmo prekės ženklų reitingas

Šaltinis: <https://www.bloom-consulting.com/en/country-brand-ranking> žr. 2019-03-22

Skaitmeninės ekonomikos kontekste aktualus ir kitas Bloom Consulting sukurtas reitingas – **skaitmeninis šalies indeksas** (angl. *The Digital Country Index*), kuris vertina paieškų internete apimtį pagal penkis uždavinius/dimensijas – investicijų pritraukimas, turistų pritraukimas, talentų pritraukimas, šalies reikšmingumo didinimas (viešosios diplomatinės pastangų didinimas) ir eksporto didinimas. Pagal tai, kaip intensyviai internete domimasi Lietuva, kaip šalimi turizmui, 2017 m. užėmėme 123 vietą pasaulyje iš 243 ir 33 vietą Europoje (plg. Estija – 110 / 31, Latvija – 129 / 36).³⁹

Taigi, aukščiau pateikti tyrimų rezultatai rodo, kad ligšioliniai bandymai kurti Lietuvos įvaizdį buvo nesėkmingi, o valstybės pristatymo kryptys užsienio šalyse buvo neaiškios. Tą pripažindamas Ministrų kabinetas šių metų pradžioje sudarė Vyriausybės komisiją – Lietuvos įvaizdžio strateginę tarybą, kuri „svarstys strateginius šalies įvaizdžio formavimo klausimus, teiks pasiūlymus dėl valstybės pristatymo užsienyje, aktyviai dalyvaus kuriant Lietuvos įvaizdžio strategiją“.⁴⁰ Daugiau ir konkretesnių šalies įvaizdžio kūrimo užsienyje problemų identifikuota LR Ūkio ministerijos ir VŠĮ „Versli Lietuva“ ataskaitose⁴¹: nėra viešąją diplomatiją koordinuojančios institucijos, nėra centralizuoto informacijos šaltinio, trūksta vaizdinės medžiagos, nėra bendrų gairių, prasta komunikacija tarp institucijų, turinys

³⁹ Šaltinis: <https://www.digitalcountryindex.com/resultsdimension.php?ranking=4>, žr. 2019-03-22.

⁴⁰ Šaltinis: <https://lrvk.lrv.lt/lt/naujienos/i-vieningo-lietuvos-ivaizdžio-kurima-bus-itraukta-visuomene>; žr. 2019-03-23. Patikslinimui – LRV 2019-01-09 d. nutarimu Nr. 11 Lietuvos įvaizdžio strateginė taryba sudaryta vietoje LRV 2007-11-21 nutarimu Nr. 1267 sudarytos Lietuvos įvaizdžio formavimo komisijos.

⁴¹ Lietuvos tikslinės eksporto rinkos: galimybių analizė ir verslo iššūkiai. Ūkio ministerija, VŠĮ „Versli Lietuva“ (2016); Lietuvos pristatymo užsienyje koordinavimo modelis: Institucijų žemėlapis. Priedas, Asta Dumbruskaitė, Ieva Punytė, VŠĮ „Versli Lietuva“, 2018. Šaltinis: <http://kurklt.lt/projektai/lietuvos-pristatymo-uzsienyje-koordinavimo-modelis/>; žr. 2019-03-29.

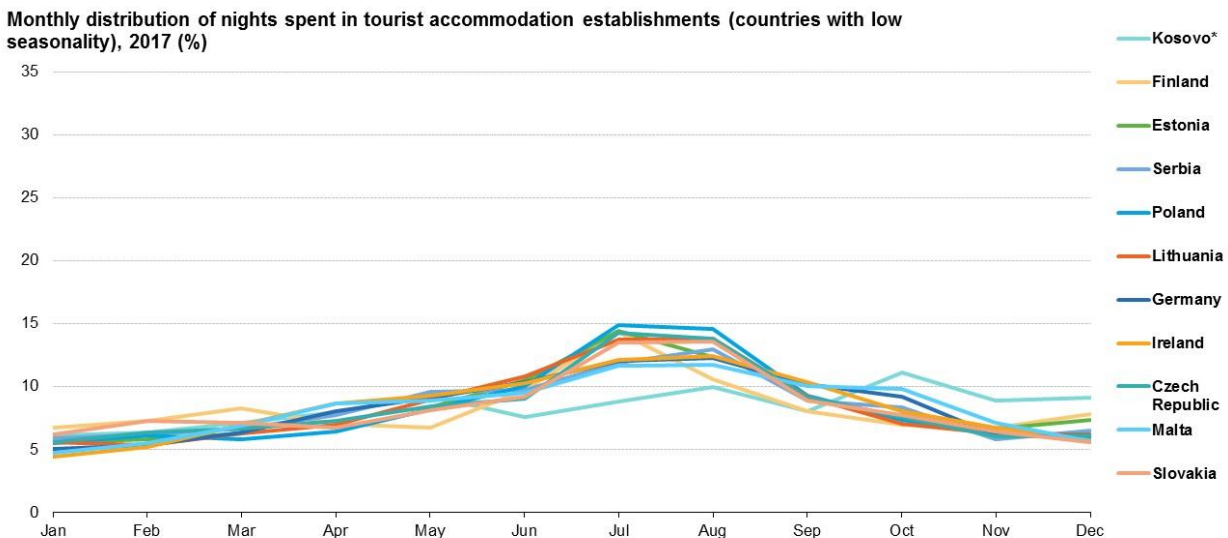
komunikacijai kuriamas fragmentiška, neužtikrinamas veiklos tęstinumas, trūksta veiklų prioretizavimo bei tinkamo finansinių ir žmogiškųjų išteklių paskirstymo (lėšos skaidomos pavienėms institucijų programoms, finansavimas fragmentuotas, todėl nepakankamas), trūksta stebėsenos sistemos (nėra apibrėžtų ir nustatytų Lietuvos įvaizdžio formavimo rezultatų vertinimo kriterijų, šalies mastu neteikiama ir neanalizuojama informacija apie pasiektus/nepasiektus tikslus, panaudotas lėšas, nesimato savivaldybių vaidmens).

1.2.4. LTPP trečiojo tikslo problema – didelis turizmo paslaugų sezoniškumas

Turizmo sezoniškumas – turizmo praktikų, akademikų ir statistikų plačiai nagrinėjama problema. Taikomas ne vienas metodas ir rodiklis sezoniškumui matuoti. LTPP pasirinktas rodiklis „apgyvendinimo įstaigų užimtumas ne per sezoną (procentais)“ turi didelių trūkumų. Pirma, jis yra nekonkretus, kadangi nėra galimybės fiksuoti griežtos ribos tarp sezono ir „ne sezono“. Antra, jis nepakankamai informatyvus, kadangi atspindi tik vieno turizmo paslaugų segmento – apgyvendinimo – sezoniškumą. Ateityje turizmo sezoniškumui Lietuvoje matuoti būtina ieškoti konkretesnio ir informatyvesnio rodiklio (išvestinio iš kelių indikatorių). Šioje analizėje naudosimės Eurostat metodika.

Skirtingai nei LTPP, Eurostat atliktas turistų apgyvendinimo sektoriaus sezoniškumo tyrimas atskleidė, kad Europos šalių kontekste Lietuva, kartu su kaimyninėmis Estija ir Lenkija, bei dar keliomis valstybėmis, pasižymi mažiausiu turizmo sezoniškumu. Šiose valstybėse fiksuojamas tolygiausias turistų pasiskirstymas mėnesiais (žr. 16 pav.), mažiausias nakvynių skaičiaus santykis tarp intensyviausio ir mažiausiai intensyvaus mėnesio (Lietuvoje – 2,6 karto; ES28 – 3,7 karto) bei mažiausias atotrūkis tarp dviejų intensyviausių ir dviejų mažiausiai intensyvių mėnesių (Lietuvoje liepos–rugpjūčio mėn. – 28 proc., sausio–vasario mėn. – 11 proc. visų nakvynių per metus; atitinkamai ES28 – 32 proc. liepos–rugpjūčio mėn. ir 9 proc. lapkričio ir sausio mėn.).

16 pav. Turistų nakvynių pasiskirstymas apgyvendinimo įstaigose mėnesiais Europoje (mažiausio sezoniškumo šalys), 2017 m., proc.

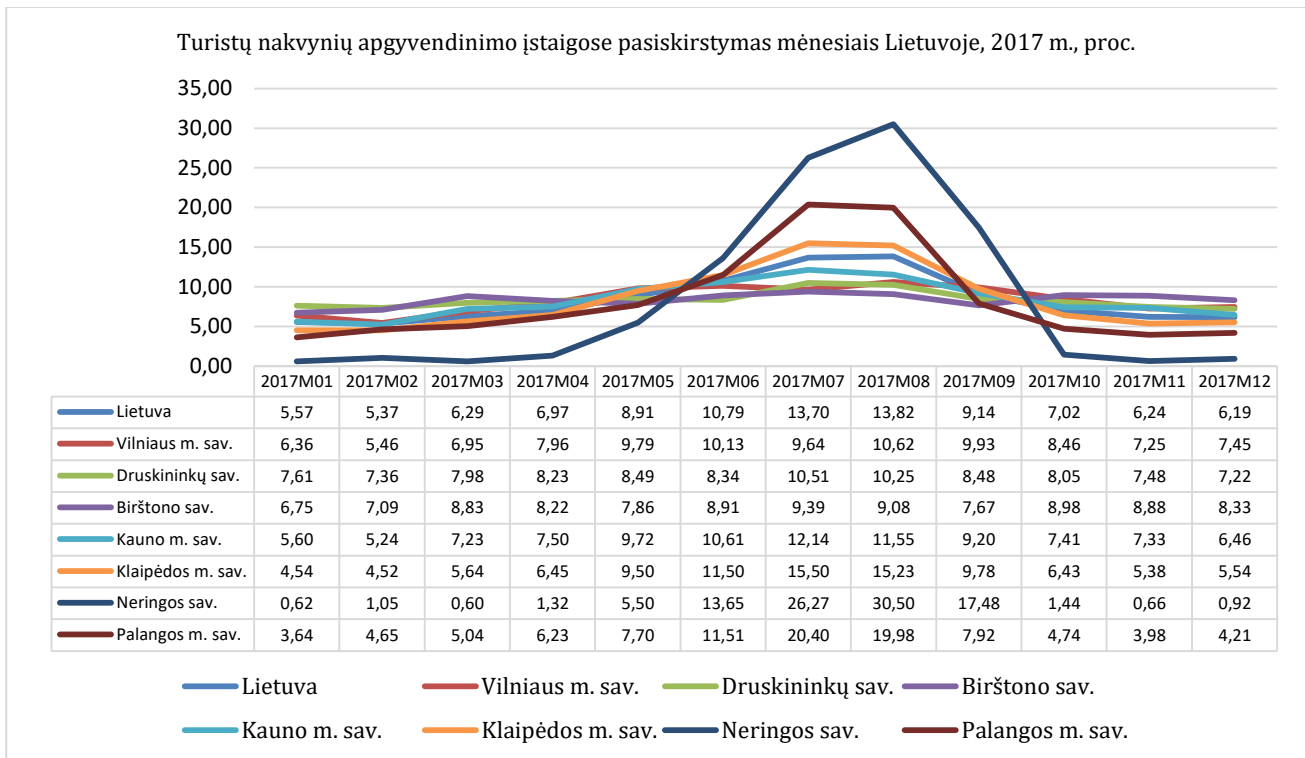
Source: Eurostat (online data code: tour_occ_nim)

eurostat

Šaltinis: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Seasonality_in_the_tourist_accommodation_sector

Naudojant tokią pačią metodiką išanalizavus Lietuvos apskričių ir populiariausių vykimo vietų duomenis, matome, kad didesniu nei vidutiniškai sezoniškumu pasižymi šalies pajūrio regionas (Klaipėdos apskritis), ypatingai Neringa, o taip pat – Marijampolės, Panevėžio, Telšių ir Utenos apskritys. Tuo tarpu mažiausi sezoniniai skirtumai stebimi Birštone, Druskininkuose ir Vilniuje (žr. 17 pav. ir 10–11 lenteles).

17 pav. Turistų nakvynių pasiskirstymas apgyvendinimo įstaigose mėnesiais Lietuvoje, 2017 m., proc.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

10 lentelė. Turistų apgyvendinimo vietų sezoniniai skirtumai Lietuvoje, 2017 m.

	Intensyviausias mėnuo	Reikšmė	"Lėčiausias" mėnuo	Reikšmė	Santykis intensyviausias / "lėčiausias"
Iš viso Lietuvoje	rugpjūtis	1018020	vasaris	395358	2.57
Vilniaus apskritis	rugpjūtis	242575	vasaris	118107	2.05
Alytaus apskritis	liepa	128190	gruodis	87030	1.47
Kauno apskritis	liepa	111539	vasaris	57427	1.94
Klaipėdos apskritis	rugpjūtis	354819	sausis	62562	5.67
Marijampolės apskritis	rugpjūtis	14664	vasaris	2071	7.08
Panevėžio apskritis	liepa	19539	sausis	6462	3.02
Šiaulių apskritis	rugpjūtis	18922	balandis	9308	2.03
Tauragės apskritis	birželis	2987	gruodis	1704	1.75
Telšių apskritis	liepa	11541	sausis	2151	5.37
Utenos apskritis	rugpjūtis	31627	gruodis	6345	4.98
Vilniaus m. sav.	rugpjūtis	211185	vasaris	108574	1.95
Druskininkų sav.	liepa	120668	gruodis	82868	1.46
Birštono sav.	liepa	35362	sausis	25427	1.39
Kauno m. sav.	liepa	61765	vasaris	26657	2.32
Klaipėdos m. sav.	liepa	62781	vasaris	18312	3.43
Neringos sav.	rugpjūtis	49734	kovas	980	50.75
Palangos m. sav.	liepa	217421	sausis	38802	5.60

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

11 lentelė. Dviejų intensyviausių ir dviejų „lėčiausių“ mėnesių nakvynių dalis Lietuvos turistų apgyvendinimo įstaigose, 2017 m.

	Dviejų intensyviausių mėnesių nakvynių dalis, proc.			Bendra dviejų intensyviausių mėnesių nakvynių dalis, proc.	Dviejų "lėčiausių" mėnesių nakvynių dalis, proc.			Bendra dviejų "lėčiausių" mėnesių nakvynių dalis, proc.		
Lietuvos Respublika	13.82	rugpjūtis	13.70	liepa	27.52	5.37	vasaris	5.57	sausis	10.94

Vilniaus apskritis	11.00	rugpjūtis	10.37	birželis	21.37	5.36	vasaris	6.16	sausis	11.52
Alytaus apskritis	10.62	liepa	10.35	rugpjūtis	20.96	7.50	gruodis	7.30	vasaris	14.80
Kauno apskritis	11.44	liepa	10.86	rugpjūtis	22.30	5.89	vasaris	5.94	sausis	11.83
Klaipėdos apskritis	20.20	rugpjūtis	20.11	liepa	40.31	3.56	sausis	3.99	lapkritis	7.55
Marijampolės apskritis	22.01	rugpjūtis	18.07	liepa	40.08	3.11	vasaris	4.43	kovas	7.53
Panevėžio apskritis	15.47	liepa	13.72	rugpjūtis	29.19	5.12	sausis	5.21	vasaris	10.32
Šiaulių apskritis	11.58	rugpjūtis	10.62	liepa	22.19	5.70	balandis	6.35	sausis	12.05
Tauragės apskritis	11.15	birželis	10.20	rugpjūtis	21.35	6.36	gruodis	6.69	lapkritis	13.05
Telšių apskritis	18.42	liepa	16.01	birželis	34.43	3.43	sausis	3.57	vasaris	7.00
Utenos apskritis	20.60	rugpjūtis	17.86	liepa	38.46	4.37	gruodis	4.71	kovas	9.08
<i>Vilniaus m. sav.</i>	10.62	rugpjūtis	10.13	birželis	20.74	5.46	vasaris	6.36	sausis	11.82
<i>Druskininkų sav.</i>	10.51	liepa	10.25	rugpjūtis	20.76	7.22	gruodis	7.36	vasaris	14.58
<i>Birštono sav.</i>	9.39	liepa	9.08	rugpjūtis	18.46	6.75	sausis	7.09	vasaris	13.84
<i>Kauno m. sav.</i>	12.14	liepa	11.55	rugpjūtis	23.69	5.24	vasaris	5.38	lapkritis	10.62
<i>Klaipėdos m. sav.</i>	15.50	liepa	15.23	rugpjūtis	30.73	4.52	vasaris	4.54	sausis	9.06
<i>Neringos sav.</i>	30.50	rugpjūtis	26.27	liepa	56.76	0.60	kovas	0.62	sausis	1.22
<i>Palangos m. sav.</i>	20.40	liepa	19.98	rugpjūtis	40.38	3.64	sausis	3.98	lapkritis	7.62

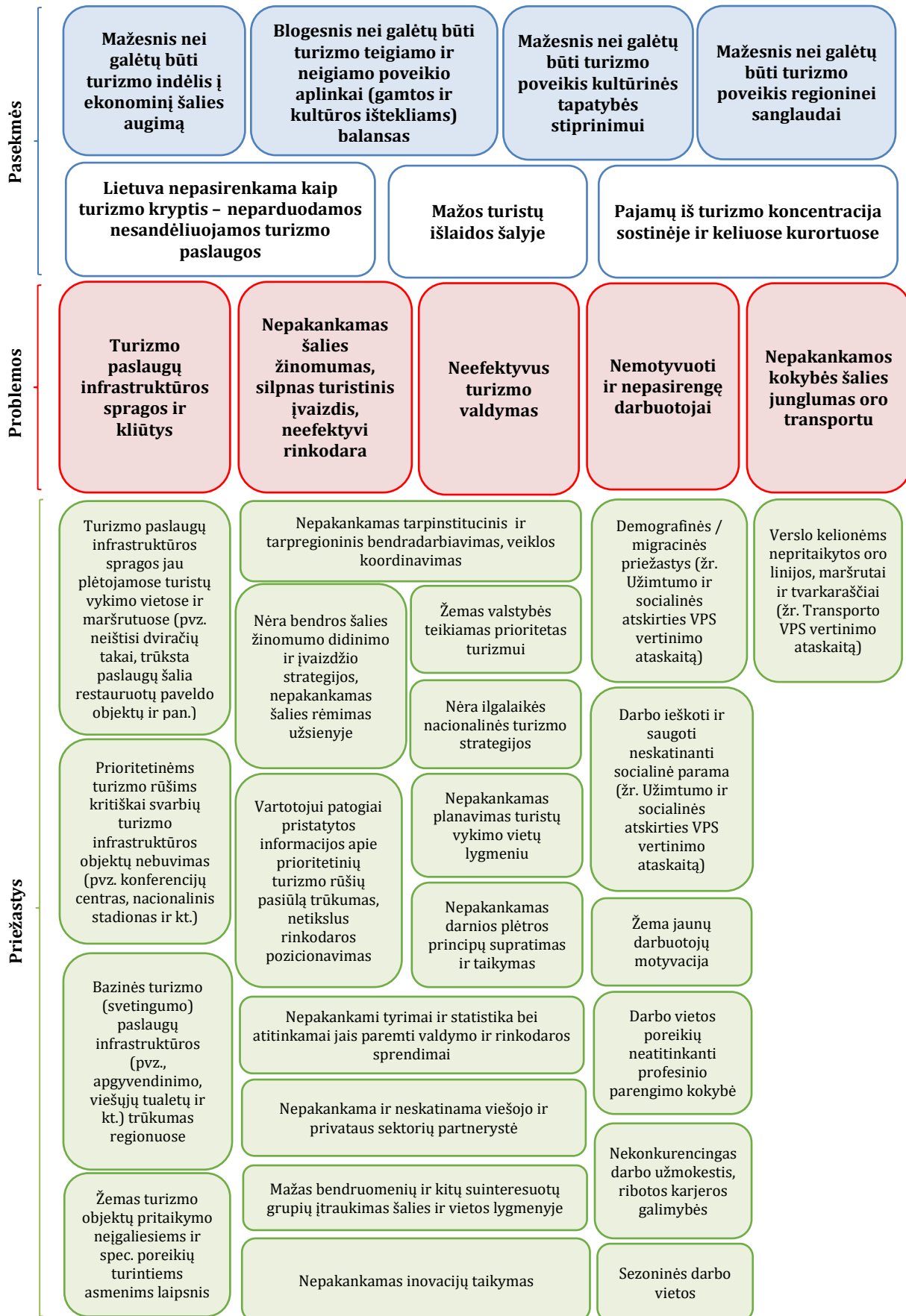
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Apibendrinant:

- 1) Užsienio turistų kelionių skaičius ir turistų nakvynių skaičius Lietuvos apgyvendinimo įstaigose laikotarpiu po krizės augo sparčiau nei vidutiniškai ES ir EBPO šalyse. Atitinkamai, turizmo paslaugų vartojimo augimas pranoko lūkesčius ir pralenkė šalies BVP augimo tempą.
- 2) Kita vertus, atsilikimas nuo ES ir EBPO šalių vidurkio pagal turizmo produkcijos dalį BVP, turizmo dalį paslaugų eksporte ir dirbančiųjų turizme dalį rodo, kad dar ne visas Lietuvos turistinis potencialas yra išnaudojamas.
- 3) Išsamiausiame turizmo konkurencingumo reitinge – Pasaulio ekonomikos forumo sudaromame Kelionių ir turizmo konkurencingumo indekse – 2017 m. duomenimis, Lietuva užima tik 56 vietą, į priekį praleisdama visas 5 Šiaurės šalis ir kitas dvi Baltijos valstybes.
- 4) Žemesnį nei kaimyninių šalių Lietuvos turizmo konkurencingumą lemia: 1) turizmo paslaugų infrastruktūros spragos; 2) nepakankamas junglumas oro transportu; 3) didėjantis kvalifikuotų darbuotojų trūkumas; 3) nepakankamas šalies žinomumas, silpnas turistinis įvaizdis ir neefektyvi rinkodara, bei 4) neefektyvus turizmo politika ir valdymas.
- 5) Neturint daug pasaulio mastu išskirtinių gamtinių ir kultūrinių turizmo objektų ir neišsprendus aukščiau minėtų trūkumų, vienas iš nedaugelio konkurencinių pranašumų šiuo metu vis dar išlieka paslaugų kaina (pvz., pagal viešbučių kainų indeksą Lietuva 2017 m. buvo pirmoje vietoje pasaulyje). Kita vertus, vis sparčiau pereinant į aukštesnių kaštų ekonomikos būvį, šis pranašumas nėra tvarus ar bent jau neturėtų būti dirbtinai palaikomas (plg. 19 iš top-20 turizmo ir kelionių atžvilgiu konkurencingiausių šalių patenka į 50 proc. „brangiausių“ šalių).
- 6) Analizė rodo, kad Lietuvoje iki šiol turizmo planavimo dokumentuose akcentuojama sezoniškumo problema nėra tokia reikšminga kaip turizmo paslaugų pasiūlos ir vartojimo regioniniai skirtumai.

Esamos situacijos analizės pagrindu identifikuotos turizmo VPS problemos, priežastys ir pasekmės nurodomos problemų medyje (žr. 18 pav.). Išskirtos penkios problemos, iš kurių dvi – nemotyvuoti ir nepasirengę darbuotojai bei nepakankamos kokybės šalies junglumas oro transportu – yra labiau susijusios su kitomis viešosios politikos sritimis, atitinkamai – užimtumu ir socialine įtrauktimi bei transportu. Tuo tarpu kitos trys – turizmo infrastruktūros, rinkodaros ir valdymo – problemos yra tiesiogiai priskirtinos turizmo viešosios politikos sričiai. Iš pastarųjų trijų, ypatingą dėmesį siūlytume skirti iki šiol nepakankamai akcentuotai turizmo valdymo problemai. Priežasčių, lemiančių neefektyvų turizmo valdymą, šalinimas tuo pačiu suteiks naujų galimybių tiksliau identifikuoti bei veiksmingiau spręsti ir kitas dvi turizmo infrastruktūros ir rinkodaros problemas sąlygojančius veiksniai. Lygiagrečiai būtina koordinuoti su kitomis VPS spręsti ir likusias darbuotojų ir šalies junglumo problemas.

18 pav. Turizmo VPS problemų medis

1.3 TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ TINKAMUMO IR TARPUSAVIO SUDERINAMUMO VERTINIMAS

Analizuojant, ar dabartiniai valstybės tikslai yra tinkami išspręsti esamas ir prognozuojamas turizmo srities problemas po 2020 m., vertinama, ar dabartiniai tikslai yra nukreipti į turizmo srities problemų medyje įvardintų problemų ir/ar problemų priežasčių sprendimą. Analizuojami ilgojo ir vidutinio laikotarpio bendruose ir specialiuose strateginiuose dokumentuose⁴² numatyti tikslai ir uždaviniai. Įvertinimas pateikiamas žemiau esančioje lentelėje (žr. 12 lentelę).

Lentelėje naudojamų ženklų reikšmės:

- + atitinka
- neatitinka
- +/- atitinka iš dalies
- n – neaktualu/ nedetalizuota dokumente

---

⁴² Strateginių dokumentų grupavimas į bendruosius ir specialiuosius šio vertinimo autorių naudojamas šio vertinimo tikslu

12 lentelė. Valstybės tikslų atitikimas problemoms turizmo srityje

Strateginio planavimo dokumentai, valstybės tikslai ir uždaviniai	Turizmo VPS problemos				
	Turizmo paslaugų infrastruktūros spragos ir kliūtys	Nepakankamas šalies žinomas, silpnas turistinis įvaizdis, neefektyvi rinkodara	Neefektyvus turizmo valdymas	Motyvuotų ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumas	Nepakankamos kokybės šalies junglumas oro transportu
<p>„Lietuva 2030“ SUMANI VISUOMENĖ</p> <ul style="list-style-type: none"> skatinti kultūros ir įvairių gyvenimo sričių partnerystę užtikrinti kultūros paveldo, tautinio paveldo objektų išsaugojimą, kartu jį sumaniai pritaikant visuomenės reikmėms Valstybės ir vietos valdžios institucijos turi sąmoningai siekti perduoti visuomenei vis daugiau galių ir atsakomybės savarankiškai veikti įgyvendinant subsidiarumo principą <p>SUMANI EKONOMIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> Ugdyti verslo socialinę atsakomybę ir bendruomeniškumą Plėtoti technologijas, kurios darytų kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai ir užtikrintų darnų, išteklius tausojantį augimą <p>SUMANUS VALDYMAS</p> <ul style="list-style-type: none"> Užtikrinti, kad strateginiai sprendimai būtų priimami bendradarbiaujant ir siekiant plataus sutarimo, plačiai konsultuojantis su socialiniais ir ekonominiais partneriais Diegti įrodymais pagrįsto valdymo kultūrą, strategiškai valdyti kompetencijas, reikalingas veiklai tobulinti, stiprinti analitinius gebėjimus. Užtikrinti, kad valdymo sprendimai būtų priimami remiantis įrodymais pagrįsta informacija Sudaryti realias galimybes viešąsias paslaugas teikti ne tik valdžios institucijoms, bet ir bendruomenėms, nevyriausybinėms organizacijoms ir privačiam sektoriui Skatinti smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą skirtinguose šalies regionuose 	+/-	n	+/-	n	n
	Raktažodžių „turizmas“ ir „keliavimas“ nėra, tačiau sumanios visuomenės ir sumanios ekonomikos prioritetai apima ir turizmo paslaugų infrastruktūros problematiką, o sumanaus valdymo prioriteto nuostatos išlieka aktualios turizmo valdymui. Dokumentas nedetalizuoja kitų turizmo VPS problemų ir/arba nepateikia jas atitinkančių bendresnių tikslų ir uždavinių.				
<p>Nacionalinė darnaus vystymosi strategija</p> <p>Tikslas - įgyvendinti darnaus vystymosi principus, planuojant ir vykdant teritorinę turizmo plėtrą, įgyvendinant turizmo infrastruktūros projektus nacionaliniu ir savivaldybių lygmenimis.</p> <p>Uždaviniai:</p> <ul style="list-style-type: none"> didinti turizmo paslaugų apimtį ir įvairovę, plėtoti turizmo ir rekreacijos infrastruktūrą, geriau naudoti šalies regionų gamtos ir kultūros savitumą, etnokultūros vertybes; tobulinti šalies turizmo ir rekreacijos valdymo, planavimo ir rėmimo sistemą sukurti moksliai pagrįstas turizmo išteklių tyrimo, rinkos stebėsenos, žmogiškųjų išteklių ugdymo sistemas, gerinti Lietuvos turizmo objektų pasiekiamumą, aktyviai formuoti Lietuvos – kaip patrauklios turizmui valstybės – įvaizdį; skleisti šalyje ir užsienyje informaciją apie Lietuvos poilsio ir turizmo galimybes 	+	+	+	+	n
	Išsamiausiai ir detaliausiai turizmo VPS problemas analizuojantis ir taikliausiai į jas nutaikytas dokumentas. Nedetalizuojama ir atitinkamai nesprendžiama tik šalies junglumo oro transportu problema. Visi tikslai ir uždaviniai išlieka aktualūs, išskyrus tai, kad tikslas „plėtoti turizmo infrastruktūrą“ yra per daug platus ir nesprendžia dabar aktualesnio infrastruktūros spragų (kompleksiškumo nebuvimo) iššūkio.				

Strateginio planavimo dokumentai, valstybės tikslai ir uždaviniai (tęsinys)	Turizmo VPS problemos				
	Turizmo paslaugų infrastruktūros spragos ir kliūtys	Nepakankamas šalies žinomumas, silpnas turistinis įvaizdis, neefektyvi rinkodara	Neefektyvus turizmo valdymas	Motyvuotų ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumas	Nepakankamos kokybės šalies junglumas oro transportu
2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa <ul style="list-style-type: none"> Plėtoti turizmo infrastruktūrą, įskaitant kultūros ir gamtos paveldą; Išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą, pritaikyti jį visuomenės ugdymo, jos kultūrinės tapatybės stiprinimo, kultūrinio ir pažintinio turizmo poreikiams; Modernizuoti bazinę, vietos bendruomenėms svarbią infrastruktūrą, diegti aplinkos gerinimo ir aplinkos apsaugos priemonės (savivaldybių turizmo infrastruktūros vystymas ir rinkodara); Didinti viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumą; Gerinti (viešojo valdymo) paslaugų kokybę taikant subsidiarumo principą ir kuo aktyviau į tai įtraukiant visuomenę; Gerinti bendruomenių veiklos sąlygas; Skatinti eksportą; Skatinti verslo procesų ir technologinių pajėgumų tobulinimą; Diegti darnaus vystymosi principus versle; Sukurti suaugusiųjų mokymosi sąlygas ir paskatas; Plėtoti modernią transporto infrastruktūrą ir darnų judumą. 	+	+	+/-	+/-	+/-
	Apibendrinimas: Specifiniai turizmo tikslai ir uždaviniai apsiriboja infrastruktūros plėtra ir žinomumo didinimu. Kitos turizmo VPS problemos iš dalies sprendžiamos per kitų VPS tikslus ir uždavinius. Visi tikslai ir uždaviniai išlieka aktualūs, išskyrus tai, kad tikslas „plėtoti turizmo infrastruktūrą“ jau yra per daug platus ir nesprendžia dabar aktualesnio infrastruktūros spragų (kompleksiškumo nebuvimo) iššūkio.				
Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programa <ul style="list-style-type: none"> Didinti Lietuvos turizmo sektoriaus konkurencingumą; Plėtoti turizmo infrastruktūrą ir gerinti paslaugų kokybę (viešojo ir privati infrastruktūra, turizmo maršrutai, šalies pasiekiamumas, dirbančių specialistų kompetencija); Didinti Lietuvos Respublikos, kaip turizmo valstybės, žinomumą ir gerinti jos įvaizdį; Mažinti turizmo paslaugų sezoniskumą. 	+	+	n	+	+
	Apibendrinimas: Specifiškai turizmui skirta programa, kurioje artikuliuojamos beveik visos turizmo VPS problemos, išskyrus neefektyvaus turizmo valdymo problema ir visa eilė ją sąlygojančių priežasčių. Dokumente identifikuota turizmo sezoniškumo problema ir atitinkamai jai spręsti nustatyti tikslai ir uždaviniai yra aktualūs atskirų regionų, bet ne šalies mastu. Ateityje šią problemą siūlytume ne išskirti, kaip atskirą, bet spręsti ją kartu su infrastruktūros spragų šalinimo ir rinkodaros uždaviniais. Kiti tikslai ir uždaviniai išlieka aktualūs, išskyrus tai, kad tikslas „plėtoti turizmo infrastruktūrą“ jau yra per daug platus ir nesprendžia dabar aktualesnio infrastruktūros spragų (kompleksiškumo nebuvimo) iššūkio.				
XVII Vyriausybės programa ir įgyvendinimo planas <ul style="list-style-type: none"> Plėtoti universalus dizaino principų taikymą fizinei aplinkai; Rinkodaros priemonėmis skatinti konferencinio turizmo paslaugų plėtrą; Patobulinti turizmo paslaugų teikėjų priežiūrą ir turistų apsaugą; Bendruomeniškumo sustiprinimas, įtraukiant nevyriausybines organizacijas ir bendruomenes į sprendimų priėmimo procesus; Darnaus vystymosi principų įdiegimas viešojo valdymo srityje ir bendruomeniniame gyvenime; Didinti pasiekiamumą oro transportu ir tiesioginių skrydžių į Lietuvos oro uostus skaičių. 	+/-	+/-	+/-	n	+
	Apibendrinimas: Dokumente yra suformuluotas tikslas labai atitinkantis šalies junglumo problemą. Taip pat identifikuotas bendrai fizinei aplinkai, taigi ir turizmo infrastruktūrai, aktualus trūkumas – jos nepritaikymas skirtingų poreikių žmonėms. Nustatytas tikslas, susijęs tik su vienos turizmo rūšies rinkodara. Turizmo valdymo problemai aktualūs dokumente nustatyti tikslai, susiję su darnaus vystymosi principų taikymu ir bendruomenių įtraukimu į sprendimų priėmimą. Nebeaktualių tikslų nenustatyta.				
2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa <ul style="list-style-type: none"> Padidinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką Padidinti MVĮ investicijas į ekoinovacijas ir kitas efektyviai išteklius naudojančias technologijas Padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje Padidinti profesinio ir suaugusiųjų mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams ir patrauklumą 	+	+	n	+/-	n
	Apibendrinimas: Vienas programos uždavinys apima turizmo VPS identifikuotas infrastruktūros ir žinomumo problemas. Kita vertus, dėl pagal šią programą vykdytų investicijų į infrastruktūrą dabar galime kalbėti ne apie bendrai turizmo infrastruktūros neišvystymą, bet tik apie tam tikras susidariusias spragas.				

Tarpusavio suderinamumas

Visi strateginio planavimo dokumentai labiausiai pabrėžia poreikį plėtoti turizmo infrastruktūrą, o šis tikslas, praranda aktualumą, nes šiuo metu nebėra poreikio investuoti plačiai ir bendrai į infrastruktūrą ar į atskiras jos sritis. Dėl jau atliktų investicijų, daug svarbiau likviduoti konkrečiose prioritetinėse turizmo rūšyse ir/arba turizmo vykimo vietose likusias ar susiformavusias infrastruktūros spragas ir kliūtis, siekiant galutinio rezultato, nukreipto į vartotojo – keliautojo patirtį ir pasitenkinimą (diskusijose tai dažnai vadinama „kompleksiškumu“).

Nepakankamas šalies žinomumas, silpnas turistinis įvaizdis, neefektyvi rinkodara skirtingu detalumu akcentuojama beveik visuose strateginiuose dokumentuose ir išlieka aktualūs.

Kitos problemos – neefektyvus valdymas, darbuotojų trūkumas ir blogas šalies pasiekiamumas persipina su kitų VPS problematika, todėl turizmo kontekste aptariamos tik fragmentiškai ir ne kiekviename dokumente. Dalis jų detaliau aptariamos Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ir Transporto VPS vertinimo ataskaitose. Mažiausiai dėmesio iki šiol buvo skiriama su turizmo valdymu susijusioms problemoms.

Požiūrio visapusiškumu ir suderinamumu, viena vertus, su turizmo VPS problemomis ir, kita vertus, su kitais strateginio planavimo dokumentais, išsiskiria Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Apmaudu, kad tokia prieiga nebuvo vadovaujama rengiant Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programą, kuri nors ir nusitaiko į beveik visas identifikuotas problemas, tačiau ignoruoja labai svarbią valdymo problemą ir jos priežastis. Prieštaravimų tarp atskiruose dokumentuose suformuluotų tikslų ir uždavinių nenustatyta.

Atitikimas tarptautiniams susitarimams ir rekomendacijoms

Lietuvos strateginio planavimo dokumentuose nustatyti turizmo VPS tikslai ir uždaviniai atitinka šiuos tarptautinių susitarimų tikslus ir prisideda prie dalies jų įgyvendinimo:

- **Jungtinių Tautų Rezoliucija „Keiskime mūsų pasaulį: Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“.**⁴³ Dokumentas skelbia septyniolika darnaus vystymosi tikslų ir 169 uždavinius. Turizmas minimas trijuose tiksluose. Lietuvai aktualūs du iš jų: 8 tikslo „Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, našų užimtumą ir deramą darbą“ 9 uždavinys „Iki 2030 metų sukurti ir įgyvendinti politiką, skirtą darniam turizmui, kuris padeda sukurti darbo vietas, taip pat pristatyti vietos kultūrą ir produktus, plėtoti“; ir 12 tikslo „Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius“ 12b uždavinys „Kurti ir įgyvendinti priemones, skirtas stebėti darnaus vystymosi poveikį darniam turizmui, kuris padeda kurti darbo vietas ir pristatyti vietos kultūrą ir produktus“.
- **Europos Komisijos komunikatas „Turistų lankomiausias žemynas – Europa. Nauja turizmo politika“**⁴⁴. Šiame ES turizmo strateginiame ir veiksmų plane suformuluoti keturi tikslai: (1) didinti Europos turizmo sektoriaus konkurencingumą (siūlyti įvairesnių turizmo paslaugų, diegti naujoves turizmo pramonėje, tobulinti profesinius įgūdžius, ilginti turizmo sezoną, gerinti turizmo sektoriaus socialines ir ekonomines žinias); (2) skatinti tausaus, atsakingo ir kokybiško turizmo vystymąsi; (3) įtvirtinti ir propaguoti tausaus ir kokybiško Europos, kaip lankytinų vietų visumos, turizmo įvaizdį bei (4) atsižvelgti į turizmą rengiant politines ir finansines ES priemones. Lietuvos turizmo dokumentuose akcentuojamas turizmo konkurencingumas ir turizmo įvaizdis, o ketvirtasis tikslas realizuotas numatant 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje priemones, skirtas turizmo VPS tikslams pasiekti. Tuo tarpu tausaus (darnaus) turizmo požiūriu vadovaujama tik Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, nors pats terminas tik paminėtas ir Lietuvos

⁴³ Priimta Generalinės Asamblėjos 2015 m. rugsėjo 25 d. A/RES/70/1

⁴⁴ Briuselis, 2010.6.30 KOM(2010) 352

turizmo plėtros 2014–2020 metų programoje. Tuo tarpu atsakingo turizmo⁴⁵ prieiga Lietuvoje išlieka mažai žinoma ir taikoma.

- **Europos Komisijos komunikatas „ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo plėtojant pakrančių ir jūrų turizmą strategija“.**⁴⁶ Dokumente be kita ko akcentuojama ypač pakrančių ir jūrų turizmui būdinga sezoniškumo problema, kurią siūloma spręsti „strategijomis, pagrįstomis novatoriškomis ir patraukliomis politikos priemonėmis ir produktais, kad būtų panaudotas turistų, kurie gali keliauti ne turistinio sezono metu, potencialas“. Komisija ragina valstybes nares, regionines ir vietos valdžios institucijas bei turizmo sektorių plačiau prasme dalyvauti kuriant tinklus, klasterius ir pažangiosios specializacijos strategijas ir aktyviai juose dalyvauti bei parengti paketus konkrečioms rinkoms, pavyzdžiui, pagyvenusiems žmonėms arba neįgaliems asmenims. Kita svarbi problema – labiausiai dėl darbo sezoniškumo ir ribotų karjeros galimybių sektorius pritraukia nepakankamai kvalifikuotų darbuotojų. Siekiant aplinkai užkraunamos naštos mažinimo Komisija ragina sektorių plėtoti ir skatinti ekologinį turizmą ir kitus darnius turizmo produktus.

Tarptautinių organizacijų teikiamų rekomendacijų Lietuvai turizmo VPS klausimais nenustatyta. Nepaisant to, Lietuva, kaip EBPO narė, turėtų pasinaudoti kitų organizacijos šalių narių gerąja patirtimi bei jų pagrindu rengiamomis universaliomis rekomendacijomis. Turizmo politiką ir tendencijas apžvelgiančiame EBPO Verslumo, MVĮ, regionų ir miestų centro parengtame leidinyje⁴⁷ pateiktos kelios apibendrintos pagrindinės rekomendacijos turizmo politikai:

- 1) Sustiprinti integruotos politikos metodo taikymą:
  - sukurti ilgalaikes strategijas, kurios įvertintų kitų viešosios politikos sričių papildomumą ir reikalingus kompromisus bei aiškiai nustatytų pagrindinių suinteresuotų šalių vaidmenis, funkcijas ir sąveikas;
  - pripažinti, koks yra vertingas stiprus dialogas tarp valdžios, verslo ir pilietinės visuomenės planavimo, įgyvendinimo ir stebėsenos etapuose.
- 2) Pasiruošti visuotinėms tendencijoms:
  - sukurti sisteminius ir strateginius požiūrius kaip prisitaikyti vis spartėjančioje, sąveikaujančioje ir kintančioje aplinkoje;

---

⁴⁵ Keiptauno deklaracijoje (2002) atsakingas turizmas (angl. *responsible tourism*) apibrėžiamas, kaip toks, kuris „kuria geresnes vietas žmonėms gyventi ir žmonėms jose lankytis“. Atsakingas turizmas pasižymi šiomis savybėmis: mažina neigiamą ekonominį, aplinkosauginį ir socialinį poveikį; sukuria didesnę ekonominę naudą vietiniams žmonėms ir skatina vietos bendruomenių gerovę, gerina darbo sąlygas ir prieinamumą prie turizmo industrijos; įtraukia vietinius žmones į sprendimų, darančių poveikį jų gyvenimui ir gyvenimo galimybėms, priėmimą; teigiamai prisideda prie gamtos ir kultūros paveldo išsaugojimo bei pasaulio įvairovės palaikymo; suteikia malonesnių patirčių turistams per prasmingesnius ryšius su vietos gyventojais ir per geresnę vietovės kultūrinių, socialinių bei aplinkosauginių reikalų supratimą; suteikia priėjimą žmonėms su fizine negalia; yra kultūriškai jautrus, sužadina abipusę turistų ir šeimininkų pagarbą bei ugdo vietinių gyventojų pasididžiavimą ir pasitikėjimą. Atsakingo turizmo ir darnaus turizmo tikslas yra tas pats – darni plėtra, besiremianti ant trijų stulpų – aplinkosaugos integralumo, socialinio teisingumo ir vietinės ekonominės naudos didinimo. Esminis skirtumas tarp šių dviejų konceptų slypi tame, kad atsakingas turizmas kviečia kiekvieną – valdžios instituciją, turizmo produkto savininką ir operatorių, vežėją, paslaugų bendruomenei teikėją, NVO, turistą, vietos bendruomenę, turizmo verslo asociaciją ir t.t. – prisiimti atsakomybę už savo veiksmus ir jų daromą poveikį. Atsakingas turizmas reikalauja daugiau žinojimo, supratimo, įgūdžių, kritiško požiūrio ir svarbiausia motyvacijos vertinant savo ir kitų veiklą, matuojant jos daromą poveikį bei planuojant ir vykdant priemones, kurios atneštų realius teigiamus pokyčius. Svarbiau už tolimą ateitį siekiančius tikslus yra pasiekiami uždaviniai. Atsakingas turizmas nėra nišinio turizmo forma – visos turizmo rūšys ir modeliai gali būti labiau atsakingi. Atsakingas turizmas sietinas ne vien tik su saugomomis teritorijomis ir ekoturizmu – bet kuri turizmo veikla bet kurioje vietoje gali būti labiau atsakinga. Atsakingo turizmo principai taikytini ne tik smulkios ir mikro įmonėms veikiančioms lokaliai – svarbiausias iššūkis – paskatinti teigiamus pokyčius stambiose įmonėse. Atsakingo turizmo poreikis kyla ne vien tik besivystančiose šalyse – Jost Krippendorff (*The Holiday Makers: Understanding the impact of leisure and travel*. Oxford, Butterworth-Heinemann, 1987) pirmasis pradėjo kalbėti apie atsakingą turizmą, remdamasis Vakarų Europos, konkrečiai Šveicarijos, patirtimi.

⁴⁶ Briuselis, 2014 02 20 COM(2014) 86.

⁴⁷ OECD (2018) OECD Tourism Trends and Policies 2018, OECD Publishing, Paris; https://read.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/oecd-tourism-trends-and-policies-2018_tour-2018-en#page1 ; žr. 2019-03-30

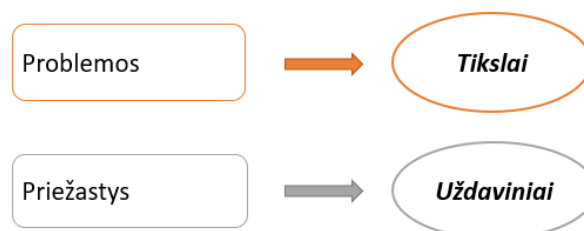
- modernizuoti reguliavimo ir teisinio reglamentavimo sistemas taip, kad jos pasitarnautų pagrindinių suinteresuotų šalių plėtrai ir sustiprintų prognozavimo mechanizmus viešosios politikos ir reguliavimo procese;
  - stiprinti partnerystę su verslu, kitomis valdžios institucijomis ir pilietine visuomene, norint atsižvelgti į visuotinių tendencijų bendrąjį poveikį ir sukurti atsakus, numatančius naujus ir inovatyvius paslaugų verslo modelius;
  - judėti link ateityje veiksmingos turizmo politikos ir skatinti inovacijų kultūrą bei kaitos vadybą valdžios institucijose, norint užtikrinti, kad į ilgalaikes visuotines tendencijas yra atsižvelgiama, visų pirma taikant patikimų duomenų analizę ir scenarijų planavimą.
- 3) Skatinti darnaus turizmo investicijas ir finansavimą:
- įtraukti aplinkosauginius ir darnumo kriterijus į viešąjį finansavimą ir investicijų paramą, skatinti, kad turizmo projektams būtų prieinami „žaliojo finansavimo“ instrumentai, ypač didinant privatų investavimą;
  - skatinti turizme labiau atsakingas praktikas, integruojant aplinkosauginius ir socialinius kriterijus į turizmo politikos kryptis ir programas, žaliųjų investuotojų sutelkimą ir darniųjų praktikų taikymą verslo įmonėse;
  - stiprinti gebėjimus ir geriau koordinuoti skirtingo valdžios lygmens ir viešosios politikos sričių veiksmus, įtraukiant turizmą, aplinką ir inovacijas;
  - skatinti perėjimą prie tvaresnių turizmo investavimo ir finansavimo praktikų;
  - pagerinti duomenis ir analizę, susijusius su žaliuoju finansavimu ir investavimu į darnaus turizmo plėtrą, tiksliai integruoti aplinkosauginę riziką į turizmo finansavimo ir investavimo sprendimus ir plėtoti geresnį turizmo investicijų ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių pasekmių supratimą.

Apibendrinant, EBPO rekomenduoja taikyti integruotą visus valdžios lygmenis ir sritis apimančią turizmo politiką, į kurią būtų įtrauktos ministerijos ir departamentai atsakingi už transportą, aplinką, švietimą ir profesinį mokymą, gamtos ir kultūros paveldą, ekonomiką, verslo plėtrą, saugumą ir užsienio reikalus. Koordinavimas reikalingas ne tik horizontaliai nacionaliniu lygiu, bet ir vertikalčiai tarp centrinės valdžios ir regionų bei turistų vykimo vietų. Darnaus turizmo vystymui ypatingai svarbi efektyvi turistų vykimo vietų vadyba – tam reikalingos regioninės ir vietinės organizacijos, galinčios planuoti ir priimti sprendimus turistų vykimo vietos lygmeniu. Čia labai svarbi partnerystė apjungianti vietinę valdžią ir privataus sektoriaus verslo įmones, bei įgalinanti vietos bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių atstovavimą.

1.4 SIŪLOMI TIKSLAI IR UŽDAVINIAI LAIKOTARPIUI PO 2020 M.

Remiantis identifikuotomis problemomis, jų priežastimis, o taip pat dabartinių strateginių dokumentų peržiūra, pasiūlymai dėl tikslų ir uždavinių formuluojami remiantis šia logine schema:

19 pav. Tikslų ir uždavinių formulavimo logika

Atlikę valstybės tikslų, kurie numatyti valstybės ilgo ir vidutinio laikotarpio strateginiuose dokumentuose, atitikimo turizmo srities problemoms analizę, siūlome formuluoti penkis tikslus ir prie jų prisidedančius uždavinius:

1 tikslas – Mažinti turizmo infrastruktūros spragų ir kliūčių skaičių

Uždaviniai:

- 1.1. Šalinti aiškiai identifikuotas turizmo infrastruktūros spragas jau plėtojamose turistų vykimo vietose ir maršrutuose, orientuojantis į vartotojo poreikius;
- 1.2. Įrengti prioritetinėms turizmo rūšims kritiškai svarbius turizmo infrastruktūros objektus (konferencijų centrą, nacionalinį stadioną ir kt.);
- 1.3. Suformuoti tolygų bazinės turizmo (svetingumo) paslaugų infrastruktūros (apgyvendinimo, viešųjų tualetų ir kt.) tinklą regionuose;
- 1.4. Pritaikyti (lankomiausius) turizmo objektus neįgaliesiems ir spec. poreikių turintiems asmenims.

2 tikslas – Didinti Lietuvos žinomumą, stiprinti turistinį įvaizdį, didinti rinkodaros efektyvumą

Uždaviniai:

- 2.1. Sukurti ir koordinuotai įgyvendinti integruotą šalies žinomumo didinimo ir įvaizdžio strategiją, atnaujinti ir vykdyti Lietuvos turizmo rinkodaros planą;
- 2.2. Kurti ir vystyti informacijos priemonės apie prioritetines turizmo rūšis pagal reikalingus atlikti vartotojų tyrimus bei rinkodaros ir komunikacijos planus (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis);
- 2.3. Vykdyti trūkstamus tyrimus ir statistinių duomenų rinkimą prieš tai nustačius tokių tyrimų ir duomenų poreikį turizmo rinkodaros planų rengimui;
- 2.4. Didinti ir skatinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą turizmo rinkodaros srityje (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis);
- 2.5. Didinti bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įsitraukimą į turizmo rinkodaros veiklą (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis);
- 2.6. Didinti rinkodaros priemonių inovatyvumą.

3 tikslas – Didinti turizmo valdymo efektyvumą

Uždaviniai:

- 3.1. Parengti ir Seime patvirtinti Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją;
- 3.2. Didinti tarpinstitucinį ir tarpregioninį bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą;
- 3.3. Diegti ir plėtoti turistų vykimo vietų valdymo planų rengimo praktiką (skatinimo priemonėmis arba nustatant privalomumą);
- 3.4. Didinti darnios plėtros principų supratimą ir skatinti jų praktinį taikymą turizmo planavime, vykdyme ir stebėsenoje;
- 3.5. Skatinti inovacijų kultūrą bei kaitos vadybą turizmo valdyme viešajame ir privačiame sektoriuose;
- 3.6. Vykdyti trūkstamus tyrimus ir statistinių duomenų rinkimą prieš tai nustačius tokių tyrimų ir duomenų poreikį turizmo planavimui šalies, regionų ir turistų vykimo vietų lygmenimis;
- 3.7. Didinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą turizmo valdyme (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis);
- 3.8. Didinti bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įsitraukimą į turizmo planavimą, vykdymą ir stebėseną (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis).

4 tikslas – Didinti darbuotojų motyvaciją ir pasirengimą darbui

Uždaviniai:

- 4.1. Užtikrinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį turizmo sektoriaus poreikiams;
- 4.2. Didinti jaunų darbuotojų motyvaciją;
- 4.3. Gerinti darbo vietų turizme kokybę ir karjeros galimybes;
- 4.4. Mažinti darbo vietų sezoniškumo poveikį.

5 tikslas – Gerinti šalies junglumą oro transportu

Uždavinys:

- 5.1. Parengti ir taikyti veiksmingą oro transporto maršrutų plėtros schemą.

Siūlomų turizmo tikslų ir uždavinių sąsajos su identifikuotomis problemomis bei jų priežastimis pateikiamos 13 lentelėje.

13 lentelė. Tikslų ir uždavinių sąsajos su problemomis ir jų priežastimis

Tikslas/ uždavinys	Problema/ priežastis
1. Mažinti turizmo infrastruktūros spragų ir kliūčių skaičių	Turizmo paslaugų infrastruktūros spragos
1.1. Šalinti aiškiai identifikuotas turizmo infrastruktūros spragas jau plėtojamose turistų vykimo vietose ir maršrutuose, orientuojantis į vartotojo poreikius	Turizmo paslaugų infrastruktūros spragos jau plėtojamose turistų vykimo vietose ir maršrutuose (pvz. neištisi dviračių takai, trūksta paslaugų šalia restauruotų paveldo objektų ir pan.)
1.2. Įrengti prioritetinėms turizmo rūšims kritiškai svarbius turizmo infrastruktūros objektus (konferencijų centrą, nacionalinį stadioną ir kt.)	Prioritetinėms turizmo rūšims kritiškai svarbių turizmo infrastruktūros objektų nebuvimas (pvz. konferencijų centras, nacionalinis stadionas ir kt.)
1.3. Suformuoti tolygų bazinės turizmo (svetingumo) paslaugų infrastruktūros (apgyvendinimo, viešųjų tualetų ir kt.) tinklą regionuose	Bazinės turizmo (svetingumo) paslaugų infrastruktūros (pvz. apgyvendinimo, viešųjų tualetų ir kt.) trūkumas regionuose
1.4. Pritaikyti (lankomiausius) turizmo objektus neįgaliesiems ir spec. poreikių turintiems asmenims	Žemas turizmo objektų pritaikymo neįgaliesiems ir spec. poreikių turintiems asmenims laipsnis
2. Didinti Lietuvos žinomumą, stiprinti turistinį įvaizdį, didinti rinkodaros efektyvumą	Nepakankamas šalies žinomumas, silpnas turistinis įvaizdis, neefektyvi rinkodara
2.1. Sukurti ir koordinuotai įgyvendinti integruotą šalies žinomumo didinimo ir įvaizdžio strategiją; atnaujinti ir vykdyti Lietuvos turizmo rinkodaros planą	Nėra bendros šalies žinomumo didinimo ir įvaizdžio strategijos, nepakankamas šalies rėmimas užsienyje Nepakankamas tarpinstitucinis ir tarpregioninis bendradarbiavimas, veiklos koordinavimas
2.2. Kurti ir vystyti informacijos priemones apie prioritetines turizmo rūšis pagal reikalingus atlikti vartotojų tyrimus bei rinkodaros ir komunikacijos planus (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	Vartotojui patogiai pristatytos informacijos apie prioritetinių turizmo rūšių pasiūlą trūkumas, netikslus rinkodaros pozicionavimas
2.3. Vykdyti trūkstamus tyrimus ir statistinių duomenų rinkimą prieš tai nustatčius tokių tyrimų ir duomenų poreikį turizmo rinkodaros planų rengimui	Nepakankami tyrimai ir statistika bei atitinkamai jais paremti valdymo ir rinkodaros sprendimai
2.4. Didinti ir skatinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą turizmo rinkodaros srityje (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	Nepakankama ir neskatinama viešojo ir privataus sektorių partnerystė
2.5. Didinti bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įsitraukimą į turizmo rinkodaros veiklą (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	Mažas bendruomenių ir kitų suinteresuotų grupių įtraukimas šalies ir vietos lygmenyje
2.6. Didinti rinkodaros priemonių inovatyvumą	Nepakankamas inovacijų taikymas
3. Didinti turizmo valdymo efektyvumą	Neefektyvus turizmo valdymas
3.1. Parengti ir Seime patvirtinti Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją	Žemas valstybės teikiamas prioritetas turizmui Nėra ilgalaikės nacionalinės turizmo strategijos
3.2. Didinti tarpinstitucinį ir tarpregioninį bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą	Nepakankamas tarpinstitucinis ir tarpregioninis bendradarbiavimas, veiklos koordinavimas
3.3. Diegti ir plėtoti turistų vykimo vietų valdymo planų rengimo praktiką (skatinimo priemonėmis arba nustatant privalomumą)	Nepakankamas planavimas turistų vykimo vietų lygmeniu
3.4. Didinti darnios plėtros principų supratimą ir skatinti jų praktinį taikymą turizmo planavime, vykdyme ir stebėsenoje	Nepakankamas darnios plėtros principų supratimas ir taikymas
3.5. Skatinti inovacijų kultūrą bei kaitos vadybą turizmo valdyme viešajame ir privačiame	Nepakankamas inovacijų taikymas

sektoriuose	
3.6. Vykdyti trūkštamus tyrimus ir statistinių duomenų rinkimą prieš tai nustčius tokių tyrimų ir duomenų poreikį turizmo planavimui šalies, regionų ir turistų vykimo vietų lygmenimis	Nepakankami tyrimai ir statistika bei atitinkamai jais paremti valdymo ir rinkodaros sprendimai
3.7. Didinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą turizmo valdyme (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	Nepakankama ir neskatinama viešojo ir privataus sektorių partnerystė
3.8. Didinti bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įsitraukimą į turizmo planavimą, vykdymą ir stebėseną (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	Mažas bendruomenių ir kitų suinteresuotų grupių įtraukimas šalies ir vietos lygmenyje
4. Didinti darbuotojų motyvaciją ir pasirengimą darbui	Nemotyvuoti ir nepasirengę darbuotojai
4.1. Užtikrinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį turizmo sektoriaus poreikiams	Darbo vietos poreikių neatitinkanti profesinio parengimo kokybė
4.2. Didinti jaunų darbuotojų motyvaciją	Žema jaunų darbuotojų motyvacija
4.3. Gerinti darbo vietų turizme kokybę ir karjeros galimybes	Nekonkurencingas darbo užmokestis, ribotos karjeros galimybės
4.4. Mažinti darbo vietų sezoniškumo poveikį	Sezoninės darbo vietos
Žr. Užimtumo ir socialinės atskirties VPS vertinimo ataskaitą	Demografinės / migracinės priežastys
	Darbo ieškoti ir saugoti neskatinanti socialinė parama
5. Gerinti šalies junglumą oro transportu	Nepakankamos kokybės šalies junglumas oro transportu
5.1. Parengti ir taikyti veiksmingą oro transporto maršrutų plėtros schemą.	Verslo kelionėms nepritaikyti oro linijos, maršrutai ir tvarkaraščiai (žr. Transporto VPS vertinimo ataskaitą)

2 FINANSAVIMO MASTO ANALIZĖ

Šiame skyriuje pateikiama analizė pagal šį vertinimo klausimą:

TS 1.3. Kokios valstybės intervencijos į šias viešosios politikos sritis yra vykdomos, siekiant jose numatytų tikslų (nustatyti mastą):

1.3.2. finansinės intervencijos – pagal finansavimo šaltinius (ES struktūrinių fondų investicijos, kita finansinė parama, valstybės ir savivaldybių biudžetai) ir pagal formas (subsidijs, finansiniai instrumentai ir kt.)?

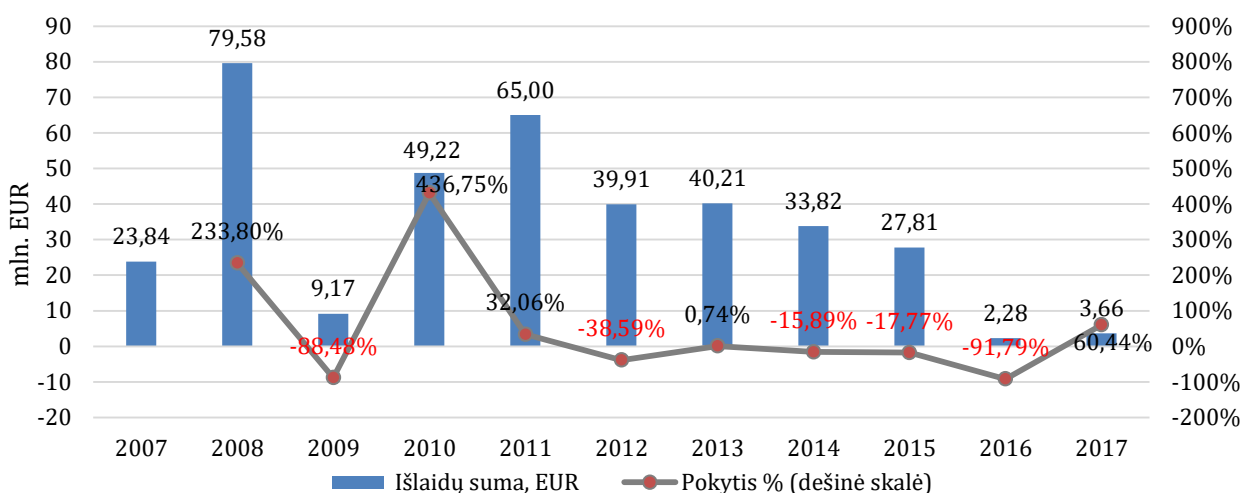
Turizmo srities finansavimo masto analizė atlikta remiantis VBAMS informacija apie valstybės biudžeto išlaidas atitinkamoms valstybės funkcijoms⁴⁸ vykdyti ir šių išlaidų finansavimo šaltinius⁴⁹ 2007–2017 m. laikotarpiu.

Atliekant turizmo srities finansavimo masto analizę daryta prielaida, kad turizmo viešosios politikos sričiai yra aktualios šios valstybės funkcijos:

- Turizmas:
  - Turizmo plėtra, turizmo politikos formavimas (04.07.03.01.)

Žemiau esančiame paveiksle (žr. 20 pav.) remiantis VBAMS informacija, pateikiamas 2007–2017 m. laikotarpiu turizmo sričiai skirtas finansavimas ir finansavimo pokytis. Nuo 2007 iki 2017 m. finansavimas turizmo sričiai sumažėjo nuo 24 mln. Eur iki 4 mln. Eur arba 98 proc. 2007–2013 m. laikotarpiu labiausiai (daugiau nei penkis kartus) finansavimas turizmo sričiai padidėjo 2010 m., o labiausiai sumažėjo 2009 m. (-88 proc.). Didžiausias finansavimas šiuo laikotarpiu buvo 2008 m. (80 mln. Eur), o mažiausias (9 mln. Eur) – 2009 metais. 2014–2017 m. laikotarpiu labiausiai (60 proc.) finansavimas turizmo sričiai išaugo 2017 m., o labiausiai sumažėjo 2016 m. (-92 proc.). Didžiausias turizmo srities finansavimas šiuo laikotarpiu buvo 2014 m. (34 mln. Eur), o mažiausias (2 mln. Eur) – 2016 metais.

20 pav. Turizmo srities finansavimas (mln. Eur) ir jo pokytis (proc.) 2007 – 2017 m.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal VBAMS duomenis

⁴⁸ Finansavimo masto analizei naudojama valstybės funkcijų klasifikacija pagal Finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakymu Nr.1K-184 patvirtintą Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikaciją.

⁴⁹ Informacija apie valstybės biudžeto išlaidų finansavimo šaltinius Valstybės biudžeto apskaitos ir mokėjimų sistemoje pateikiama nuo 2011 m., todėl finansavimo šaltinių analizė už laikotarpį nuo 2007 m. iki 2010 m. nėra pateikiama.

Atkreipiame Jūsų dėmesį, kad analizėje nagrinėdami du finansavimo laikotarpius: 2007–2013 m. ir 2014–2020 m., su šiais apribojimais: remiantis VBAMS duomenimis tik nuo 2011 m. viešosios išlaidos yra klasifikuojamos į ES ir kitas paramos lėšas bei valstybės biudžeto lėšas.

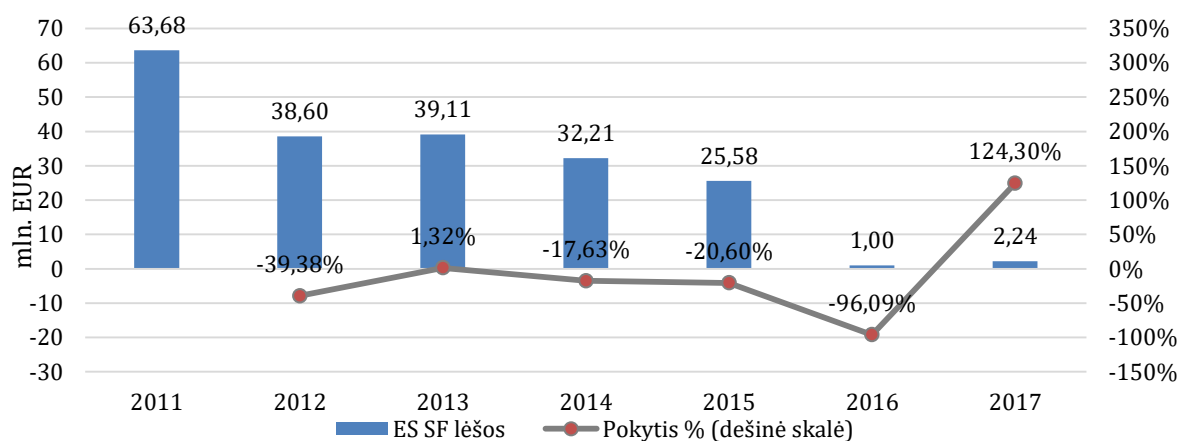
14 lentelė. Lietuvos viešosios išlaidos turizmui 2014–2017 m., mln. Eur

Viešųjų išlaidų finansavimo šaltiniai	2014		2015		2016		2017	
	mln. Eur	%	mln. Eur	%	mln. Eur	%	mln. Eur	%
ES lėšos	32,21	93,66	25,58	89,94	1,00	43,86	2,24	38,77
Valstybės biudžetas	2,18	6,34	2,86	10,06	1,28	56,14	1,42	61,23
Kitos tarptautinės lėšos	n. d.	-	n. d.	-	n. d.	-	n. d.	-
Savivaldybės lėšos	n. d.	-	n. d.	-	n. d.	-	n. d.	-
Iš viso	34,39	100,00	28,44	100,00	2,28	100,00	3,66	100,00

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Finansų ministerijos duomenis

Žemiau esančiame paveiksle (žr. 21 pav.) remiantis VBAMS informacija, pateikiama turizmo srities finansavimo struktūra 2011–2017 metais. Informacija apie finansavimo šaltinius nebuvo renkama 2007–2010 m. laikotarpiu, todėl toliau bus analizuojamas 2011–2017 m. laikotarpis.

21 pav. Turizmo srities finansavimas (mln. Eur) ES SF lėšomis ir jo pokytis (proc.) 2011 – 2017 m.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal VBAMS duomenis

2011–2017 m. laikotarpiu turizmo sritis daugiausiai finansuota ES SF lėšomis. Nuo 2011 m. iki 2017 m. turizmo srities finansavimas valstybės biudžeto lėšomis išaugo nuo 2 proc. iki 39 proc. 2011–2013 m. laikotarpiu valstybės biudžeto lėšų dalis sudarė iki 3 proc. viso turizmo sričiai skirtą finansavimą. 2014–2017 m. laikotarpiu turizmo srities finansavimas valstybės biudžeto lėšomis pradėjo augti. Nuo 2016 m. turizmo srities finansavimo valstybės biudžeto lėšomis proporcija ženkliai išaugo iki 56,14 proc. viso turizmo sričiai skirtą finansavimą, tačiau 2017 m. šiek tiek sumažėjo (38,77 proc.).

15–16 lentelėse, remiantis VBAMS informacija, pateikiamos ES SF išlaidos turizmo sričiai 2011–2017 m. laikotarpiu. Nuo 2011 m. iki 2017 m. turizmo srities finansavimas ES SF lėšomis sumažėjo nuo 63,68 mln. Eur iki 2,24 mln. Eur arba 96,48 proc. mažiau. Didžiausio finansavimo 2011–2017 m. laikotarpiu turizmo sritis iš ES SF sulaukė 2011 m. (63,68 mln. Eur), o mažiausio 2016 m. (1 mln. Eur). 2011–2017 m. laikotarpiu turizmo srities finansavimas ES SF lėšomis labiausiai sumažėjo (-96,09 proc.) 2016 m., o labiausiai padidėjo (124,30 proc.) 2017 metais.

2011–2013 m. laikotarpiu ES SF lėšomis daugiausiai finansavimo turizmo sričiai suteikta 2011 m. (63,68 mln. Eur), o mažiausiai – 2012 m. (38,60 mln. Eur). 2014–2017 m. laikotarpiu ES SF daugiausiai finansavimo turizmo sričiai suteikė 2014 m. (32,21 mln. Eur), o mažiausiai 2016 m. (1 mln. Eur).

Žemiau pateiktoje lentelėje (žr. 15 lentelė) nurodomas turizmo sričiai skirtų ES SF lėšų dalis nuo valstybės biudžeto lėšų,⁵⁰ skirtų šiai sričiai 2011–2013 m. laikotarpiu. 2011 m. ES SF lėšos sudarė 96,88 proc. valstybės biudžeto lėšų, skirtų šiai sričiai, 2012 m. ši dalis sumažėjo 95,38 proc., o 2013 m. ES SF lėšos skirtos turizmo sričiai sudarė 96,00 proc. valstybės biudžeto lėšų, skirtų šiai sričiai.

15 lentelė. ES SF lėšų dalis nuo valstybės biudžeto lėšų, skirtų turizmo sričiai, mln. Eur (2011 – 2013 m.)

	2011	2012	2013
ES lėšos	63,68	38,60	39,11
Valstybės biudžeto lėšos	65,73	40,47	40,74
% nuo valstybės biudžeto	96,88	95,38	96,00

Šaltinis: sudaryta autorių pagal VBAMS duomenis ir Finansų ministerijos pateiktus duomenis apie savivaldybių biudžetų lėšas analizuojamai sričiai

16 lentelėje nurodomas turizmo sričiai skirtų ES SF išlaidų dalis nuo valstybės biudžeto lėšų,⁵¹ skirtų šiai sričiai 2014–2017 m. laikotarpiu. 2014 m. ES SF lėšos sudarė 93,66 proc. valstybės biudžeto lėšų, skirtų šiai sričiai, 2015 m. ši dalis sumažėjo iki 89,94 proc., 2016 m. ES SF lėšos skirtos turizmo sričiai pastebimai sumažėjo iki 43,86 proc. valstybės biudžeto lėšų, skirtų šiai sričiai, o 2017 m. ši dalis padidėjo iki 61,20 proc.

16 lentelė. ES SF lėšų dalis nuo valstybės biudžeto lėšų, skirtų turizmo sričiai, mln. Eur (2014 – 2017 m.)

	2014	2015	2016	2017
ES lėšos	32,21	25,58	1,00	2,24
Valstybės biudžeto lėšos	34,39	28,44	2,28	3,66
% nuo valstybės biudžeto	93,66	89,94	43,86	61,20

Šaltinis: sudaryta autorių pagal VBAMS duomenis ir Finansų ministerijos pateiktus duomenis apie savivaldybių biudžetų lėšas analizuojamai sričiai

Remiantis VBAMS ir Lietuvos Statistikos departamento pateiktais duomenimis, 2014 m. turizmo srities finansavimas sudarė 0,09 proc., o 2015 m. – 0,08 proc. BVP. 2016 m. ir 2017 m. turizmo srities finansavimo dalis nuo BVP sudarė 0,01 proc.

17 lentelė. Turizmo srities viešųjų išlaidų dalis nuo BVP (2014 – 2017 m.)

	2014	2015	2016	2017
Turizmo sritis (mlrd. Eur)	0,03439	0,02844	0,00228	0,00366
BVP (mlrd. Eur)	36,568	37,434	38,849	42,191
% nuo BVP	0,094	0,076	0,006	0,009

Šaltinis: sudaryta autorių pagal VBAMS ir Statistikos Departamento duomenis

⁵⁰ Skaičiuojant ES SF lėšų dalį nuo valstybės biudžeto, valstybės biudžetas suprantamas plačiąja prasme, t. y. kaip valstybės biudžeto, ES ir kitos tarptautinės paramos lėšos

⁵¹ Skaičiuojant ES SF lėšų dalį nuo valstybės biudžeto, valstybės biudžetas suprantamas plačiąja prasme, t. y. kaip valstybės biudžeto, ES ir kitos tarptautinės paramos lėšos

3 INTERVENCIJŲ VERTINIMAS

Šiame skyriuje pateikiamas valstybės intervencijų (toliau – intervencijų) turinio vertinimas. Analizuojami trys intervencijų rinkiniai pagal nustatytus tris Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS tikslus: (1) pristatomas dabar vykdomų intervencijų rinkinys ir nurodomi intervencijų tipai; (2) pateikiamas šių intervencijų rinkinių įvertinimas ir pasiūlymai dėl jų optimizavimo; (3) nustatomas ES investicijų prisidėjimas intervencijų rinkinyje, ir (4) įvertinamas ES SF investicijų indėlis siekiant tikslų bei pateikiamos rekomendacijos dėl geresnio investavimo 2021–2027 m. laikotarpiu. Konkretūs analizuojami TS klausimai nurodomi prie atskirų poskyrių.

3.1. INTERVENCIJOS, SKIRTOS MAŽINTI TURIZMO INFRASTRUKTŪROS SPRAGŲ SKAIČIŲ (1 TIKSLAS)

3.1.1. Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas

3.1.1.1. Intervencijų struktūra

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal šį vertinimo klausimą:

TS 1.3. Kokios valstybės intervencijos į šias viešosios politikos sritis yra vykdomos, siekiant jose numatytų tikslų (nustatyti struktūrą):

TS 1.3.1 pagal intervencijos tipą (reguliavimas, finansavimas, gamyba, pajamų palaikymas)

Lentelėje žemiau (žr. 19 lentelė) pateikiamas dabar vykdomų intervencijų, skirtų mažinti turizmo infrastruktūros spragų skaičių, rinkinys ir nustatomas intervencijų tipas. Remiantis intervencijų logika, intervencijos grupuojamos pagal uždavinius.

18 lentelė. Intervencijų, skirtų mažinti turizmo infrastruktūros spragų ir kliūčių skaičių, rinkinys

Intervencija	Tipas
1 uždavinys: Šalinti aiškiai identifikuotas turizmo infrastruktūros spragas jau plėtojamose turistų vykimo vietose ir maršrutuose, orientuojantis į vartotojo poreikius	
Viešosios turizmo infrastruktūros (papildymų, pažintinių takų ir kt.) kūrimas, išlaikymas, priežiūra ir prieigos prie jos suteikimas lankytojams	Paslaugų teikimas
Viešųjų kultūros ir turizmo paslaugų (muziejų, kitų lankomų objektų, turizmo informacijos centrų ir kt.) teikimas nemokamai arba ne rinkos kainomis	Paslaugų teikimas
Informacinių kelio ženklų ir informuoti bei žymėti lankytinas vietas skirtos ženklinimo infrastruktūros įrengimas	Finansavimas (ES SF)
Viešųjų kultūros ir gamtos paveldo objektų restauravimas ir tvarkymas	Finansavimas (ES SF, KPP, EKP, ETBT) Finansavimas
Parama privačių kultūros paveldo objektų restauravimui	Finansavimas
2 uždavinys: Įrengti prioritetinėms turizmo rūšims kritiškai svarbius turizmo infrastruktūros objektus (konferencijų centrą, nacionalinį stadioną ir kt.)	
Nacionalinio stadiono, konferencijų centro, nacionalinės koncertų salės ir kitų kritiškai svarbių objektų investicinių projektų inicijavimas ir vykdymas	Finansavimas
3 uždavinys: Suformuoti tolygų bazinės turizmo (svetingumo) paslaugų infrastruktūros (apgyvendinimo, viešųjų tualetų ir kt.) tinklą regionuose	
Lengvatinis 9 proc. PVM tarifas apgyvendinimo paslaugoms	Reguliavimas
Viešųjų tualetų įrengimas, modernizavimas, aptarnavimas, išlaikymas	Paslaugų teikimas Finansavimas
4 uždavinys: Pritaikyti (lankomiausius) turizmo objektus neįgaliesiems ir spec. poreikių turintiems asmenims	

Statybos techninis reglamentas 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reguliavimas Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“	Reguliavimas
Viešosios infrastruktūros pritaikymas žmonių su negalia reikmėms	Finansavimas

Prie turizmo infrastruktūros spragų mažinimo jau plėtojamose turistų vykimo vietose ir maršrutuose prisideda viešųjų kultūros ir turizmo paslaugų (muziejų, turizmo informacijos ir kt.) teikimas, kultūros bei gamtos paveldo objektų restauravimas ir tvarkymas bei informacinių ženklų įrengimas prie lankomų objektų (finansavimas), o taip pat – bendros viešosios infrastruktūros (kuria gali naudotis tiek vietos gyventojai, tiek ir lankytojai) gerinimas ir priežiūra (paslaugų teikimas).

Prioritetinėms turizmo rūšims kritiškai svarbių turizmo infrastruktūros objektų – nacionalinio stadiono, konferencijų centro, nacionalinės koncertų salės – sukūrimui inicijuojami ir vykdomi atitinkami investiciniai projektai (finansavimas).

Bazinės turizmo (svetingumo) paslaugų infrastruktūros tinklo regionuose kūrimas kol kas apsiriboja savivaldybių pastangomis išlaikyti, prižiūrėti ir atnaujinti viešųjų tualetų infrastruktūrą bei viešbučių paslaugų plėtrai palankaus lengvatinio 9 proc. PVM tarifo nustatymu (reguliavimas).

Siekiant pritaikyti (lankomiausius) turizmo objektus neįgaliesiems ir spec. poreikių turintiems asmenims yra finansuojamos viešosios infrastruktūros pritaikymo žmonių su negalia reikmėms priemonės ir atskiru statybos techniniu reglamentu (2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“) yra nustatytas tam tikras reguliavimas.

3.1.1.2. Intervencijų rinkinio vertinimas ir pasiūlymai dėl jo optimizavimo

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal šiuos vertinimo klausimus:

TS 9.1.4. Ar valstybės intervencijos į viešosios politikos sritis yra tinkamos Techninės specifikacijos 7.1 punkte išvardintų viešosios politikos sričių tikslams pasiekti? Paaiškinti, kaip ir kodėl, nagrinėjant intervencijų logiką.

TS 9.1.5. Ar valstybės intervencijos nagrinėjant kiekvieną Techninės specifikacijos 7.1 punkte išvardintą viešosios politikos sritį (pagal tipą, o finansinės intervencijos – pagal finansavimo šaltinius ir formas) yra pakankamos viešųjų politikų tikslams pasiekti? Kodėl? Kurios intervencijos yra perteklinės? Kokių intervencijų trūksta?

TS 9.1.6. Ar valstybės intervencijos nagrinėjant kiekvieną Techninės specifikacijos 7.1 punkte išvardintą viešosios politikos sritį (pagal tipą, o finansinės intervencijos – pagal finansavimo šaltinius ir formas) suderintos tarpusavyje? Kaip ir kodėl? Pateikti gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžių, kaip reguliacinės intervencijos papildo finansines intervencijas ir prisideda arba trukdo siekti viešosios politikos tikslų? Kurios dubliuojasi?

TS 9.1.7. Nustatyti valstybės intervencijų efektyvumą siekiant viešosios politikos sritims nustatytų tikslų. Kurios intervencijos pagal tipą, o finansinės intervencijos – pagal finansavimo šaltinius ir formas duoda didžiausią efektą (nagrinėti kiekvieną Techninės specifikacijos 7.1 punkte išvardintą viešosios politikos sritį)? Kurios mažiausia? Kurių galima būtų atsisakyti arba pakeisti finansines intervencijas kitomis?

TS 9.2.4. Koks būtų optimalus viešųjų intervencijų rinkinys pagal kiekvieną viešąją politiką, siekiant visuomenės gyvenimo kokybės augimo?

Esamos situacijos analizės pagrindu pasiūlyta nauja tikslo formulė – *Mažinti turizmo infrastruktūros spragų ir kliūčių skaičių* – atitinka ankstesnę formulę – *Plėtoti turizmo infrastruktūrą*, arba tiksliau – ji atspindi kitą tos pačios problemos stadiją. Tuo tarpu aukščiau pateiktoje lentelėje išvardintos intervencijos buvo suplanuotos ir tebėra vykdomos vadovaujantis ankstesniu požiūriu į šią problemą, todėl šiuo metu vykdomos valstybės intervencijos tik iš dalies atitinka turizmo VPS tikslus. Atitinka tik ta apimti, kiek jos yra nukreiptos bendrai į turizmo infrastruktūros vystymą. Jos neatitinka siūlomos naujos tikslo formulės, nes jomis nėra siekiama identifikuoti ir šalinti pakankamai sparčios plėtos metu susiformavusias infrastruktūros spragas ir vis dar išlikusias kliūtis specialių poreikių turintiems žmonėms.

Kadangi intervencijos buvo nustatytos vadovaujantis ankstesniu požiūriu į infrastruktūros problematiką, dabar šių intervencijų nepakanka, nes jos nukreiptos į spragas ir kliūčių šalinimą. Spragos yra įvairios, specifinės ir būdingos konkrečiai turistų vykimo vietai, o dabartinių intervencijų

rinkinys apsiriboja tik keliais turizmo infrastruktūros komponentais – paveldo objektų restauravimu ir prieigos lankytojams suteikimu, rodyklėmis į lankomus objektus ir turizmo informacijos paslaugų teikimu. Vartotojo patirtis turistų vykimo vietoje priklauso ne vien nuo šių, bet ir nuo daugelio kitų infrastruktūros elementų, jų visumos ir papildomumo.

Atsižvelgiant vien į turizmo poreikius (atsiejant juos nuo kito labai svarbaus tikslo – išsaugoti ir tvarkyti kultūros paveldo objektus), galima būtų svarstyti, ar tolimesnis ir toks pat platus kaip iki šiol lėšų investavimas į kultūros paveldo objektų restauravimą yra tikslingas. Kita vertus, nebūtina imtis kraštutinumų ir visiškai atsisakyti šios intervencijos kaip perteklinės, kadangi kai kuriose vietose būtent tai gali ir būti spraga. Kitų galimai perteklinių intervencijų vertinimo metu nenustatyta.

Pakeitus problemos ir atitinkamai tikslo formuluotę bei pasiūlius keturis uždavinius, kokiomis kryptimis reikėtų ieškoti infrastruktūros spragų ir kliūčių, jomis siūloma pakreipti šiuo metu vykdomas intervencijas. Tai pat siūlomos ir trūkstamos intervencijos: 1) infrastruktūros spragų šalinimas šalia jau vystomų objektų ir maršrutų (siekiant „kompleksiškumo“); 2) prioritetinėms turizmo rūšims kritiškai svarbios infrastruktūros sukūrimas (verslo ir renginių turizmo atveju tai būtų konferencijų centras ir nacionalinis stadionas, kultūrinio turizmo atveju – nacionalinė koncertų salė ir pan.); 3) suformuoti tolygų bazinės turizmo paslaugų infrastruktūros tinklą (svarstyтина galimybė ieškoti finansinių instrumentų, kurie paskatintų privačias investicijas į apgyvendinimo paslaugų plėtrą regionuose; spręstų kitą opią problemą – viešųjų tualetų trūkumą, jų fizinės būklės ir priežiūros kokybės klausimus); 4) turistų lankomų objektų pritaikymas neįgaliesiems ir specialių poreikių turintiems žmonėms, plačiau taikant universalus dizaino principus.⁵²

Aukščiau pasiūlytos turizmo infrastruktūros spragų ir kliūčių šalinimo intervencijos yra skirtingo masto – jos reikalauja skirtingo dydžio finansavimo ir skirtingų suinteresuotų šalių dalyvavimo. Nepaisant to, jos visos yra labai reikšmingos, kadangi (infrastruktūros) „spragos“ ir „kliūtys“, skirtingai nei (infrastruktūros) „trūkumas“ nurodo, kad atskiri infrastruktūros elementai jau yra sukurti, tačiau dėl spragų ir kliūčių jiems skirtos investicijos neneša tokios naudos, kokią galėtų. Jos visos turėtų būti kuo skubiau pagal galimybes šalinamos, nenustatant prioritetų eilės.

Be to, kadangi spragos yra labai specifinės ir kiekvienoje turistų vykimo vietoje skiriasi, todėl tik kai kurios problemos gali būti sprendžiamos visos šalies mastu (kaip pvz. įrengiant informacinius kelio ženklus). Tuo tarpu didžioji dalis spragų turėtų būti identifikuojamos ir sprendžiamos atsižvelgiant į konkrečios turistų vykimo vietos situaciją. Abiem atvejais labai svarbu kokiais argumentais remiantis bus priimami sprendimai ir kiek dėmesio bus skiriama galutinio vartotojo patirčiai. Todėl tolesnio investavimo į turizmo infrastruktūrą efektyvumas labai priklausys nuo turizmo valdymo ir rinkodaros efektyvumo (žr. žemiau).

Vertinant dabartinių intervencijų ir jų tarpusavio suderinamumą, galima daryti išvadą, kad jos vienos kitoms neprieštarauja ir vienos kitas papildo, pvz. finansuojama kultūros paveldo objektų tvarkyba ir informacinių kelio ženklų link jų įrengimas bei sudaroma galimybė tuose objektuose apsilankyti (paslauga). Vienintelis akivaizdus reguliavimo ir finansavimo taikymo, siekiant to paties uždavinio, pavyzdys – viešosios infrastruktūros pritaikymas žmonių su negalia reikmėms ir atitinkamų reikalavimų nustatymas statinių techninių projektų rengimui. Besidubliuojančių intervencijų nenustatyta.

Didžiausią apčiuopiamą efektą, sprendžiant turizmo infrastruktūros problemas, duoda finansinės intervencijos. Mažiau pastebimos, bet taip pat kritiškai svarbios yra paslaugų teikimo intervencijos. Netiesioginį efektą generuoja ir reguliacinės intervencijos. Atskirai vertinant finansines intervencijas, jas galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes pagal šaltinius – valstybės ir savivaldybių biudžetų finansavimas bei ES finansavimas. Pastaroji grupė dėl didesnių apimčių generuoja didesnę efektą. Iš

---

⁵² Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 5 straipsnyje nustatyta, kad statinio architektūra turi būti tokia, kad statiniai atitiktų universalus dizaino reikalavimus, nustatomus normatyviniuose statybos techniniuose dokumentuose, normatyviniuose statinio saugos ir paskirties dokumentuose. Aplinkos ministro įsakymu sudaryta darbo grupė, į kurią įtraukti neįgaliosios vienijančių organizacijų atstovai, rengia statybos techninio reglamento STR 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“ naują redakciją. Aplinkos ministerijos informacija, skelbiama <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/teritoriju-planavimas-ir-architektura/universalus-dizainas>; žr. 2019-04-29.

dabartinių finansinių intervencijų tik paramą privačių kultūros paveldo objektų restauravimui galima būtų svarstyti pakeisti kitokio tipo intervencija.

3.1.2. ES fondų investicijų vertinimas

3.1.2.1. Investicijų struktūra ir mastas

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal šį vertinimo klausimą:

TS 9.3.1. Kurios 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos investicijos (prioritetai, uždaviniai ir priemonės) ir koku mastu (eurais) tiesiogiai ir netiesiogiai prisideda prie Techninės specifikacijos 7.1 punkte išvardintų viešosios politikos sričių tikslų pasiekimo? Nustatyti priemonių rinkinius ir jų finansinį mastą.

ES fondų investicijų indėlis įgyvendinant šį tikslą yra labai reikšmingas. Tiesiogiai turizmui skirta tik viena priemonė – ES investicijų veiksmų programos 5 prioriteto priemonė Nr. 05.4.1-LVPA-R-821 *Savivaldybes jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra*. Dar 15 priemonių prisideda prie turizmo infrastruktūros plėtros netiesiogiai: pagal ES investicijų veiksmų programą (5 ir 7 prioritetus), Kaimo plėtros programą, 2 Europos kaimynystės priemonės programas ir 2 ES teritorinio bendradarbiavimo tikslo programas remiamas kultūros ir gamtos paveldo, kraštovaizdžio ir rekreacinių objektų tvarkymas ir pritaikymas visuomenės reikmėms bei kultūros infrastruktūros modernizavimas. Šių priemonių poveikis turizmui pasireiškia tiek, kiek finansuotų projektų metu sutvarkytais objektais naudojasi ne tik vietos gyventojai, bet ir turistai bei vienos dienos lankytojai, atvykstantys iš kitų šalies vietovių.

Lentelėje žemiau (žr. 19 lentelę) pateikiamas dabar vykdomų ES fondų finansuojamų priemonių, tiesiogiai ar netiesiogiai mažinančių turizmo infrastruktūros spragų ir kliūčių skaičių, rinkinys.

19 lentelė. ES fondų finansuojamų priemonių, skirtų mažinti turizmo infrastruktūros spragų ir kliūčių skaičių, rinkinys

Priemonės NR.	Priemonės pavadinimas	Fondas / Programa	Skiriamas finansavimas (ES SF ir LR valstybės biudžeto), Eur
1 uždavinys: Šalinti aiškiai identifikuotas turizmo infrastruktūros spragas jau plėtojamose turistų vykimo vietose ir maršrutuose, orientuojantis į vartotojo poreikius			
05.4.1-LVPA-R-821	Savivaldybes jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra	ES investicijų veiksmų programa	5 792 400,00
05.4.1-CPVA-V-301	Aktualizuoti kultūros paveldo objektus	ES investicijų veiksmų programa	47 689 478,00
05.4.1-CPVA-R-302	Aktualizuoti savivaldybių kultūros paveldo objektus	ES investicijų veiksmų programa	18 902 688,00
05.4.1-CPVA-K-303	Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą	ES investicijų veiksmų programa	24 733 079,00
07.1.1-CPVA-K-306	Modernizuoti viešąjį ir privačią kultūros infrastruktūrą	ES investicijų veiksmų programa	23 236 747,00
05.4.1-FM-F-307	Viešojo ir privataus kultūros paveldo pritaikymas visuomenės poreikiams	ES investicijų veiksmų programa	5 211 011,00
05.4.1-APVA-V-016	Saugomų teritorijų ir valstybinės reikšmės parkų tvarkymas, pritaikymas lankymui	ES investicijų veiksmų programa	46 636 190,00
05.4.1-APVA-V-017	Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginių–rekreacinių objektų tvarkymas	ES investicijų veiksmų programa	33 050 273,00

07.1.1-CPVA-V-304	Modernizuoti kultūros infrastruktūrą	ES investicijų veiksmų programa	67 907 722,00
07.1.1-CPVA-R-305	Modernizuoti savivaldybių kultūros infrastruktūrą	ES investicijų veiksmų programa	24 373 855,00
7.6.1 (veiklos kodas)	Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį (regioninis projektų planavimas)	KPP	5 792 400,00
7.6.2 (veiklos kodas)	Tradicinių amatų centrų plėtra	KPP	3 765 058,00
			Žemiau - bendrai Lietuvai ir kitoms programoje dalyvaujančioms šalims
3 (teminis tikslas)	Programos prioritetas „Istorinio ir gamtos paveldo atkūrimas ir pritaikymas, kultūros, kultūrinių tinklų kūrimo ir turizmo plėtros skatinimas“	2014–2020 m. Lietuvos ir Rusijos BPSP	3 960 000,00 ⁵³
3 (teminis tikslas)	Skatinti ir saugoti kultūrinį ir istorinį paveldą bei tradicinius įgūdžius	2014-2020 metų Europos kaimynystės priemonės Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos BPSP	17 600 000
1 (prioritetas)	Kultūrinio ir gamtinio paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas (turistiniai maršrutai; kultūrinės, meno, edukacinės veiklos; paveldo konservavimo, pritaikymo darbai; mokymai, pasikeitimas gera praktika, siekiant stiprinti paveldo priežiūros ir valdymo gebėjimus; bendrų turizmo produktų, paslaugų kūrimas)	INTERREG V-A Lietuvos ir Lenkijos BPSP	20 010 000,00
1 (prioritetas)	Kultūrinio ir gamtinio paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas.	INTERREG V-A Latvijos ir Lietuvos BPSP	n.d.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal www.esinvesticijos.lt, www.eni-cbc.eu, www.eni-cbc.eu, www.esbendradarbiavimas.lt informaciją

3.1.2.2. Investicijų vertinimas ir pasiūlymai 2021–2027 m. laikotarpiui

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal šiuos vertinimo klausimus:

TS 9.3.2. Nustatyti Techninės specifikacijos 7.1 punkte išvardintų viešosios politikos sričių finansavimo ES SF lėšomis pakankamumą 2014–2020 m. siekiant šiose srityse nustatytų valstybės tikslų. Kurios viešosios politikos sritys ES SF lėšomis yra finansuojamos didžiausia apimtimi lyginant su investicijų poreikiu toje srityje? Kuriose – perteklinis? Kuriose – finansuota nepakankamai?

TS 9.3.3. Kuriose iš Techninės specifikacijos 7.1 punkte išvardintų viešosios politikos sričių pasireikš stipriausias ES SF investicijų poveikis? Kuriose silpniausias? Kokie faktoriai lėmė stiprų arba silpną investicijų poveikį? Kuriose didžiausia ES SF pridėtinė vertė, o kuriose – mažiausia?

TS 9.3.4. Išnagrinėti ES SF fondų investicijų 2014–2020 m. suderinamumą su kitais finansavimo šaltiniais, taip pat su kitomis valstybės intervencijomis pagal tipą.

Kadangi 2014–2020 m., kaip ir 2007–2013 m. laikotarpiu, didžioji dalis šiam tikslui priskirtinų ES fondų lėšomis finansuojamų priemonių buvo nukreipta į kultūros paveldo objektų tvarkybą ir pritaikymą bei kultūros infrastruktūros modernizavimą, tikslinga 2014–2020 m. priemonių

⁵³ EK finansavimas ir LR bendrasis finansavimas

išankstiniam vertinimui pasiremti 2007–2013 metų ex-post ir 2014–2020 m. ex-ante vertinimais.⁵⁴ 2007–2013 m. laikotarpiu iš 456 mln. Eur ES struktūrinės paramos lėšų kultūros sektoriui Lietuvoje 56 proc. buvo skirta investicijoms į nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sutvarkymą ir kultūros ir meno infrastruktūros plėtrą. ES struktūrinė parama darė teigiamą poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugai ir būklės pagerėjimui, padidėjo jų patrauklumas, išaugo teikiamų kultūros paslaugų apimtis, kokybė, prieinamumas ir įvairovė.

Kita vertus, ex-post vertinime daroma išvada, kad platesniame kontekste, matuojant kiekybiškai, ES struktūrinės paramos poveikio mastas buvo ribotas, kadangi panaudojant paramą buvo pagerinta santykinai labai nedidelės dalies (apie 1 proc.) nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklė. Ex-ante vertinimo metu nustatyta, kad pagal 2007–2013 m. laikotarpio priemonėms pateiktas paraiškas nepatenkinto lėšų poreikio suma kultūros paveldo objektų pritaikymui turizmui siekė 201 mln. Eur ir gamtos paveldo objektų pritaikymui turizmui – 26,8 mln. Eur, o įvertinus įvairių šaltinių finansavimo pasiūlą ir paklausą, nustatyta, kad 2014–2020 m. laikotarpiu finansavimo trūkumas kultūros infrastruktūros ir kultūros paveldo objektams siekia apie 2,95 mlrd. Eur. Tai rodo, kad ir 2014–2020 m. kaip ir ankstesniu laikotarpiu išlieka investicijų trūkumas, rinkos nepakankamumas ir galimai tęsiamas neoptimalus investavimas į kultūros infrastruktūros ir kultūros paveldo objektus. Tokios išvados padarytos žvelgiant į nagrinėjamas priemones iš kultūros sektoriaus perspektyvos, tačiau įdomu, kad vertintojų nuomone neoptimalaus investavimo priežastys slypi būtent tų objektų santykyje su turizmu: „viena iš priežasčių, kodėl nėra pastebimas teigiamas poveikis turizmo sektoriui, ir nesudaromos galimybės paveldo objektams generuoti daugiau pajamų, yra didelė ES paramos sklaida tarp turizmo objektų ir kompleksiško trūkumas: bent po vieną projektą buvo įgyvendinta 54 iš 60 Lietuvos savivaldybių. Vieno ar kelių sąlyginai nedidelės apimties projektų įgyvendinimas savivaldybėje daugeliu atvejų neturi reikšmingos įtakos turistų srautams, atitinkamai daro neigiamą įtaką projektų finansiniam gyvybingumui. Kita priežastis gali būti susijusi su projektų veiklos specifika: dalies įgyvendintų projektų veikla buvo nukreipta ne į patrauklių turizmo produktų kūrimą, siekiant prisidėti prie turizmo plėtros ir pritraukti daugiau turistų, bet į objekto išsaugojimą ir atskirų infrastruktūros elementų sutvarkymą. Toks požiūris irgi tiesiogiai įtakojo projektų finansinį gyvybingumą. Ženklus ES paramos poveikis paveldo objektų pritaikymo turizmui buvo nustatytas 3 savivaldybėse: Druskininkų, Vilniaus miesto ir Palangos, t. y. turizmui pritaikytose ir turistams patraukliose vietovėse.“ (CPVA, VIPA (2015)).⁵⁵

Lyginant 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. laikotarpio priemones, susijusias su turizmo infrastruktūros plėtra, galima pastebėti dar mažesnę kultūros ir turizmo prioritetų tarpusavio integraciją ir dar mažesnę dėmesį turizmo pasiūlos vietovės lygmeniu kompleksiškumui.

Dar vienas pastebėjimas, kad didelis skaičius tam pačiam tikslui skirtų finansavimo priemonių yra mažos apimties (finansavimo požiūriu). Esant tokiai finansavimo šaltinių fragmentacijai išauga finansavimo administravimo kaštai, susmulkėja projektai, neskiriamas pakankamas metodologinis dėmesys kultūros ir turizmo prioritetų integracijai bei paveldo objektų, kaip lankomų objektų, veiklos plano realumo ir tikslingumo nustatymui ir užtikrinimui.

Tokią situaciją būtina keisti 2021–2027 m. laikotarpiu: jei bus tęsiamas investavimas į kultūros paveldo objektų tvarkybą ir kultūros infrastruktūros plėtrą, būtina rasti tokius finansavimo mechanizmus ir formuluoti tokius priemonių tikslus ir uždavinius, kurie užtikrintų, kad investicijos maksimaliai atitinktų turistų poreikius konkrečios turistų vykimo vietos lygmeniu ir kad spręstų labai aiškiai identifikuotas specifines būtent tos vietovės turizmo infrastruktūros spragas. Be to, pats sprendimų priėmimas dėl investavimo į turizmo infrastruktūrą turėtų būti paremtas aiškiais turizmo vietos valdymo planais ir rinkos tyrimais, tokiu būdu didinant ir turizmo valdymo gebėjimus.

⁵⁴ ESTEP (2016). 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio kultūrai vertinimas. Galutinė ataskaita; CPVA, VIPA (2015) Viešosios infrastruktūros finansinių priemonių ex-ante vertinimas (I etapo ataskaita).

⁵⁵ Panašių išvadų buvo prieita ir atliekant 2007-2013 m. ES paramos poveikio Lietuvos turizmo sektoriui vertinimą: „Siekiant padidinti ES paramos lėšų panaudojimo efektyvumą, turėtų būti didinamas objektų pritaikymo turizmui kompleksiškas, mažinama ES paramos turizmui geografinė sklaida, investuojant į didžiausio turistinio potencialo teritorijose esančius objektus.“ (Ernst & Young Baltic, 2013. Europos Sąjungos paramos poveikio Lietuvos turizmo sektoriui ir plėtros galimybių vertinimo paslaugos. Galutinė vertinimo ataskaita).

3.2. INTERVENCIJOS, SKIRTOS DIDINTI LIETUVOS ŽINOMUMĄ, STIPRINTI TURISTINĮ ĮVAIZDĮ, DIDINTI RINKODAROS EFEKTYVUMĄ (2 TIKSLAS)

3.2.1. Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas

3.2.1.1. Intervencijų struktūra

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.1.1 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Lentelėje žemiau (žr. 20 lentelę) pateikiamas dabar vykdomų intervencijų, skirtų didinti Lietuvos žinomumą, stiprinti turistinį įvaizdį, didinti rinkodaros efektyvumą, rinkinys ir nustatomas intervencijų tipas. Remiantis intervencijų logika, intervencijos grupuojamos pagal uždavinius.

20 lentelė. Intervencijų, skirtų didinti Lietuvos žinomumą, stiprinti turistinį įvaizdį, didinti rinkodaros efektyvumą, rinkinys

Intervencija	Tipas
1 uždavinys: Sukurti ir koordinuotai įgyvendinti integruotą šalies žinomumo didinimo ir įvaizdžio strategiją; atnaujinti ir vykdyti Lietuvos turizmo rinkodaros planą	
Lietuvos turizmo produkto pristatymas užsienio ir vietinėje rinkose (VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“, savivaldybės, Lietuvos turizmo atstovybių užsienyje tinklas)	Paslaugų teikimas Finansavimas (ES SF)
Kitų už ekonominę ir kultūrinę diplomatiją atsakingų institucijų veikla (URM, Lietuvos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos, KM ir kultūros atašė, EIM ir ekonomikos atašė, Lietuvos kultūros institutas ir kt.)	Paslaugų teikimas
2 uždavinys: Kurti ir vystyti informacijos priemonės apie prioritėtines turizmo rūšis pagal reikalingus atlikti vartotojų tyrimus bei rinkodaros ir komunikacijos planus (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	
VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“ ir savivaldybių kuriamos ir vystomos informavimo priemonės – svetainės internete, leidiniai ir kt.	Paslaugų teikimas Finansavimas (ES SF)
3 uždavinys: Vykdyti trūkstamus tyrimus ir statistinių duomenų rinkimą prieš tai nustatčius tokių tyrimų ir duomenų poreikį turizmo rinkodaros planų rengimui	
Statistikos departamento renkami ir apibendrinami statistiniai duomenys bei atliekami kiti tyrimai	Paslaugų teikimas
Apygyvendinimo įstaigoms nustatyta prievolė teikti statistinius duomenis apie jų veiklą	Reguliavimas
EIMIN, KM, VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“ ir savivaldybių užsakomi tyrimai	Finansavimas
4 uždavinys: Didinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą turizmo rinkodaros srityje (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	
Parama verslo marketingui užsienio rinkose:	Finansavimas (ES SF)
<ul style="list-style-type: none"> Subsidijos produkcijos pristatymui parodose, mugėse, verslo misijose („Naujos galimybės LT“) Savivaldybių parama dalyvavimui parodose, mugėse ir verslo misijose 	Finansavimas
5 uždavinys: Didinti bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įsitraukimą į turizmo rinkodaros veiklą (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	
Parama kultūros paveldo pažinimo, sklaidos, atgaivinimo, leidybos projektams (KPD)	Finansavimas
6 uždavinys: Didinti rinkodaros priemonių inovatyvumą	
Prioritetinių turizmo plėtros regionų e-rinkodaros projektų finansavimas	Finansavimas (ES SF)

Lietuvos žinomumo didinimo ir įvaizdžio užsienyje srityje veikia net kelios už ekonominę ir kultūrinę diplomatiją atsakingos institucijos – URM, Lietuvos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos, KM ir kultūros atašė, EIM ir ekonomikos atašė, Lietuvos kultūros institutas (paslaugų teikimas). Specifiškai už Lietuvos turistinį žinomumą atsakinga VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“, savo veiklą finansuojanti didžiąja dalimi ES SF lėšomis. Be to, šioje srityje taip pat aktyviai veikia ir didžiųjų miestų bei kurortų savivaldybės.

Informacines priemones apie prioritėtines turizmo rūšis kuria ir vysto taip pat daugiausiai VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“ ir savivaldybės, tam naudodamos ES SF ir valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšas (finansavimas ir paslaugų teikimas).

Už statistinių duomenų rinkimą atsako Statistikos departamentas (paslaugų teikimas), kuriam duomenis teikti yra įpareigos apgyvendinimo įstaigos ir kiti ūkio subjektai (reguliavimas). Reikalingi **rinkos tyrimai** atliekami EIMIN, KM, VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“ ir savivaldybių užsakymu (finansavimas).

Viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas turizmo rinkodaros srityje dažniausiai pasireiškia bendru dalyvavimu turizmo parodose ir kituose verslo renginiuose Lietuvoje ir užsienyje. Tam tikslui privačioms įmonėms yra prieinamos ES SF subsidijos bei kai kurių savivaldybių skiriama parama.

Bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įsitraukimas į turizmo rinkodaros veiklą netiesiogiai skatinamas skiriant dalinį finansavimą iš valstybės biudžeto per Kultūros paveldo departamentą nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos, atgaivinimo ir leidybos projektams. Taip pat NVO turi galimybę teikti paraiškas gauti ES SF finansavimą e-rinkodaros projektams.

Tikimasi, kad **rinkodaros priemonių inovatyvumą** turėtų paskatinti ES investicijų priemonė 05.4.1-LVPA-K-808 *Prioritetinių turizmo plėtros regionų e-rinkodara*.

Taip pat paminėtina, kad aukščiau aptartos turizmo infrastruktūros plėtrą finansuojančios priemonės ir programos dažniausiai numato galimybę ar net reikalauja vykdyti ir tam tikras rinkodaros priemones.

3.2.1.2. *Intervencijų rinkinio vertinimas ir pasiūlymai dėl jo optimizavimo*

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.1.2 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Aukščiau identifikuotos valstybės intervencijos yra tinkamos turizmo VPS tikslų siekimui, tačiau daugumos uždavinių atžvilgiu intervencijos yra nepakankamos tiek savo pobūdžiu, tiek apimtimi. Visų pirma, kaip konstatuota esamos situacijos analizėje, kol kas labai trūksta bendros šalies žinomumo ir įvaizdžio strategijos bei atitinkamos veiklos koordinavimo tarp atskirų institucijų. Tą atspindi ir Lietuvos vertinimas KTKI indekse pagal rinkodaros ir prekės ženklo sklaidos efektyvumą pritraukiant turistus: 2013–2017 m. Lietuva užėmė 113–114 vietas iš 136 šalių (dačiau žr. 1.2.3 dalyje).

Kita problema, kad renkama turizmo statistika dėl didelio atsilikimo laike (iki 2 metų) ir metodikos netikslumo mažai prisideda prie rinkodaros planavimo. Rinkos tyrimai šalies mastu vykdomi per retai, o turistų vykimo vietų lygmeniu – beveik visai nevykdomi.

Viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimui toli gražu neužtenka susitikti bendruose verslo renginiuose. Netiesioginė (per kultūros paveldą) ir ypatingai mažų sumų parama (apie 2–3 tūkst. Eur vienam projektui) neįgalina vietos bendruomenių imtis pakankamai svarbaus vaidmens vietovių lygmens turizmo rinkodaroje.

E-rinkodaros priemonė dėl jai numatyto pakankamai didelio finansavimo turi didelį potencialą paskatinti inovatyvių metodų taikymą rinkodaroje, tačiau ar jis bus realizuotas kol kas anksti spręsti, kadangi projektai tik praddami įgyvendinti.

Perteklinių intervencijų nenustatyta, o esamą intervencijų rinkinį siūloma papildyti šiomis intervencijomis: šalies žinomumo ir įvaizdžio koordinuotu strateginiu planavimu, vykdymu ir stebėseną; turizmo statistikos rinkimo metodikos atnaujinimu, pasitelkiant šiuolaikines telekomunikacines technologijas ir Big Data⁵⁶; didesniu kiekiu ir įvairesniais rinkos tyrimai tiek šalies mastu, tiek ir turistų vykimo vietų lygmeniu; proaktyviais veiksmais ir naujais formatais, siekiant realiai, o ne tik formaliai, įtraukti privatų verslą, verslo asociacijas bei vietos bendruomenes į turizmo

---

⁵⁶ Mobiliojo ryšio tinklų ir Big Data galimybes operatyviam turizmo statistikos duomenų rinkimui puikiai pademonstravo Giedrės Šadeikaitės ir Viktorijos Folk kartu su VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ įgyvendintas projektas Šaltinis <http://kurkl.lt/projektai/darniojo-turizmo-rodikliai/>, žiūrėta 2019-04-02.

rinkodaros sprendimų priėmimą ir įgyvendinimą, pvz., skatinant arba nustatant reikalavimą steigti turistų vykimo vietų, regionų ir visos šalies lygmens valdymo organizacijas (angl. *Destination Management Organization, DMO*)⁵⁷, kuriose pusę akcijų valdytų privatus verslas⁵⁸. Dar viena galimybė įtraukti į turizmo rinkodarą bendruomenes ir kitas suinteresuotas šalis – kultūros keliai.⁵⁹

Vertinant dabartinių intervencijų tarpusavio suderinamumą, galima daryti išvadą, kad jos vienos kitoms neprieštarauja ir vienos kitas papildo. Dažnu atveju tos pačios priemonės prisideda prie kelių uždavinių įgyvendinimo (žr. 20 lentelę). Reguliavimo ir finansavimo taikymo atveju, siekiant to paties uždavinio, nenustatyta, tačiau nustatytas reguliavimo ir paslaugos teikimo derinimas – statistikos departamentas analizuoja statistinius duomenis, kuriuos reguliavimo pagrindu surenka iš turizmo paslaugų teikėjų.

Didžiausia besidubliuojančių intervencijų tikimybė yra susijusi su tuo, kad už šalies žinomumą ir įvaizdį užsienyje yra atsakingos kelios organizacijos, kurių veikla tarpusavyje vis dar per mažai koordinuojama.

Didžiausią efektą, sprendžiant Lietuvos žinomumo, įvaizdžio ir rinkodaros problemas, turi finansinės intervencijos, o pagal šaltinius – tos, kurios skiria didesnę finansavimą, būtent ES SF. Tuo tarpu valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšos ir privataus sektoriaus indėlis, palyginus, yra labai maži. Su tuo susijęs vienas didžiausių iššūkių po 2020 m. – kaip bus užtikrintas šių veiklų efektyvus tęstinumas, reikšmingai sumažėjus ES SF finansavimui? Labiausiai tikėtinas scenarijus, kad, mažėjant finansinių intervencijų rinkodaros veikloms, verslas turės persiorientuoti iš finansavimo gavėjo į finansavimo teikėją per tiesioginį ar netiesioginį (per narystę asociacijose) dalyvavimą DMO ir/arba kituose viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo formatuose.

3.2.2. ES fondų investicijų vertinimas

3.2.2.1. Investicijų struktūra ir mastas

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.2.1 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Kaip minėta ES fondų investicijų indėlis įgyvendinant šį tikslą yra labai reikšmingas: didžiąja dalimi VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“ vykdoma rinkodaros veikla yra finansuojama iš ES investicijų veiksmų programos 05.4.1-LVPA-V-812 *Nacionalinių turizmo maršrutų, trasų ir produktų rinkodara bei turizmo ženklinimo infrastruktūros plėtra*. Kita priemonė, skirta šiam tikslui – 05.4.1-LVPA-K-808 *Prioritetinių turizmo plėtros regionų e-rinkodara*. Skirtingai nuo pirmosios ši priemonė yra nauja, todėl spręsti apie jos efektyvumą ir būtinumą kol kas nėra galimybių. Trečia priemonė, kuri teikia galimybes turizmo įmonėms, tačiau neapsiriboja tik šiuo ekonomikos sektoriumi – tai priemonė 03.2.1-LVPA-K-801 *Naujos galimybės LT*.

---

⁵⁷ Pasaulio turizmo organizacija apibrėžia DMO kaip „organizacijas, kurios yra atsakingos už atskirų turistų vykimo vietų vadybą ir/arba rinkodarą“ (World Tourism Organization, 2004. Survey of destination management organisations: Report April 2004. Madrid: WTO). Kai kurie autoriai papildomai priskiria DMO planavimo funkciją (Padurean, Loredana. 2010. Looking at Destination Governance Through Three Lenses. BEST EN, June 2010, Vienna, Austria) arba netgi apibūdina jas kaip „veidrodį visų su turistų vykimo vieta susijusių organizacinių klausimų“ (Beritelli, P. & Reinhold, S. (2010). Explaining Decisions for Change in Tourist Destinations: The garbage Can Model in Action. (in:) Managing Change in Tourism. International Tourism Research and Concepts ed. P. Keller & T. Bieger, Vol. 4, Berlin (pp. 137-150). Erich Schmidt). Visi šioje išnašoje cituoti pagal Borzyszkowski, Jacek. 2013. Legal forms of modern destination management organizations and their influence on the range of tasks and responsibilities. UTMS Journal of Economics 4 (3): 367–376.

⁵⁸ P vz. OECD (2018) pateikia kaip gerosios patirties pavyzdį Rumuniją, kuri neseniai priėmė įstatymą dėl nacionalinio, regioninio ir vietinio lygmens DMO, nustatant reikalavimą, kad ne mažiau kaip 50 proc. tokių organizacijų akcininkai būtų privatus verslas, taip pripažįstant, kad „integruotas ir visapusiškas turizmo sektorius gali būti plėtojamas ir valdomas tik per DMO su optimaliu visų veikiančių struktūrų įsitraukimu.“

⁵⁹ Kultūros kelių vystymo Lietuvoje koncepcijos projekte Kultūros kelias apibrėžiamas, kaip „kultūros, paveldo edukacijos ir turistinio bendradarbiavimo projektas, kuriuo siekiama sukurti ir populiarinti atskirą ar kelis maršrutus, kurie būtų grindžiami istoriniu kultūros keliu, kultūros reiškiniu, pasaulinės išskirtinės svarbos asmenybe ar procesu ir, kurie būtų reikšmingi puoselėjant supratimą ir pagarbą bendroms europinėms vertybėms“.

Lentelėje žemiau (žr. 21 lentelė) pateikiamas dabar vykdomų ES fondų finansuojamų priemonių, skirtų didinti Lietuvos žinomumą, stiprinti turistinį įvaizdį, didinti rinkodaros efektyvumą, rinkinys. **21 lentelė. ES fondų finansuojamų priemonių, skirtų didinti Lietuvos žinomumą, stiprinti turistinį įvaizdį, didinti rinkodaros efektyvumą, rinkinys**

Priemonės NR.	Priemonės pavadinimas	Programa	Skiriamas finansavimas (ES SF ir LR valstybės biudžeto), Eur
1 uždavinys: Sukurti ir koordinuoti įgyvendinti integruotą šalies žinomumo didinimo ir įvaizdžio strategiją; atnaujinti ir vykdyti Lietuvos turizmo rinkodaros planą.			
2 uždavinys: Kurti ir vystyti informacijos priemonės apie prioritетines turizmo rūšis pagal reikalingus atlikti vartotojų tyrimus bei rinkodaros ir komunikacijos planus (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis).			
6 uždavinys: Didinti rinkodaros priemonių inovatyvumą.			
05.4.1-LVPA-K-808	Prioritetinių turizmo plėtros regionų e-rinkodara	ES investicijų veiksmų programa	8 549 021,00
05.4.1-LVPA-V-812	Nacionalinių turizmo maršrutų, trasų ir produktų rinkodara bei turizmo ženklavimo infrastruktūros plėtra	ES investicijų veiksmų programa	10 221 884,00
4 uždavinys: Didinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą turizmo rinkodaros srityje (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)			
03.2.1-LVPA-K-801	Naujos galimybės LT	ES investicijų veiksmų programa	28 962 002,00 ⁶⁰

Šaltinis: sudaryta autorių pagal www.esinvesticijos.lt informaciją

3.2.2.2. Investicijų vertinimas ir pasiūlymai 2021–2027 m. laikotarpiui

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.2.2 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Visos šiuo metu vykdomos intervencijos (išskyrus „Naujos galimybės LT“ tipo finansavimo priemonės) turės būti tęsiamos, siekiant neprarasti konkurencingumo prieš kitas šalis. Tačiau po 2020 m. sumažėjus ES SF finansavimui, tai bus sudėtinga padaryti be didesnio ir solidaresnio kaštų pasidalinimo tarp valstybės, savivaldybių, turizmo verslo ir kitų naudos gavėjų. Vienas iš formatų, kaip būtų galima įtraukti į rinkodaros veiklą privatų verslą, tai turistų vykimo vietų vadybos organizacijų (DMO) steigimas vietiniu, regioniniu, o gal net ir šalies lygmeniu. DMO steigimas ne tik leistų pritraukti rinkodaros veiklai privačius finansavimo šaltinius, bet kartu su pastangomis didinti turizmo valdymo efektyvumą, paskatintų ir rinkodaros biudžeto efektyvesnę panaudojimą, kadangi rinkodaros sprendimai būtų labiau pagrįsti tyrimais, integruotu ir konsoliduotu plačiosios turizmo bendruomenės požiūriu.

Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pagal E-rinkodaros priemonę šiuo metu pradėtų įgyvendinti projektų vertinimui ir tęstinumui. Kadangi viena iš priemonės paskirčių – paskatinti ir „ištestuoti“ naujus kūrybinius sprendimus, būtų nepagrįsta tikėtis, kad visi šiuo metu pradėti vykdyti projektai pasiteisins. Tikėtina, kad dalis jų tikrai turės būti ir toliau tobulinami, papildomai plėtojami ar bent palaikomi tame pačiame lygmenyje. Neužtikrinus bent dalies sėkmingiausių e-rinkodarinių sprendimų tęstinumo, šiuo metu investuojamos lėšos būtų panaudotos neracionaliai ir netvariai.

⁶⁰ Bendra subsidijų suma visų verslo šakų pavienių MVĮ ir jų produkcijos pristatymui užsienyje vykstančiose tarptautinėse parodose ir grupiniams MVĮ ir jų produkcijos pristatymams užsienyje ir (ar) Lietuvoje vykstančiose tarptautinėse parodose, mugėse ir verslo misijose.

3.3. INTERVENCIJOS, SKIRTOS DIDINTI TURIZMO VALDYMO EFEKTYVUMĄ (3 TIKSLAS)

3.3.1. Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas

3.3.1.1. Intervencijų struktūra

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.1.1 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Lentelėje žemiau (žr. 22 lentelę) pateikiamas dabar vykdomų intervencijų, skirtų didinti turizmo valdymo efektyvumą, rinkinys ir nustatomas intervencijų tipas. Remiantis intervencijų logika, intervencijos grupuojamos pagal uždavinius.

22 lentelė. Intervencijų, skirtų didinti turizmo valdymo efektyvumą, rinkinys

Intervencija	Tipas
1 uždavinys: Parengti ir Seime patvirtinti Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją	
Seimas nustato turizmo plėtros politikos kryptis, tvirtindamas Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją; Vyriausybė parengia Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją; EIMIN atlieka strateginį Lietuvos turizmo veiklos planavimą, formuoja valstybės politiką turizmo srityje ir organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą (LR Turizmo įstatymo 36 ir 37 str.)	Reguliavimas
2 uždavinys: Didinti tarpinstitucinį ir tarpregioninį bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą	
Patvirtintoje Turizmo tarybos sudėtyje yra EIMIN, KM, AM, SUMIN, SAM, URM, ŽŪM ir joms pavaldžių institucijų, turizmo verslo asociacijų bei su turizmu susijusių NVO atstovai	Reguliavimas Paslaugų teikimas
Regionų turizmo tarybų veikla (pvz. Klaipėdos regiono turizmo taryba)	Reguliavimas Paslaugų teikimas
3 uždavinys: Diegti ir plėtoti turistų vykimo vietų valdymo planų rengimo praktiką (skatinimo priemonėmis arba nustatant privalomumą)	
Savivaldybių turizmo plėtros priemonės nustatomos savivaldybių strateginio planavimo dokumentuose (LR Turizmo įstatymo 40 str.)	Reguliavimas
4 uždavinys: Didinti darnios plėtros principų supratimą ir skatinti jų praktinį taikymą turizmo planavime, vykdyme ir stebėsenoje	
Savivaldybių dalyvavimas Mėlynosios vėliavos programoje	Reguliavimas Paslaugų teikimas
Visuomenės informavimas ir švietimas apie aplinką ir darnų vystymąsi, aplinkosauginių-rekreatyviųjų objektų tvarkymas ir priežiūra, saugomų teritorijų tvarkymas ir pritaikymas lankymui.	Finansavimas (ES SF) Paslaugų teikimas
Konkursai ir apdovanojimai, pvz. patrauklios Europos turistinės vietovės (EDEN) rinkimai, darniojo turizmo konkursas	Paslaugų teikimas
EIMIN konsultacijos ir rekomendacijos darnaus turizmo principų taikymo klausimais (pvz., parengtos LR darniojo turizmo plėtros gairės)	Paslaugų teikimas
5 uždavinys: Skatinti inovacijų kultūrą bei kaitos vadybą turizmo valdyme viešajame ir privačiame sektoriuose	
Konsultacinės paslaugos verslui: <ul style="list-style-type: none"> Subsidijos verslo konsultacijoms (pvz. „Verslo konsultantas LT“, „Expo konsultantas LT“); Valdžios institucijų teikiamos konsultacijos (pvz. Versli Lietuva konsultacijos). 	Finansavimas (ES SF) Paslaugų teikimas
<i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Verslo VPS ataskaitoje</i>	
Mokestinės lengvatos: <ul style="list-style-type: none"> Apmokestinamojo pelno mažinimas vykdant investicinius projektus ir investuojant į technologinį atsinaujinimą; Apmokestinamojo pelno mažinimas dėl MTEP darbų sąnaudų; Pelno mokesčio lengvatos išradimų komercializavimui. 	Reguliavimas
<i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Verslo VPS ataskaitoje</i>	
Parama verslo procesams ir netechnologinėms inovacijoms versle:	Finansavimas (ES SF)

<ul style="list-style-type: none"> Subsidijos verslo procesų tobulinimui, naujų kūrimui ir netechnologinėms inovacijoms („Procesas LT“, „Eco-inovacijos LT“, „E-verslas LT“, „Inovaciniai čekiai“); Paskolos, garantijos, dalinis palūkanų kompensavimas (pvz. „Atviras kreditų fondas“, individualios garantijos, portfelinės garantijos); Savivaldybių teikiamas dalinis palūkanų kompensavimas. 	Finansavimas
<i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Verslo VPS ataskaitoje</i>	
Parama technologijų modernizavimui ir technologinių inovacijų diegimui versle: <ul style="list-style-type: none"> Subsidijos technologijų modernizavimui ir technologinių inovacijų diegimui versle („Regio Invest LT+“, „Eco-inovacijos LT+“); Paskolos ir garantijos (pvz. „Atviras kreditų fondas“, „Invest FP“, individualios garantijos, portfelinės garantijos); Savivaldybių teikiamas dalinis palūkanų kompensavimas. 	Finansavimas (ES SF) Finansavimas
<i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Verslo VPS ataskaitoje</i>	
Parama verslo MTEPI veiklų vykdymui, verslo bendradarbiavimui su mokslininkais, parama klasterių plėtrai (2014–2020 ES fondų investicijų veiksmų 1 prioriteto programos).	Finansavimas (ES SF)
<i>Pastaba: intervencijos analizuojamos MTI VPS ataskaitoje</i>	
Investicijos į visuomenės poreikius atitinkantį ir pažangų viešąjį valdymą (2014–2020 ES fondų investicijų veiksmų 10 prioriteto programos)	Finansavimas (ES SF)
6 uždavinys: Vykdyti trūkštamus tyrimus ir statistinių duomenų rinkimą prieš tai nustčius tokių tyrimų ir duomenų poreikį turizmo planavimui šalies, regionų ir turistų vykimo vietų lygmenimis	
Statistikos departamento renkami ir apibendrinami statistiniai duomenys bei atliekami kiti tyrimai	Paslaugų teikimas
Apgyvandinimo įstaigoms nustatyta prievolė teikti statistinius duomenis apie jų veiklą	Reguliavimas
EIMIN, KM, VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“ ir savivaldybių užsakomi tyrimai	Finansavimas
7 uždavinys: Didinti ir skatinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą turizmo valdyme (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	
Nuostata, kad ne mažiau kaip pusę Turizmo tarybos narių turi sudaryti asociacijų ar organizacijų deleguoti atstovai	Reguliavimas
8 uždavinys: Didinti bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įsitraukimą į turizmo planavimą, vykdymą ir stebėseną (šalies, regionų ir atskirų turistų vykimo vietų lygmenimis)	
Regionų turizmo tarybų veikla (pvz. Klaipėdos regiono turizmo taryba)	Paslaugų teikimas

Pirmasis uždavinys – **parengti ir Seime patvirtinti Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją** – tuo pačiu yra ir veiksmų, kuriuos reglamentuoja LR Turizmo įstatymas, visuma (reguliavimas).

Tarpinstitucinio ir tarpregioninio bendradarbiavimo bei veiklos koordinavimo, bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įsitraukimo į turizmo planavimą, vykdymą ir stebėseną siekiama sudarant Lietuvos ir kai kurių atskirų regionų turizmo tarybas, laikantis nuostatos, kad tarybos sudėtyje būtų įvairių, su turizmu susijusių institucijų ir turizmo verslo atstovų (reguliavimas ir paslaugų teikimas). **Viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą** turėtų garantuoti Turizmo įstatymo 41 straipsnio nuostata, kad ne mažiau kaip pusę Turizmo tarybos narių turi sudaryti asociacijų ar organizacijų deleguoti atstovai (reguliavimas).

Turistų vykimo vietų valdymo planų rengimo praktiką iš dalies atstoja tai, kad, vadovaujantis Turizmo įstatymo 40 str., savivaldybių turizmo plėtros priemonės nustatomos savivaldybių strateginio planavimo dokumentuose (reguliavimas).

Darnios plėtros principų supratimas didinamas ir jų praktinis taikymas turizme skatinamas rengiant metodines rekomendacijas (pvz. Darnaus turizmo plėtros gairės), teikiant konsultacijas, organizuojant konkursus ir apdovanojimus, vykdant visuomenės informavimą ir švietimą apie aplinką ir darnų vystymąsi (paslaugų teikimas), dalyvaujant Mėlynosios vėliavos ir EDEN programose (paslaugų teikimas, reguliavimas) bei tvarkant ir pritaikant lankymui aplinkosauginius-rekreacinius objektus ir saugomas teritorijas (finansavimas).

Inovacijų kultūros ir kaitos vadybai turizmo valdyme skatinti viešajame ir privačiame sektoriuose identifikuota eilė verslui teikiamų konsultacinių paslaugų (paslaugų teikimas),

negražinamų subsidijų (finansavimas), mokestinių lengvatų (reguliavimas). Taip pat numatyta investuoti nemažai ES SF lėšų į visuomenės poreikius atitinkantį ir pažangų viešąjį valdymą (finansavimas).

Už statistinių duomenų rinkimą atsako Statistikos departamentas (paslaugų teikimas), kuriam duomenis teikti yra įpareigosotos apgyvendinimo įstaigos ir kiti ūkio subjektai (reguliavimas). EIMIN, KM, VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“ ir savivaldybių užsakymu vykdomi **tyrimai**, pasitarnauja turizmo planavimui (finansavimas).

3.3.1.2. Intervencijų rinkinio vertinimas ir pasiūlymai dėl jo optimizavimo

---

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.1.2 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Aukščiau identifikuotos valstybės intervencijos iš dalies yra tinkamos turizmo VPS tikslų siekimui, tačiau daugumos uždavinių atžvilgiu dabartinės intervencijos yra nepakankamos. Visų pirma, nauja Turizmo įstatymo redakcija, priimta praėjusių metų liepos 17 d. nustato, kad Vyriausybė parengia, o Seimas patvirtina Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją tačiau iki šiol strategija nepradėta rengti.

Antra, kaip rodo patirtis, nepakanka tik suformuoti turizmo tarybas (šalies ir apskričių lygmeniu) tam, kad būtų užtikrintas tarpinstitucinis ir tarpregioninis bendradarbiavimas, veiklos koordinavimas bei privataus verslo, bendruomenių ir kitų suinteresuotų šalių įtraukimas į turizmo planavimą, vykdymą ir stebėseną. Tam reikia proaktyvių ir ne tokių formalių veiksmų. Be to, pastebėta, kad dabartinėje Lietuvos turizmo tarybos sudėtyje nėra VRM (atsakinga už regioninę politiką), ŠMSM (atsakinga už profesinį mokymą, turizmo srities aukštojo mokslo studijų programas, sveikos gyvensenos ugdymą bei profesionalų sportą ir su tuo susijusias turizmo galimybes) ir SADM (atsako už darbo sąlygas ir socialinę įtrauktį) atstovų.⁶¹

Trečia, bendri ir gana inertiški strateginio planavimo dokumentai negali atstoti išsamių, praktiškų ir nuolat atnaujinamų turistų vykimo vietų valdymo planų.

Ketvirta, šiuo metu vykdomos priemonės, skirtos darnios plėtros principų supratimui didinti ir jų taikymui praktikoje skatinti yra fragmentiškos ir be aktyvesnio privataus turizmo verslo įsitraukimo (pvz., paslaugų sertifikavimas vyksta labai vangiai). Be to, lyderystė šioje srityje patikėta Aplinkos ministerijai, todėl akcentuojama tik vienas darnaus vystymosi aspektas – aplinkosauga.

Penkta, kaip jau anksčiau buvo minėta, turizmo statistinių duomenų analizė, šiuo metu stipriai vėluoja ir turi daug metodologinių spragų, o turizmo srities tyrimai beveik nėra vykdomi: EIMIN internetinėje svetainėje Turizmo veiklos srityje skiltyje „Analizės, tyrimai, studijos“ naujausias skelbiamas dokumentas – 2013 m. atlikto Europos Sąjungos paramos poveikio Lietuvos turizmo sektoriui ir plėtros galimybių vertinimo ataskaita (Ernst & Young Baltic), o absoliuti dauguma kitų ten skelbiamų tyrimų yra iš 2006–2008 m. laikotarpio.

Galiausiai, nors šiuo metu vykdomos net kelios priemonės verslo inovatyvumui skatinti, nėra duomenų, koku mastu šiomis galimybėmis pasinaudoja turizmo sektoriuje veikiančios įmonės. Dėl tos pačios priežasties sunku spręsti ir apie viešojo valdymo pažangai skirtų priemonių tiesioginį poveikį turizmui.

Toks ilgas trūkumų sąrašas koreliuoja su Lietuvos įvertinimu pagal KTKI subindeksą „Kelionių ir turizmo prioretizavimas“, kur fiksuotas reitingo smukimas per 6 pozicijas – iš 85 vietos 2015 m. į 91 vietą 2017 m. (daugiau žr. dalyje 1.2.1).

Aukščiau nustatytos spragos indikuoja, kad trūksta šių intervencijų: parengti Lietuvos turizmo plėtros ilgalaikę strategiją ir patvirtinti ją Seime; papildyti Lietuvos turizmo tarybos sudėtį VRM ir ŠMSM atstovais; imtis proaktyvių veiksmų ir taikyti naujas formas, siekiant realiai, o ne tik formaliai, įtraukti

---

⁶¹ Šaltinis: LR ūkio ministro 2015 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. 4-651 Dėl Turizmo tarybos sudėties patvirtinimo (2018-08-22 redakcija).

privatų verslą, verslo asociacijas bei vietos bendruomenes į turizmo planavimą ir įgyvendinimo stebėseną, pvz., skatinant arba nustatant reikalavimą steigti turistų vykimo vietų, regionų ir visos šalies lygmens valdymo organizacijas (angl. *Destination Management Organization, DMO*) (daugiau žr. 3.2.1.2 dalyje); įdiegti turistų vykimo vietų valdymo planų rengimo praktiką (skatinimo priemonėmis arba nustatant privalomumą); tobulinti turizmo statistikos rinkimo metodiką, rinkti duomenis pagal naujus rodiklius⁶²; vykdyti daugiau ir įvairesnių turizmo (pvz. kurortologijos, verslo kelionių) tyrimų ir didinti jais remiantis priimamų sprendimų skaičių. Siekiant geresnio darnaus turizmo principų supratimo ir taikymo praktikoje siūlytume taikyti intervencijas, kurios paskatintų domėjimąsi ir apsikeitimą gerąja patirtimi (pvz., mokomosios kelionės, gerai suplanuotos viešinio kampanijos, šios srities geriausių lektorių paskaitos, šios srities turizmo verslo lyderių identifikavimas ir įvertinimas). Taip pat būtina sustiprinti ekonominio gyvybingumo ir socialinio teisingumo aspektus, papildomai į šio uždavinio veiklas įsitraukiant EIMIN, VRM ir SADM. Siekiant padidinti darnaus turizmo principų praktinį taikomumą, siūlytume labiau akcentuoti darniam turizmui artimą atsakingo turizmo (angl. *Responsible Tourism*) prieigą (daugiau žr. 1.1 dalyje).

Intervencijų tarpusavio nesuderinamumo atvejų nenustatyta.

Reguliavimo ir finansavimo taikymo atvejų nustatyta siekiant uždavinio – skatinti inovacijų kultūrą bei kaitos vadybą turizmo valdyme viešajame ir privačiame sektoriuose: įmonės, investuojančios į technologinį atsinaujinimą, gali pretenduoti į negražinamą subsidiją ir tikėtis mokestinių lengvatų.

Didžiausia besidubliuojančių intervencijų tikimybė yra susijusi su uždaviniu skatinti inovacijas versle, kadangi, viena vertus, tam yra skirta nemažai ES investicijų priemonių, o kita vertus – savivaldybės papildomai taiko dalinį palūkanų kompensavimą.

Neturint pakankamai duomenų apie tai, kokį tiesioginį ir netiesioginį poveikį turizmo sektoriui daro priemonės, skirtos verslo inovatyvumui ir viešojo valdymo pažangai skatinti, sunku spręsti apie jų efektyvumą siekiant tikslo didinti turizmo valdymo efektyvumą. Todėl manytume, kad didžiausią efektą duoda visuomenės informavimas ir švietimas apie aplinką ir darnų vystymąsi, aplinkosauginių-rekreacinių objektų tvarkymas ir priežiūra, saugomų teritorijų tvarkymas ir pritaikymas lankymui. Tuo tarpu visų kitų šiuo metu vykdomų intervencijų efektas yra minimalus.

3.3.2. ES fondų investicijų vertinimas

3.3.2.1. Investicijų struktūra ir mastas

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.2.1 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

ES fondų investicijų indėlis įgyvendinant šį tikslą yra pakankamai reikšmingas. Šiuo metu yra vykdomos net kelios priemonės verslo inovatyvumui ir viešojo valdymo pažangos skatinimui. Tačiau jos yra bendresnio pobūdžio ir be papildomų duomenų analizės nėra galimybės įvertinti šių priemonių tiesioginį poveikį turizmo valdymo efektyvumo didinimui. Netiesiogiai prie šio tikslo, o konkrečiau prie uždavinio didinti darnios plėtros principų supratimą ir taikymą turizmo planavime, vykdyme ir stebėsenoje prisideda dvi Aplinkos projektų valdymo agentūros administruojamos priemonės – 05.4.1-APVA-V-016 *Saugomų teritorijų ir valstybinės reikšmės parkų tvarkymas, pritaikymas lankymui* ir 05.4.1-APVA-V-017 *Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginių-rekreacinių objektų tvarkymas*.

Lentelėje žemiau (žr. 23 lentelė) pateikiamas dabar vykdomų ES fondų finansuojamų priemonių, skirtų didinti turizmo valdymo efektyvumą, rinkinys.

---

⁶² Konkrečius darnaus turizmo rodiklius pasiūlė Giedrė Šadeikaitė ir Viktorija Folk, kartu su VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ įgyvendinusios to paties pavadinimo projektą. Šaltinis <http://kurklt.lt/projektai/darniojo-turizmo-rodikliai/>, žiūrėta 2019-04-02.

23 lentelė. ES fondų finansuojamų priemonių, skirtų didinti turizmo valdymo efektyvumą, rinkinys

Priemonės NR.	Priemonės pavadinimas	Fondas / Programa	Skiriamas finansavimas (ES SF ir LR valstybės biudžeto), Eur
4 uždavinys: Didinti darnios plėtros principų supratimą ir skatinti jų praktinį taikymą turizmo planavime, vykdyme ir stebėsenoje			
05.4.1-APVA-V-016	Saugomų teritorijų ir valstybinės reikšmės parkų tvarkymas, pritaikymas lankymui	ES investicijų veiksmų programa	46 636 190,00
05.4.1-APVA-V-017	Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginių–rekreacinių objektų tvarkymas	ES investicijų veiksmų programa	33 050 273,00
5 uždavinys: Skatinti inovacijų kultūrą bei kaitos vadybą turizmo valdyme viešajame ir privačiame sektoriuose			
03.1.1-IVG-T-819	Verslo konsultantas LT	ES investicijų veiksmų programa	6 000 000,00
03.2.1-IVG-T-825	Expo konsultantas LT	ES investicijų veiksmų programa	5 584 801,00
03.3.1-LVPA-K-820	Procesas LT	ES investicijų veiksmų programa	932 198,00
03.3.2-LVPA-K-832	Eco-inovacijos LT	ES investicijų veiksmų programa	4 344 300,00
03.3.1-LVPA-K-806	E-verslas LT	ES investicijų veiksmų programa	4 960 747,00
01.2.1-MITA-K-824	Inovaciniai čekiai	ES investicijų veiksmų programa	1 100 000,00
03.3.1-LVPA-K-803	Regio Invest LT+	ES investicijų veiksmų programa	72 010 406,00
03.3.2-LVPA-K-837	Eco-inovacijos LT+	ES investicijų veiksmų programa	86 886 005,00
03.3.1-FM-F-818	Invest FP	ES investicijų veiksmų programa	47 760 000,00
	Parama verslo MTEPI veiklų vykdymui, verslo bendradarbiavimui su mokslininkais, parama klasterių plėtrai (1 prioritetas 2014-2020 ESI fondų veiksmų programoje) Pastaba: intervencijos analizuojamos MTI VPS ataskaitoje	ES investicijų veiksmų programa	
10.1.2-ESFA-V-915	Viešojo valdymo institucijų atvirumo didinimas ir visuomenės įtraukimo į viešojo valdymo procesus skatinimas	ES investicijų veiksmų programa	3 067 500,00
10.1.1-ESFA-V-912	Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas	ES investicijų veiksmų programa	51 041 271,00
10.1.5-ESFA-V-924	Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų dirbančiųjų strateginių kompetencijų centralizuotas stiprinimas	ES investicijų veiksmų programa	4 344 300,00

Šaltinis: sudaryta autorių pagal www.esinvesticijos.lt informaciją

3.3.2.2. Investicijų vertinimas ir pasiūlymai 2021–2027 m. laikotarpiui

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.2.2 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Investicijų poreikis turizmo valdymo efektyvumo didinimo tikslui nėra skaičiuotas, todėl nėra galimybių pateikti tyrimais pagrįstą vertinimą, ar ES SF lėšų pakanka siekiant valstybės tikslų. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad verslo ir viešojo sektoriaus valdymo efektyvumas yra nuolatinis tikslas,

tikėtina, kad poreikis tęsti šiuo metu vykdomas finansines intervencijas ES SF lėšomis išliks ir po 2020 m. Neabejotinai išliks poreikis didinti darnios plėtros principų supratimą ir skatinti jų praktinį taikymą. Tačiau skirtingai nei 2014–2020 m. laikotarpiu, atitinkamų priemonių infrastruktūriniai komponentai galėtų sumažėti arba jų išvis nelikti, o šalia aplinkosauginio švietimo uždavinių papildomai turėtų būti skiriamas deramas dėmesys ir supratimo didinimui apie kitus darnaus vystymosi aspektus – ekonominį gyvybingumą ir socialinį teisingumą.

Kaip minėta, trūksta duomenų apie tai, kaip bendrai verslo inovatyvumo didinimui skirtos ES investicijos paveikė turizmo sektorių, tačiau remiantis negilia sprendimų, skirti paramą pagal atitinkamas priemones, apžvalga, galima daryti prielaidą, kad turizmo rinkoje dalyvaujančios paslaugų įmonės nebuvo tarp aktyviausiai pasinaudojusių šiomis subsidijomis. Todėl išanalizavus 2014–2020 m. laikotarpio patirtį reikėtų spręsti, kaip pagerinti turizmo įmonių prieigą prie verslo inovacijoms skirtų ES investicijų priemonių.

Taip pat rekomenduotina numatyti galimybę ES SF lėšomis prisidėti prie naujų turizmo planavimo, valdymo ir stebėsenos praktikų, pvz., turistų vykimo vietų valdymo planų rengimo, turistų vykimo vietų vadybos organizacijų steigimo, o taip pat – finansuoti inovatyvių statistinės analizės metodų taikymą, siekiant sustiprinti įrodymais pagrįstą turizmo politiką ir valdymą.

3.4. INTERVENCIJOS, SKIRTOS DIDINTI DARBUOTOJŲ MOTYVACIJĄ IR PASIRENGIMĄ DARBUI (4 TIKSLAS)

3.4.1. Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas

3.4.1.1. Intervencijų struktūra

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.1.1 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Lentelėje žemiau (žr. 24 lentelę) pateikiamas dabar vykdomų intervencijų, skirtų didinti darbuotojų motyvaciją ir pasirengimą darbui, rinkinys ir nustatomas intervencijų tipas. Remiantis intervencijų logika, intervencijos grupuojamos pagal uždavinius.

24 lentelė. Intervencijų, skirtų didinti darbuotojų motyvaciją ir pasirengimą darbui, rinkinys

Intervencija	Tipas
1 uždavinys: Užtikrinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį turizmo sektoriaus poreikiams	
Dirbančiųjų ir bedarbių kompetencijos didinimas ir perkvalifikavimas: <ul style="list-style-type: none"> Įmonių darbuotojų kvalifikacijos kėlimas: mokymai, stažuotės, pameistrystė; Profesinis mokymas užimtiems asmenims (SADM/ Užimtumo tarnyba); Profesinis mokymas bedarbiams; Subsidijos darbuotojų mokymui (pvz. Kompetencijų vaučeris). Pastaba: intervencijos analizuojamos Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ir Verslo VPS ataskaitose	Finansavimas (ES SF)
Profesinis orientavimas: <ul style="list-style-type: none"> Švietimo sistemoje – karjeros orientavimą vykdo bendrojo lavinimo, profesinio ir aukštojo mokslo įstaigos; Užimtumo/ darbo rinkos sistemoje – profesinį orientavimą vykdo Užimtumo tarnyba, teikdama informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo paslaugas. Pastaba: intervencijos analizuojamos Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje	Paslaugų teikimas, finansavimas (biudžetas, ES SF)
2 uždavinys: Didinti jaunų darbuotojų motyvaciją	
Labiausiai nutolusių asmenų integracijos į darbo rinką paslaugos (pažeidžiamų grupių, įskaitant jaunimą): <ul style="list-style-type: none"> Asmens poreikių vertinimas, socialinių ir darbinių įgūdžių ugdyimas, 	Finansavimas (ES SF)

<p>palaikymas bei atkūrimas;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Motyvavimas aktyvinimo, psichologinės paslaugos; • Profesinis orientavimas, informavimas, konsultavimas; • Bendrųjų įgūdžių ugdymas ir profesinis mokymas; • Tarpininkavimas • Kt. individualius poreikius tenkinančios paslaugos. <p><i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje</i></p>	
<p>Verslumo skatinimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verslumo skatinimo renginiai (suaugusiems) (pvz. Versli Lietuva renginiai); • Verslumo projektai (mokiniam). <p><i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Verslo VPS ir Šveitimo VPS ataskaitose</i></p>	Paslaugų teikimas
3 uždavinys: Gerinti darbo vietų turizme kokybę ir karjeros galimybes	
<p>Verslumo skatinimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parama verslo pradžiai; • Darbo užmokesčio dalies kompensavimas. <p><i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje</i></p>	Finansavimas (paskolos, subsidijos) (ES SF)
<p>Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parama mokymuisi; • Remiamasis įdarbinimas; • Parama judumui; • Savarankiško užimtumo rėmimas; • Darbo vietų steigimo subsidijavimas; • Vietinės užimtumo iniciatyvos; • Profesinė rehabilitacija. <p><i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje</i></p>	Reguliavimas, finansavimas (Užimtumo fondas ir ES SF)
4 uždavinys: Mažinti darbo vietų sezoniškumo poveikį	
<p>Darbo rinkos paslaugos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laisvų darbo vietų ir darbo ieškančių asmenų registravimas; • Informavimas; • Konsultavimas; • Įsidarbinimo galimybių vertinimas; • Tarpininkavimas įdarbinant; • Individualios užimtumo veiklos planavimas <p><i>Pastaba: intervencijos analizuojamos Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje</i></p>	Paslaugų teikimas

Užtikrinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį turizmo sektoriaus poreikiams padeda tos pačios kaip ir kitiems sektoriams taikomos intervencijos: dirbančiųjų ir bedarbių kompetencijos didinimas ir perkvalifikavimas (finansavimas) bei profesinis orientavimas (paslaugų teikimas ir finansavimas).

Prie **jaunų darbuotojų motyvacijos didinimo** prisideda jaunimo integracijos į darbo rinką paslaugos ir verslumo skatinimas (paslaugų teikimas ir finansavimas).

Darbo vietų turizme kokybė ir karjeros galimybės gerinami verslumo skatinimo ir aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis (finansavimas, reguliavimas).

Darbo vietų sezoniškumo poveikį mažinti padeda įvairios darbo rinkos paslaugos (paslaugų teikimas).

3.4.1.2. Intervencijų rinkinio vertinimas ir pasiūlymai dėl jo optimizavimo

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.1.2 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Aukščiau identifikuotos valstybės intervencijos iš dalies yra tinkamos turizmo VPS tikslų siekimui, tačiau daugumos uždavinių atžvilgiu yra nepakankamos. Nepaisant to, kad yra sukurtas pakankamai

platus kompetencijos didinimo ir perkvalifikavimo, profesinio orientavimo, verslumo skatinimo bei darbo rinkos paslaugų tinklas, turizmo VPS problemų medyje identifikuota nemotyvuotų ir nepasirengusių darbuotojų problema išlieka labai aktuali. Tą puikiai atspindi ir Kelionių ir turizmo konkurencingumo indeksas: nepaisant sparčiai augančio darbuotojų mokymų masto (2013 m. – 65 vieta, 2015 – 50 vieta, 2017 m. – 33 vieta). Paradoksalu, tačiau kvalifikuotų darbuotojų paieškos Lietuvoje sunkėja (pagal tai, kaip lengva surasti kvalifikuotų darbuotojų 2013 m. ir 2015 m. – 95 vieta, o 2017 m. – 109 vieta).

Bendras, su darbuotojų motyvacija ir profesiniu pasirengimu susijusių intervencijų vertinimas atliktas Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje. Priežastims, kodėl intervencijos neduoda siekiamo poveikio konkrečiai turizmo srityje, nustatyti būtų tikslinga atlikti atskirą sektorinį tyrimą.

Ekspertiniu vertinimu galima teigti, kad ypatingai trūksta intervencijų, kurios leistų operatyviai suteikti reikalingų praktinių įgūdžių pačioje darbo aplinkoje (pameistrystės), padėtų padidinti ir/arba atskleisti darbo svetingumo sektoriuje privalumus bei palengvintų galimybes darbdaviui ir darbuotojui surasti vieniems kitus, ypatingai sezoniniam darbui.

Intervencijų tarpusavio suderinamumo, reguliavimo ir finansavimo intervencijų taikymo, galimo dubliavimosi ir efektyvumo vertinimas pateikiamas Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje.

3.4.2. ES fondų investicijų vertinimas

3.4.2.1. Investicijų struktūra ir mastas

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.2.1 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

ES investicijų ir struktūros masto vertinimas atliktas Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje.

3.4.2.2. Investicijų vertinimas ir pasiūlymai 2021–2027 m. laikotarpiui

---

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.2.2 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Investicijų vertinimas atliktas ir pasiūlymai 2021–2027 m. laikotarpiui pateikti Užimtumo ir socialinės įtraukties VPS ataskaitoje.

3.5. INTERVENCIJOS, SKIRTOS GERINTI ŠALIES JUNGLUMĄ ORO TRANSPORTU (5 TIKSLAS)

3.5.1. Vykdomų intervencijų rinkinio vertinimas

3.5.1.1. Intervencijų struktūra

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.1.1 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Lentelėje žemiau (žr. 25 lentelę) pateikiamas dabar vykdomų intervencijų, skirtų gerinti šalies junglumą oro transportu, rinkinys ir nustatomas intervencijų tipas. Remiantis intervencijų logika, intervencijos grupuojamos pagal uždavinius.

25 lentelė. Intervencijų, skirtų gerinti šalies junglumą oro transportu, rinkinys

Intervencija	Tipas
1 uždavinys: Parengti ir taikyti veiksmingą oro transporto maršrutų plėtros schemą.	
VĮ „Lietuvos oro uostai“ taikoma naujų maršrutų skatinimo programa, kuria siekiama pasidalinti riziką, susijusią su naujo maršruto atidarymu, tarp oro bendrovės ir oro uosto. <i>Pastaba: intervencija analizuojama Transporto VPS ataskaitoje.</i>	Finansavimas

Nustatyta viena intervencija, skirta vieninteliame šio tikslo uždaviniui – parengti ir taikyti veiksmingą oro transporto maršrutų plėtros schemą: VĮ „Lietuvos oro uostai“ taiko naujų maršrutų skatinimo programą, kuria siekiama pasidalinti riziką, susijusią su naujo maršruto atidarymu, tarp oro bendrovės ir oro uosto.

3.5.1.2. Intervencijų rinkinio vertinimas ir pasiūlymai dėl jo optimizavimo

---

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.1.2 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Žr. Transporto VPS ataskaitą.

3.5.2. ES fondų investicijų vertinimas

3.5.2.1. Investicijų struktūra ir mastas

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.2.1 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Žr. Transporto VPS ataskaitą.

3.5.2.2. Investicijų vertinimas ir pasiūlymai 2021–2027 m. laikotarpiui

---

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal 3.1.2.2 poskyryje nurodytus vertinimo klausimus.

Žr. Transporto VPS ataskaitą.

3.6. PASIŪLYMAI DĖL PRIKLAUSOMYBĖS NUO ES SF FINANSAVIMO MAŽINIMO 2021–2027 M. LAIKOTAPRIU

Šiame poskyryje pateikiama analizė pagal šiuos vertinimo klausimus:

TS 9.3.5. Kokie būtų svarbiausi kriterijai 2020–2027 m. prioritetizuojant ir pasirenkant viešosios politikos sritis ir konkrečias investicijas finansuoti iš ES SF? Kokios turėtų būti priklausomybės nuo ES SF mažinimo kryptys kiekvienoje iš vertinimo objekte nurodytų viešosios politikos sričių?

TS 9.3.6. Kokios išorinės sąlygos (reguliacinės ir kitos intervencijos), atsižvelgiant į Lietuvos ekonominę – socialinę situaciją, vykdomas reformas ir demografines tendencijas turėtų lydėti ES SF investicijas, kad jų poveikis būtų didžiausias (būtinose sąlygose)?

TS 9.3.7. Kuriose viešosios politikos srityse (detalizuoti pagal konkrečias investicijas) būtina tęsti ES SF finansavimą po 2021 m.? Kaip šios ES SF investicijos derėtų su kitais finansavimo šaltiniais, taip pat su kitomis valstybės ar ES intervencijomis, kad būtų užtikrintas maksimalus poveikis?

TS 9.3.8. Kuriose viešosios politikos srityse reikėtų atsisakyti ES SF investicijų po 2021 m.? Kokiomis kitomis valstybės ar ES intervencijomis, privačiu finansavimu ar vidiniais resursais (pagal pobūdį, finansavimo šaltinius ir formas) galima būtų pakeisti ES SF investicijas ir išlaikyti ekonomikos plėtrą bei socialinę gerovę?.

Paskutinį dešimtmetį Lietuvos turizmo sektorius demonstravo puikius rezultatus: užsienio turistų kelionių ir turistų nakvynių skaičius Lietuvos apgyvendinimo įstaigose augo sparčiau nei vidutiniškai ES ir EBPO šalyse; turizmo paslaugų vartojimo augimas pranoko lūkesčius ir pralenkė šalies BVP augimo tempą. Kita vertus, atsilikimas nuo ES ir EBPO šalių vidurkio pagal turizmo produkcijos dalį BVP, turizmo dalį paslaugų eksporte ir dirbančiųjų turizme dalį rodo, kad dar ne visas Lietuvos turistinis potencialas yra išnaudojamas. Kelionių ir turizmo konkurencingumo indekse Lietuva užima kuklią 56 vietą, žemiausią iš visų Šiaurės ir Baltijos regiono valstybių. Žemesnį nei kaimyninių šalių Lietuvos turizmo konkurencingumą lemia: 1) turizmo paslaugų infrastruktūros spragos; 2) nepakankamas junglumas oro transportu; 3) didėjantis kvalifikuotų darbuotojų trūkumas; 4) nepakankamas šalies žinomumas, silpnas turistinis įvaizdis ir neefektyvi rinkodara bei 5) neefektyvūs turizmo politika ir valdymas. Neturint daug pasaulio mastu išskirtinių gamtinių ir kultūrinių turizmo objektų ir neišsprendus aukščiau minėtų trūkumų, vienas iš nedaugelio realių konkurencinių pranašumų šiuo metu vis dar išlieka paslaugų kaina. Kita vertus, vis sparčiau pereinant į aukštesnių kaštų ekonomikos būvį, šis pranašumas nėra nei tvarus nei pageidautinas.

Atlikta analizė ir identifiкуotos problemos pagrindžia poreikį dalį ES SF lėšų 2021–2027 metais nukreipti turizmo konkurencingumo didinimui, mažinant infrastruktūros spragų ir kliūčių skaičių, didinant Lietuvos žinomumą ir stiprinant turistinį įvaizdį, didinant turizmo valdymo ir rinkodaros efektyvumą bei darbuotojų motyvaciją ir pasirengimą darbui bei gerinant šalies junglumą oro transportu. Kita vertus, mažėjant Lietuvai tenkančių ES SF investicijų apimtims, kyla poreikis ieškoti būdų mažinti turizmo sektoriaus priklausomybę nuo ES SF finansavimo.

Formuluojant pasiūlymus dėl galimybių mažinti intervencijų finansavimą ES SF lėšomis turizmo sričiai, remiamasi šiais pagrindiniais kriterijais (bendras kriterijų sąrašas taikomas visoms VPS):

- Problema, kurios sprendimui šiuo laikotarpiu skiriamas finansavimas, jau yra išspręsta arba neaktuali dėl išorinių pokyčių;
- Finansuojamos intervencijos nekuria laukto rezultato, nepasiteisino;
- Finansavimo intervencijas galima keisti reguliacinėmis (nustatant prievolę) arba skatinant teigiamus pokyčius komunikacinėmis priemonėmis (kurios irgi kainuoja, bet mažiau)
- Identifikuota galimybė sudaryti sąlygas privačiam finansavimui – taikant viešojo-privataus partnerystės principą, perleidžiant privatiems fondams, verslui ar asmenims.

Žemiau pateikiami konkretūs siūlymai priklausomybei nuo ES SF finansavimo mažinti:

1. Po kelis metus trukusių, palyginus, didelių **investicijų į turizmo infrastruktūrą**, ateityje dėmesį reikia sutelkti į sparčios plėtros metu atsiradusių **spragų ir vis dar išlikusių kliūčių šalinimą**, siekiant ne didesnio turizmo objektų ir paslaugų skaičiaus, bet didesnio jų prieinamumo ir geresnės vartotojų patirties („kompleksiškumo“). Įvertinus tai, kad iki šiol investicijos į turizmo infrastruktūrą sudarė didžiąją dalį ES SF lėšų, skiriamų turizmo sektoriui, investavimo į infrastruktūrą masto sumažinimas padėtų „atlaisvinti“ reikšmingą ES SF lėšų kiekį. Kita vertus, kategoriškas sprendimas visiškai atsisakyti finansuoti kultūros paveldo objektų restauravimą ar fizinės turizmo infrastruktūros projektus taip pat būtų ydingas, kadangi kai kuriose turistų vykimo vietose būtent tai ir gali būti ta vienintelė spraga, kuri ir stabdo turizmo vystymąsi toje vietovėje.

2. Turizmas plėtojamas konkrečiose turistų vykimo vietose, o bendras turizmo sektoriaus rezultatas priklauso nuo pažangos tose konkrečiose vietose. Esame pasiekę tokį raidos etapą, kai nebegali būti vieno bendro sprendimo, juo labiau – „nuleisto iš viršaus“, kuris maksimaliai atitiktų atskirų turistų vykimo vietų poreikį. Sprendimas „horizontaliai“ investuoti į paveldo objektų restauravimą arba kelio ženklų įrengimą nereikalavo „mikro“ lygmens matymo. Tuo tarpu daugelį realių spragų ir kliūčių galima nustatyti tik detalai susipažinus su konkrečia turistų vykimo vieta. Taigi, reikalingas vietinio lygmens problemų supratimas ir atitinkamai vietinio lygmens strateginiai ir taktiniai sprendimai toms problemoms spręsti. Tam reikalinga sukurti organizacinę struktūrą ir sprendimų priėmimo procesus, kurie padėtų turimas minimalias lėšas investuoti maksimaliai naudingai. Dalį investicijų nuo infrastruktūros būtų tikslinga nukreipti į tokios organizacinės struktūros ir procesų sukūrimą. Tai reikšmingai prisidėtų prie **turizmo valdymo efektyvumo didinimo**. Dalį „sutaupytų“ ES SF lėšų būtų tikslinga skirti naujų turizmo planavimo, valdymo ir stebėsenos praktikų (pvz., turistų vykimo vietų vadybos organizacijų (DMO) ir valdymo planų) diegimui, o taip pat – inovatyvių turizmo tyrimų, statistikos rinkimo ir analizės metodų sukūrimui. Šios priemonės vykdomos kartu turėtų reikšmingą poveikį, siekiant įrodymais pagrįstų, demokratiškų ir įtraukių turizmo politikos ir valdymo. Kita alternatyva – reguliavimo priemonėmis galima nustatyti turistų vykimo vietų vadybos organizacijų ir turistų vykimo vietų valdymo planų privalomumą (pvz. Rumunijoje prieš porą metų buvo nustatytas DMO privalomumas).

3. Gana ženklus infrastruktūros elementas buvo ir intervencijose, susijusiose su **darnios plėtros principų supratimo didinimu ir platesniu taikymu turizmo praktikoje** (tiksliau – visuomenės informavimu apie aplinką). Poreikis didinti supratimą apie darnią plėtrą neabejotinai išliks ir netgi didės, tačiau tikslinga svarstyti galimybę investicijoms imlų infrastruktūros plėtros elementą pakeisti mažiau kainuojančiomis reguliacinėmis ir/arba komunikacinėmis priemonėmis (juolab, kad didelė dalis gamtinių-rekreacinių objektų jau bus sutvarkyta). Taip pat būtina pakeisti tokios komunikacijos turinį, papildant informavimo priemones kitais darnaus vystymosi aspektais – ekonominiu ir socialiniu. Taip ne tik būtų ištaisyta šiuo metu diegiamas ydingas darnaus vystymosi (kaip aplinkosaugos) supratimas, bet ir leistų sutelkti bei konsoliduoti išteklius iš didesnio viešosios politikos sričių skaičiaus.

4. Dar viena sritis, kurioje tikslinga peržiūrėti finansavimo mastą ir šaltinius – **turizmo rinkodara**. Šalies žinomumas ir įvaizdis reikalauja nuolatinių ilgalaikių intervencijų. Tarptautinis turizmas yra labai konkurencingas, kitos šalys nepaliaujamai vykdo ekonominę ir kultūrinę diplomatiją, todėl bent trumpam nutraukus valstybės intervencijas šioje srityje šalis ilgam gali prarasti iki tol išsikovotas pozicijas. Todėl, kad ir kokie būtų pokyčiai šioje srityje, būtina visų pirma labai gerai ir iš anksto jiems pasiruošti. O pokyčiai galėtų būti susiję su tolygesniu ir solidaresniu šalies turizmo (ir verslo bendrai) rinkodaros kaštų pasidalinimu tarp valstybės, regionų/savivaldybių ir privataus verslo. Labiausiai tikėtinas scenarijus, kad, mažėjant galimybėms šią sritį finansuoti ES SF lėšomis, savivaldybės ir verslas turės prisiimti didesnę atsakomybę ir įnešti savo indėlį per dalyvavimą turistų vykimo vietų vadybos organizacijose (DMO), kurių viena iš pagrindinių veiklos sričių yra būtent rinkodara. Savivaldybės, ypač tos, kurios renka „pagalvės mokestį“, kurortines rinkliavas ar vietines rinkliavas už įvažiavimą turi sukūrusios gerą mechanizmą, kaip didesnio finansinio prisidėjimo naštą perkelti ant pačių turistų pečių (juolab, kad pagal kainos konkurencingumą Lietuva pirmauja pasaulyje). Tikėtina, kad tokie pokyčiai ne tik leistų pritraukti rinkodaros veiklai privačius ir savivaldybių finansavimo

šaltinius, bet derinant kartu su pastangomis didinti turizmo valdymo efektyvumą, paskatintų ir rinkodaros biudžeto efektyvesnį panaudojimą, kadangi rinkodaros sprendimai būtų labiau pagrįsti tyrimais, integruotu ir konsoliduotu plačiosios turizmo bendruomenės požiūriu.

5. Atsižvelgiant į ekspertinį vertinimą (kuriam pagrįsti trūksta duomenų), kad bendrai **verslo inovatyvumui skatinti skirtos priemonės** iki šiol turėjo mažai poveikio turizmo sektoriaus įmonėms, tikslinga spręsti dėl šių intervencijų tęstinumo arba jų koregavimo, siekiant padidinti šių finansinių priemonių patrauklumą ir prieinamumą turizmo sektoriaus įmonėms. Taip pat svarstytinas finansavimo pakeitimas paslaugų teikimu arba reguliavimu.

1 PRIEDAS. NPP RODIKLIŲ TURIZMO VIEŠOSIOS POLITIKOS SRITYJE PASIEKIMAS

26 lentelė. NPP rodiklių turizmo viešosios politikos srityje pasiekimas

NPP Programos prioritetas	NPP tikslas	NPP uždavinys	Rodiklis	Duomenų šaltinis	Mato vnt.	2013 m.	2017 m.	2020 m.	Vykdytas 2017 m./2020 m.
3. EKONOMINIAM AUGIMUI PALANKI APLINKA	3.2. SUKURTI TVARIĄ IR EFEKTYVIĄ EKONOMINĘ INFRASTRUKTŪRĄ	3.2.4. Plėtoti turizmo infrastruktūrą, įskaitant kultūros ir gamtos paveldą	Pajamų iš turizmo pokytis, palyginti su praėjusiais metais	Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos bankas	procentai	0,9	n.d.	4,7	

Pastaba: 2013 m. NPP rodiklio „Pajamų iš turizmo pokytis, palyginti su praėjusiais metais (procentai)“ reikšmė buvo 8,6 o ne 0,9 kaip nurodyta NPP. Per nagrinėjamą laikotarpį šio rodiklio reikšmė niekada nebuvo mažesnė nei 0,99 (žr. 27 lentelę).

27 lentelė. NPP rodiklio „Pajamų iš turizmo pokytis, palyginti su praėjusiais metais (procentai)“ apskaičiavimas

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Turizmo vartojimas iš viso, mln. EUR	1708.8	1856.2	1960	1979.5	2045.4	n.d.
Pajamų iš turizmo pokytis, palyginti su praėjusiais metais, EUR		147.4	103.8	19.5	65.9	
Pajamų iš turizmo pokytis, palyginti su praėjusiais metais, procentai		8.63	5.59	0.99	3.33	

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas